

**AGENȚIA DE STAT
PENTRU PROPRIETATEA INTELLECTUALĂ
A REPUBLICII MOLDOVA**

**STATE AGENCY
ON INTELLECTUAL PROPERTY
OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA**

Str. Andrei Doga nr. 24/1, MD-2024, Chișinău, Republica Moldova
Tel: (+373-22) 400-508, (+373-22) 400-583, Fax: (+373-22) 440-119
www.agepi.gov.md, e-mail: office@agepi.gov.md

AGEPI
IDNO 1015601000112

24/1 Andrei Doga str., MD-2024, Chișinău, Republic of Moldova
Tel: (+373-22) 400-508, (+373-22) 400-583, Fax: (+373-22) 440-094
www.agepi.gov.md, e-mail: office@agepi.gov.md

nr. 1972
din 2018 OCT. 19.

**Cancelaria de Stat
a Republicii Moldova**
Casa Guvernului, Piața Marii Adunări Naționale, 1
MD – 2033, Chișinău, Republica Moldova

La nr. 18-23-8001 din 04.10.2018,
Nr. unic 56/CS/2018

Prin prezenta, Vă informăm că Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală (AGEPI) a examinat *proiectul Hotărârii Guvernului privind aprobarea proiectului legii pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare "Moldova 2030"* și, reieșind din limitele competenței sale funcționale, expune următoarele.

Este binevenită includerea în Capitolul 3 punctul 8 rubrica "Acțiuni prioritare", a acțiunii de dezvoltare a noilor genuri de expertiză judiciară, inclusiv în domeniul proprietății intelectuale. Totodată, menționăm că această propunere nu oferă o claritate a modalităților prin care va fi realizată. Astfel, ținând cont de prevederile Legii nr. 68/2016 cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar, rămâne a fi interpretabil dacă vor fi extinse atribuțiile instituțiilor înscrise la art. 65 al Legii date sau vor fi create alte instituții publice de expertiză judiciară, care vor avea atribuții stabilite expres de efectuare a unei astfel de expertize în domeniul proprietății intelectuale.

Totodată, specificăm că la capitolul 4 rubrica "Implementarea Strategiei naționale de dezvoltare" este prevăzut că autoritățile publice vor ajusta/elabora strategiile sectoriale urmând obiectivele specifice și *acțiunile prioritare* incluse în Strategia națională de dezvoltare și se recomandă elaborarea strategiilor sectoriale doar pentru domeniile de activitate expuse în Legea cu privire la Guvern nr. 136 din 7 iulie 2017, acestea fiind indicate expres în proiect. Totuși, cu referire la domeniul proprietății intelectuale, proiectul Strategiei naționale de dezvoltare prevede ca acțiune prioritară doar dezvoltarea noilor genuri de expertiză judiciară, inclusiv în domeniul proprietății intelectuale. Astfel, prin acest aspect s-ar restrânge domeniile de reglementare ale strategiilor sectoriale existente, deși art. 4 lit. r) din Legea cu privire la Guvern nr. 136 din 7 iulie 2017 se referă și la *alte domenii de activitate în care este necesară intervenția Guvernului*.

Cu referire la documentele de politici din domeniul proprietății intelectuale, menționăm că în scopul dezvoltării sistemului național de protecție a obiectelor de proprietate intelectuală și al realizării obiectivelor propuse, pe parcursul anilor precedenți au fost elaborate și aprobate Strategia de dezvoltare a sistemului național de protecție și utilizare a obiectelor de proprietate intelectuală până în anul 2010 (Hotărârea Guvernului nr. 1143 din 18.09.2003), precum și Strategia națională în domeniul proprietății intelectuale până în anul 2020 (Hotărârea Guvernului nr. 880 din 22.11.2012). Pentru următoarea perioadă se preconizează a fi elaborat un nou proiect al Strategiei în domeniul proprietății intelectuale.

Digitally signed by Bolocan Lilia
Date: 2018.10.19 14:52:34 EEST
Reason: MoldSign Signature
Location: Moldova

**Lilia BOLOCAN,
Director General**

Ex. J. Țurcan, tel. 022 400 563

Banca Națională a Moldovei

Nr. 10-04-02/49/3780

"18" octombrie 2018

Cancelaria de Stat a Republicii Moldova

Piața Marii Adunări Naționale, 1
MD-2033, mun. Chișinău

Urmare scrisorii nr. 18-23-8001 din 04 octombrie 2018, prin care se solicită avizarea proiectului de Hotărâre *privind aprobarea proiectului Legii pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare "Moldova 2030"*, Banca Națională a Moldovei (BNM) a examinat materialele propuse și în limita competențelor sale vă comunică următoarele.

BNM nu are obiecții față de proiectul de Hotărâre a Guvernului *privind aprobarea proiectului Legii pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare "Moldova 2030"*.

Cu referire la indicatorii identificați pentru monitorizarea și evaluarea obiectivului nr. 1 ce vizează *Creșterea veniturilor din surse durabile și atenuarea inegalităților economice (tabelul de la pagina 43)*, vă reținem atașat valoarea de referință actualizată pentru anul 2017 a indicatorilor care țin de competența BNM.

Totodată, în ceea ce privește indicatorul *total investiții străine directe, ponderea în PIB, %*, din tabelul menționat mai sus, BNM consideră oportună substituirea acestuia cu indicatorul *fluxul de investiții străine directe, ponderea în PIB, %*, care ar fi mai reprezentativ pentru monitorizarea și evaluarea obiectivului nr. 1 (*fluxul de investiții străine directe, ponderea în PIB, %*, pentru anul 2017 constituie 1.7%).

În aceeași ordine de idei, BNM își rezervă dreptul de a nu se expune asupra țintelor pentru indicatorii de monitorizare și evaluare utilizați în tabel pentru anii 2022, 2026 și 2030, deoarece opinia BNM la stabilirea acestora nu a fost solicitată de către experți, drept urmare nu este cunoscută metoda de calcul și argumentele autorilor, care au stat la baza identificării acestora. În context, comunicăm despre disponibilitatea și interesul BNM de a participa în regim de lucru la discuții suplimentare la acest subiect cu autorii acestor indicatori-țintă."

Cu respect,

Cristina HAREA
Viceguvernator

finanțarea investițiilor și menținerea consumului după încetarea vieții economice active. Toate acestea, vor ajuta la transformarea tranziției demografice în beneficii pentru economie și valorificarea celui de-al doilea dividend demografic.

Indicatori de monitorizare și evaluare³⁰

Nr.	Indicatorul	Sursa	Valearea de referință	Ținta intermediară pentru 2022	Ținta intermediară pentru 2026	Ținta finală pentru 2030
Elementele viziunii strategice:						
- creșterea nivelului veniturilor și reducerea sărăciei și riscurilor acesteia;						
- asigurarea incluziunii economice prin intermediul echității distribuției veniturilor și diminuării inegalităților economice, în vederea dezvoltării armonioase a întregii societăți;						
- majorarea competitivității țării, pe plan intern și extern.						
1	Rata medie anuală de creștere a PIB-ului (prețuri comparabile), %	BNS	4,5 (2017)	6,5	7,5	7,5
2	Indicele GINI, %	Banca Mondială	26,3 (2016)	25,0	23,0	21,0
3	Contul curent, pondere în PIB, %	BNM	-7,6 (2017)	-5,0	-4,0	-3,0
4	Rata anuală de creștere a PIB pe o persoană ocupată (prețuri comparabile), %	BNS	4,3 (2015)	5,5	7,0	8,0
Realizarea aspirațiilor oamenilor în calitate de angajați						
5	Rata de ocupare, %	BNS	40,5 (2017)	45,0	50,0	60,0
6	Populația ocupată de 15-34 ani, ponderea în total populație ocupată, %	BNS	31,6 (2017)	33,0	35,0	37,0
7	Persoane ocupate, ocupația cărora corespunde cu domeniul de pregătire, ponderea în total persoane ocupate, %	BNS	49,7 (2016)	55,0	60,0	70,0
8	Economisiri brute la nivel național, pondere în PIB, %	FMI	18,1 (2016)	21,0	24,0	28,0
9	Volumul remiterilor personale (în dolari americani), pondere în PIB, %	BNM	19,1 (2017)	17,0	15,0	13,0
Realizarea aspirațiilor oamenilor în calitate de angajatori						
10	Percepția oamenilor de afaceri privind corupția drept constrângere majoră pentru activitatea acestora, scorul calculat în cadrul Raportului Competitivității Globale	Forumul Economic Global	20,7 (2017)	15,0	10,0	7,5
11	Total investiții străine directe, pondere în PIB, %	FMI	30,1 (2017)	25,0	28,0	30,0
12	Volumul exporturilor de bunuri și servicii, creștere medie, %	BNM	21,2 (2017)	10,0	10,0	10,0
13	Indicele libertății economice, scor total, scara de la 0 (cel mai rău) la 100 (cel mai bine)	Fundația Heritage	58,4 (2018)	65,0	70,0	80,0
14	Indicele Global al inovațiilor (Global Innovation Index), scara de la 0 (cel mai rău) la 100 (cel mai bine)	Global Innovation Index	36,8 (2017)	40,0	42,0	45,0

³⁰ Unde este posibil, toți indicatorii vor fi dezagregați în baza următoarelor criterii: mediu (rural/urban), sex, vârstă, statut socio-economic, dizabilitate (inclusiv tip și grad de dizabilitate), etnic și/sau limbă vorbită.

Nr. 05-05/18 din 23.10.2018

La nr. 18-23-8001 din 04.10.2018

CANCELARIA DE STAT A
REPUBLICII MOLDOVA

Biroul Național de Statistică (BNS) a examinat proiectul Strategiei Naționale de Dezvoltare „MOLDOVA 2030” și comunică următoarele obiecții și propuneri la conținutul strategiei:

- 1. Capitolul I ”1. Tendințele majore în dezvoltarea Republicii Moldova”,** compartimentul Depopularea și îmbătrânirea: anii din denumirea figurii 2 nu corespund cu anii din piramide.
- 2. Capitolul II 2. Viziunea de dezvoltare pe termen lung a Republicii Moldova,** compartimentul ”Spre Obiectivele de Dezvoltare Durabilă: Rezultatele scenariilor de politici până în anul 2030”: cifrele privind rata mortalității infantile din alineatul ”Scenariul Rezilienței produce cele mai mari îmbunătățiri în starea de sănătate și educație. Către 2030 rata mortalității se va reduce pînă la 10,5 promile....” nu corespund cu datele privind rata mortalității infantile din Tabelul 2.
- 3. Propunem** excluderea sau transferarea Figurii 14 și 15 în anexă, dat fiind că nu este suficient de clară schema prezentată pentru a fi inclusă într-un document strategic național.
- 4. Obiectivului general 2** ”Creșterea accesului oamenilor la infrastructura fizica, utilitățile publice și condiții de locuit”, Indicatori de monitorizare și evaluare: de exclus indicatorul 15 „Ponderea biocombustibililor și deșeurilor în consumul final de energie, conform balanței energetice exprimate în Terajoule, %”, dat fiind că acesta se regăsește în indicatorul 3 ”Ponderea resurselor regenerabile în consumul final de energie, %”.
- 5. Obiectivul general 3** ”Ameliorarea condițiilor de muncă și reducerea ocupării informale”: indicatorul 7 și 8 reflectă același fenomen, respectiv propunem înlocuirea acestor indicatori cu un singur indicator ”Disparitatea salarială de gen”. La moment BNS nu dispune de date primare pentru calcularea acestuia conform dezagregărilor menționate anterior.
- 6. Obiectivul general 5** ”Asigurarea dreptului fundamental la cea mai bună sănătate fizică și mentală”, modificarea conținutului după cum urmează:

”Bolile netransmisibile constituie principala cauză a deceselor în rândul populației în vârstă aptă de muncă. Conform datelor din 2017, ponderea cea mai mare în structura mortalității generale, o au bolile aparatului circulator (58,4%), tumorile (16,7%), bolile aparatului digestiv (8,4%), traumele și otrăvirile (6,2%), bolile aparatului respirator (4,4%).”

- 7. Capitolul 4 ”Implementarea, monitorizarea și evaluarea Strategiei naționale de dezvoltare”,** compartimentul ”Monitorizarea și evaluarea Strategiei naționale de dezvoltare” –

2019, or. Chișinău, str. Grenoble, 106
tel.: 733 774, fax: 226 146

STATISTICA

MOLDOVA

MOLDOVEI
SIGN

2019, Кишинэу, ул. Гренобля, 106
тел.: 733 774, факс: 226 146
e-mail: moldstat@statistica.md

- Propoziția ”Pentru asigurarea unei monitorizări corespunzătoare, sistemul statistic național, va asigura colectarea datelor dezagregate conform criteriilor menționate” va fi complementată și prezentată după cum urmează”.

Pentru asigurarea unei monitorizări corespunzătoare, sistemul statistic național, *care include Biroul Național de Statistică, precum și alți producători de statistici oficiale și deținători de date administrative*, va asigura colectarea datelor dezagregate conform criteriilor menționate”.

- Propoziția ”Ținând cont că Biroul Național de Statistică este în proces de revizuire a numărului oficial al populației.....” va fi modificată după cum urmează:

”Ținând cont că Biroul Național de Statistică este în proces de revizuire a numărului populației conform noțiunii de reședință obișnuită, iar aceasta va avea implicații pentru majoritatea indicatorilor statistici din domeniile sănătate, populație, economie, se recomandă revizuirea *valorilor* indicatorilor folosiți ca puncte de referințe și ținte, în anul 2019” în cazul când se vor revizui valorile indicatorilor care depind de numărul populației.

- Propoziția ”Ținând cont de orizontul pe termen lung al Strategiei, valorile de referință se vor modifica pe întreaga perioadă de implementare a Strategiei”, urmează să fie expusă în felul următor: ”Ținând cont de orizontul pe termen lung al Strategiei, valorile de referință *se vor actualiza* pe întreaga perioadă de implementare a Strategiei.”
- Informația privind procedurile de monitorizare și evaluare trebuie ajustată fiind considerate următoarele: i) dat fiind ca majoritatea indicatorilor statistici sunt produși anual nu este relevantă efectuarea monitorizării trimestriale cu raportarea de indicatori de impact și rezultat, ii) nu este clar dacă monitorizarea anuală va fi la fel în baza platformei monitorizare.gov.md.

Ala NEGRUȚA
Director general adjunct

Ex: S. Derivolcov
Tel: 403140

Nr. 97 din 19 octombrie 2018
(număr unic 56/CS/2018)

Cancelaria de Stat
Piața Marii Adunări Naționale, 1

AVIZ

la proiectul de hotărâre privind aprobarea proiectului Legii pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare "Moldova 2030"

1. Considerații generale

În adresa Congresului Autorităților Locale din Moldova (CALM) a parvenit adresarea din partea Cancelariei de Stat de a examina și de a veni cu o opinie în privința proiectului de hotărâre privind aprobarea proiectului Legii pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare "Moldova 2030".

CALM a analizat prevederile proiectului în cauză prin prisma respectării principiilor de organizare, funcționare și a intereselor autorităților administrației publice locale, stabilind următoarele.

2. Legislația aplicabilă

- ❖ Carta Europeană a Autonomiei Locale din 15.10.1985, publicată în ediția oficială "Tratate internaționale", 1999, volumul 14, pag.14
- ❖ Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994;
- ❖ Legea privind descentralizarea administrativă, nr. 435-XVI din 28.12.2006;
- ❖ Legea privind administrația publică locală, nr. 436-XVI din 28.12.2006, etc.

3. Constatări/obiectii principale:

În forma în care este prezentat la moment, proiectul strategiei "Moldova 2030" reprezintă un document inconsecvent, fără un șir logic.

Obiectiv de dezvoltare durabilă nr.1 care vizează creșterea veniturilor și atenuarea inegalităților economice aportul administrației publice locale (în continuare APL) nu este analizat. Similar, problema disparității considerabile dintre nivelul de dezvoltare economică a regiunilor țării nu este adresată. În vederea depășirii acestei situații se propune completarea listei indicatorilor de monitorizare și evaluare cu câțiva indicatori suplimentari:

- PIB pe regiunile țării: în prezent 58% mun. Chișinău, ținte: 50%, 45%, 35%;
- Ponderea PIB generat de sectorul agricol, în total PIB regional: 23 - 30% în prezent, ținte: 15 - 20%;
- Ponderea industriei în PIB, pe regiuni: 6 - 16% în prezent, ținte: 15 - 30%
- Abilitarea legală a APL în oferire de stimulente mediului de afaceri la nivel local, în prezent – lipsa de drepturi legale, instrumente, ținte: dezvoltarea unor instrumente legale în acest sens;
- PIB per capita: 88 mii lei în mun. Chișinău și de la 18,8 la 22 mii pe regiuni – în prezent; ținta: reducerea disparităților;
- Salariul mediu brut: mun. Chișinău – 5,4 mii, regiuni – 3,5-3,9 mii; ținte: nivelarea disparităților.

Obiectiv de dezvoltare durabilă nr.2 Aici se menționează direct problema lipsei descentralizării financiare, regretabil indicatorii de monitorizare și evaluare, care să caracterizeze progresul la acest capitol, lipsesc. Obiectivul urmează a fi suplinit cu următoarele:

- Dezvoltarea unor mecanisme, la nivel local, de inventariere, delimitare, evidență și menținere la zi a seturilor de date referitoare la infrastructura fizică.

În lipsa acestui mecanism asigurarea accesului oamenilor la infrastructura fizică utilități publice și locuințe durabile este foarte complicat de realizat, iar în unele cazuri chiar imposibil. La momentul actual date veridice cu privire la infrastructura fizică, regimul juridic și regimul tehnic al acestora practic nu există, cu mici excepții. Managementul eficient și dezvoltarea infrastructurii fizice este strâns legat de deținerea acestor date.

- Aprobarea unui program de stat cu un model de finanțare fezabil pentru elaborarea și aprobarea documentației de urbanism și amenajare a teritoriului la nivel național, regional și local;

La momentul actual documentația de urbanism și amenajare a teritoriului la nivel național regional și raional lipsesc în totalitate, iar pentru nivelul local există în limita de până la 15% din numărul total al unităților administrativ teritoriale de nivelul I. Existența acestei documentații este un element esențial în determinarea formei și direcției de dezvoltare teritorială și socio-economică a Republicii Moldova, fiind de fapt o precondiție pentru atingerea obiectivelor de dezvoltare durabilă. În calitate de indicatori pot fi exemplificați următorii:

- 2021 documentația de amenajare a teritoriului național definitivată și aprobată;
- 2022 documentația de amenajare a teritoriului regional/raional definitivată și aprobată;
- 2022 mecanismul de menținere acestei documentații la zi elaborat și aprobat;
- 2024 documentația de urbanism și amenajare a teritoriului la nivel local definitivată și aprobată.

Indicatorii de monitorizare și evaluare nu au legătura directă cu acțiunile prioritare, acestea, la rândul lor, nu au o corespundere directă cu descrierea situației curente care, de altfel, este una sumară. Per ansamblu, acțiunile propuse a fi întreprinse nu sunt insolite și de o evaluare aferentă costului implementării acestora, strategia fiind lipsită de o analiză a cadrului de resurse disponibile pe perioada abordată. Totuși, indicatorii de monitorizare și evaluare au specificate valori pentru țintele intermediare și finale (nu este clar cum acestea au fost stabilite), or, în lipsa analizei cadrului de resurse disponibile aceste valori au doar un rol pur declarativ. Totodată, se propune completarea listei indicatorilor cu următorii indicatori:

- ✓ Veniturile din impozite și taxe ale APL, în prezent 10,5% din veniturile Bugetului de stat, ținte: 15, 20, 25%;
- ✓ Venituri fiscale per locuitor, în prezent: 8,8 mii lei BS și 0,9 mii lei BL, ținte pentru BL: 1,5, 2, 2,5 mii lei;
- ✓ Cheltuieli per capita, BL, în prezent: 1,6 mii (fără sectorul educație), ținta: 2, 2,5, 3 mii lei;
- ✓ Investiții publice BL, pondere în total investiții publice: 39% în prezent, ținte: 45, 50, 60%;
- ✓ Investiții publice în BL, pondere în total, 17% în 2017, ținte: 20, 25, 30%.

Obiectiv de dezvoltare durabilă nr.4 La factorul cauzal „Lipsa de feedback privind calitatea educației” au fost omiși așa actori importanți ca părinții și colectivitățile locale, inclusiv APL, având în vedere că serviciul public de educație este și pentru ei. Omiterea acestui element important a dus la critici și nemulțumiri în procesul reformelor și optimizărilor din domeniu, respectiv trebuie inclus în SND.

Obiectiv de dezvoltare durabilă nr.5 la Factorii cauzali *Sistemici* este necesar de completat în final cu sintagma: „Sistemul de sănătate nu asigură pe deplin ca serviciile să fie accesibile pentru persoane, în special în mediul rural.”.

La Acțiuni prioritare la acțiunea care începe cu sintagma: „Fortificare asistenței medicale primare pe principiul medicinei de familie și dezvoltarea echipelor multidisciplinare cu abilități și cunoștințe adecvate, inclusiv revizuirea atribuțiilor asistentelor medicale și comunitare,....” se propune de adăugat în final sintagma „asigurarea unor servicii accesibile și calitative tuturor categoriilor de populație, inclusiv orientarea în această direcție a întregului sistem de sănătate

(prin delegarea, descentralizarea gestionării unor servicii către autoritățile administrației publice locale)”. De asemenea în finalul acțiunilor prioritare se propune de mai adăugat o acțiune prioritara cu următorul conținut: „Dezvoltarea unui sistem eficient de asigurare medicală, cu elemente de asigurare individuală și criterii stimulative.” De exemplu această acțiune ar fi necesară pentru cei care duc un mod de viață sănătos și se adresează mai rar la medic (sistem stimulant).

Obiectiv de dezvoltare durabilă nr.6 La acțiuni prioritare este necesar de stabilit cum va fi sistemul de asigurări sociale (centralizat sau descentralizat, inclusiv care va fi locul și rolul APL în acest sistem, în special protecția socială).

Obiectiv de dezvoltare durabilă nr. 9 și 10 atât la factorii cauzali, cât și acțiunile prioritare ar trebui să fie indicată cadrul instituțional și regulator, inclusiv locul și rolul APL, aspecte totalmente omise.

Obiectiv de dezvoltare durabilă nr.10 La acțiuni prioritare urmează a fi incluse următoarele:

- Dezvoltarea unui mecanism funcțional de combatere a eroziunii și degradării solurilor, în condițiile deținerii terenurilor agricole în proprietate privată.

Măsurile și programele de combatere a degradării solurilor sunt învechite și nu răspund realităților economiei de piață, majoritatea lor fiind elaborate în timpul URSS când terenul era proprietate exclusivă a Statului și aceste mecanisme funcționau altfel.

- Elaborarea și aprobarea unui Cod funciar nou;
- Inventarierea complexă a bazinelor acvatice și construcțiilor hidrotehnice, cât și aprobarea unui mecanism funcțional de asigurare a utilizării acestora conform destinației.

Majoritatea bazinelor acvatice din republică sunt artificiale și au fost construite cu o anumită destinație (piscicultură, irigare, antierozionale, contra inundațiilor, etc.), actualmente multe din ele sunt utilizate de privați contrar destinației lor în mare parte pentru creșterea peștelui, fiind exploatate la maxim fără a se ține cont de înnămolire și alte procese distructive pentru acestea. Transmiterea construcțiilor hidrotehnice la cota valorică fiind o greșeală strategică, care a generat un șir de probleme în administrarea bazinelor acvatice.

- Abilitarea deținătorilor de drepturi pentru a cunoaște obligațiunile și responsabilitățile acestora în domeniul protecției mediului și fondului funciar.

Se constată un vid în cunoașterea de către deținătorii proprietăților funciare a obligațiilor și responsabilităților sale în privința protecției mediului și fondului funciar, raport cu drepturi. Acest fapt generează poluarea mediului și degradarea continuă a solurilor, în special a proceselor de eroziune a acestora.

Din cele expuse mai sus, CALM propune includerea tuturor obiecțiilor expuse în textul proiectului de hotărâre privind aprobarea proiectului Legii pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare “Moldova 2030”.

Viorel FURDUI

Director Executiv al CALM

MD-2004, Chișinău, bd. Ștefan cel Mare, 151
tel: (373 22) 22 15 52; fax: (373 22) 23 44 25
e-mail: camera@chamber.md; president@chamber.md
http://www.chamber.md

MD-2004, Chisinau, 151 Stefan cel Mare Avenue
phone: (373 22) 22 15 52; fax: (373 22) 23 44 25
e-mail: camera@chamber.md; president@chamber.md
http://www.chamber.md

19.10.2018 nr. 506-03/13

La nr. 18-23-8001 din 4.10.2018

**Cancelaria de Stat
a Republicii Moldova**

Prin prezenta, Vă asigurăm de înalta noastră considerație și, ca urmare a examinării proiectului de hotărâre a Guvernului privind aprobarea proiectului Legii pentru aprobarea Strategiei Naționale de Dezvoltare (SND) „Moldova 2030”, vă informăm despre susținerea acesteia.

Totodată, Camera de Comerț și Industrie (CCI), în calitatea sa de promotor al intereselor reprezentanților mediului de afaceri în raport cu autoritățile publice în vederea creării unui mediu de afaceri prosper și competitiv prin implementarea celor mai bune practici, consideră că, pentru materializarea viziunii SND *„La orizontul anului 2030 Republica Moldova va deveni o țară în care oamenii vor dori să trăiască și de care își vor lega visele și aspirațiile, o țară pe care părinții o vor vedea ca loc bun de trai pentru copiii lor”*, este necesară atingerea unui progres palpabil în sporirea calității vieții oamenilor, care este imposibilă în lipsa unei creșteri economice durabile.

La rândul său, creșterea economică durabilă poate fi asigurată doar avînd la bază susținerea dezvoltării mediului de afaceri, care generează sustenabilitate celor 10 priorități propuse pentru SND „Moldova 2030” și atingerea unor progrese durabile și largi sub aspect social.

Pornind de la faptul că viziunea homocentrică - adică axată pe om și pe necesitățile lui - derivă din alinierea țării la Agenda de Dezvoltare Globală 2030 (Agenda 2030) și din Acordul de Asociere Uniunea Europeană – Republica Moldova, este necesar de ținut cont de faptul, că prin intermediul Strategiei „Europa 2020”, UE a stabilit cinci obiective ambițioase: - cu privire la ocuparea forței de muncă, la inovare, la educație, la incluziunea socială și la climă/energie - care trebuie să fie îndeplinite pînă în anul 2020.

În acest sens, Strategiile integrate privind specializarea inteligentă (S3) oferă un răspuns la provocările complexe în materie de dezvoltare, prin adaptarea politicii la contextul teritorial și, respectiv, sprijină crearea locurilor noi de muncă și dezvoltarea economică bazată pe inovare și cunoaștere.

Certificat nr. I1150 ISO 9001

Ținând cont de aceasta, precum și de faptul că existența unei strategii de specializare inteligentă, reprezintă o condiție obligatorie pentru ca țările membre UE să obțină acces la fondurile structurale, CCI a înaintat recomandarea privind încadrarea principiilor specializării inteligente în SND „Moldova 2030” încă la etapa elaborării acesteia

Deși pentru Republica Moldova, ca și pentru toate țările din afara UE strategiile S3 nu sunt încă un element obligatoriu pentru a beneficia de asistență financiară din fondurile structurale, în vederea urmării vectorului european al Republicii Moldova, cât și în contextul eforturilor de transformare a modelului de dezvoltare economică a Republicii Moldova în baza inovațiilor, noilor tehnologii și investițiilor (*Tabelul 2 Impactului scenariilor de politici asupra unor ținte ale ODD, și anume ODD 9. Infrastructură rezilientă, promovarea unei industrializări incluzive și durabile și promovarea inovațiilor*), considerăm binevenită orientarea Priorității ”Creșterea veniturilor din surse durabile” spre modelul Strategiilor integrate privind specializarea inteligentă, care în Republica Moldova va conduce la:

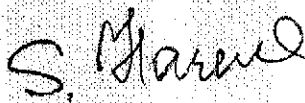
- revigorarea sectoarelor tradiționale prin activități cu valoare adăugată mai mare, cât și noi nișe de piață;
- modernizarea prin adoptarea și diseminarea noilor tehnologii în cadrul regiunilor;
- dezvoltarea de noi activități economice prin intermediul unei schimbări tehnologice radicale și a unor inovații majore;
- explorarea unor noi forme de inovare, precum cea orientată către utilizator, inovarea socială și inovarea în domeniul acordării serviciilor.

În rezultat, Republica Moldova va obține șansa de a dobândi un avantaj competitiv real prin identificarea unor nișe noi, precum și poate deveni primul stat din cadrul Parteneriatului Estic care va implementa principiile specializării inteligente în cadrul practicilor sale economice, care vor asigura o viziune integrată de creștere economică și sinergia între politici și finanțare și respectiv, vor condiționa atingerea unor progrese durabile și largi sub aspect social.

Cu convingerea că Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2030” va contribui la dezvoltarea regională, competențelor și spiritului antreprenorial, CCI își exprimă disponibilitatea sa de colaborare pe viitor, în vederea dezvoltării economiei naționale și îmbunătățirii mediului de afaceri.

Cu respect,

Președinte

Sergiu HAREA

Ex. D. Russu
tel. 022 223310

Certificat nr. 11150 ISO 9001

CENTRUL DE IMPLEMENTARE A REFORMELOR

Nr. 35-05-2045

Chișinău

„18” 10. 2018

Cancelaria de Stat

Centrul de Implementare a Reformelor a examinat proiectul Strategiei Naționale de Dezvoltare „MOLDOVA 2030”, și expune următoarele.

I. Progresul economic și social în societățile moderne depinde de o viziune clară și de o strategie despre cum să ajungem acolo. Liderii politici cu viziuni progresiste cunosc direcția în care aceștia ar dori ca societățile lor să se dezvolte, echilibrând interesele generațiilor prezente și viitoare.

Din perspectiva celor enunțate, examinînd prevederile Strategiei Naționale de Dezvoltare „MOLDOVA 2030”, semnalăm lipsa unei viziuni strategice clare și coerente către anul 2030 cu referire la rolul/locul statului Republica Moldova în sistemul economic și politic mondial. Necesitatea stabilirii unei viziuni naționale este imperios necesară din perspectiva transformării Republicii Moldova într-o țară avansată până în 2030, capabilă să-și susțină propria dezvoltare și să asigure un nivel ridicat de trai pentru toți cetățenii săi, inclusiv pentru generațiile viitoare. Cu titlu de exemplu de viziune ușor măsurabilă, relevăm Strategia Kazahstanului, care își propune realizarea reformelor economice, sociale și politice pe scară largă, pentru a plasa acest stat printre primele 30 de economii globale.

II. Proiectul Strategiei Naționale de Dezvoltare „MOLDOVA 2030” (în continuare – SND „Moldova 2030”), stabilește 10 obiective strategice pentru atingerea unor progrese durabile.

Totodată, din textul SND „Moldova 2030”, nu se pot desprinde *orientările strategice* sau pilonii dezvoltării durabile ale statului Republica Moldova. Doar nota informativă la proiectul SND „Moldova 2030”, face referire la 4 piloni ai dezvoltării durabile pe care se bazează strategia:

- I. Economie durabilă și inclusivă
- II. Capital uman și social robust
- III. Instituții oneste și eficiente
- IV. Mediu ambiant sănătos.

În acest context, relevăm Strategia Națională de Dezvoltare „Slovenia 2030” (stat cu suprafață teritorială, dotare cu resurse naturale și număr al populației comparabile cu cea a Republicii Moldova), de asemenea centrată pe oameni și

sporirea calității vieții acestora, care în textul strategiei își setează 5 orientări strategice:

- societate incluzivă, sănătoasă, sigură și responsabilă;
- educație pentru viață și pe tot parcursul vieții;
- economie productivă, care aduce beneficii pentru toți;
- mediu ambiant sănătos;
- nivel ridicat de cooperare, guvernare competentă și eficientă.

În consecință, implementarea acestor orientări strategice sunt reflectate în 12 obiective de dezvoltare:

Prin urmare, recomandăm examinarea posibilității restructurării proiectului SND „Moldova 2030” prin înglobarea în textul acesteia a pilonilor dezvoltării durabile pe care se bazează strategia.

III. Făcînd o examinare a obiectivelor prevăzute în SND „Moldova 2030”, se constată:

1. Lipsa în textul acesteia a unei viziuni/abordări complexe cu ținte concrete ce urmează a fi atinse către anul 2030, cu referire la:

a) *dezvoltarea unei economii bazate pe inovații și eco-eficiență*, în contextul în care la nivel mondial se conturează tendința în special a statelor care nu dispun de propriile zăcăminte minerale de a-și orienta economia către înlocuirea combustibililor fosili prin promovarea energiei eficiente și utilizarea surselor regenerabile de energie;

b) *majorarea ponderii sectorului industrial în PIB*, în contextul în care lipsa unei viziuni strategice pe acest segment crește vulnerabilitatea economiei;

c) *dezvoltarea sectorului tehnologiilor informaționale și comunicațiilor, precum și a inovațiilor digitale bazate fundamental pe tehnologiile de inteligență artificială*, în contextul în care acest sector a cunoscut evoluție ascendentă în ultimii ani, devenind un sector de o importanță crescîndă pentru economia națională (primul parc IT din Republica Moldova creat la 1 ianuarie 2018, în care la 1 octombrie erau înregistrate - 283 companii IT, dintre care 93 de companii cu capital străin; cu un total de 5000 de angajați), precum și necesității continuării digitalizării serviciilor publice;

d) *consolidarea sectorului financiar-bancar și dezvoltarea sectorului non-bancar*, prin extinderea instrumentelor de finanțare pentru întreprinderile mici și mijlocii, promovarea instrumentelor de politici de reducere a circulației banilor în numerar, promovării culturii achitării serviciilor prin internet;

e) *dezvoltarea infrastructurii*, care ar asigura integrarea Republicii Moldova în rețeaua europeană de transport, precum și diversificarea opțiunilor de alimentare cu energie, dezvoltarea surselor de energie eoliană și solară; inclusiv promovarea conceptului „smart-cities”;

f) *dezvoltarea rețelei de transport ecologic*, cu stabilirea unor indicatori ambițioși ce vor necesita a fi realizați către anul 2030, care ar asigura tranziția către transport public și privat ecologic; crearea infrastructurii necesare pentru mijloacele de transport propulsate electric, care ar duce la creșterea ponderii mijloacelor de transport ecologic public de pasageri din totalul parcului mijloacelor de transport înregistrate în Republica Moldova;

g) *dezvoltarea regională durabilă, echilibrată și armonioasă*, prin crearea condițiilor egale de viață și condiții de muncă pentru toți locuitorii, indiferent de locul de reședință, utilizarea potențialului economic al regiunilor, facilitarea antreprenoriatului în regiuni, dezvoltarea infrastructurii de transport și comunicații, aducerea serviciilor publice/e-guvernarea către cetățean;

h) *dezvoltarea turismului intern și atragerea turiștilor străini*, prin dezvoltarea infrastructurii turistice, extinderea domeniului de aplicare a serviciilor turistice care respectă standardele internaționale, promovarea diferitor tipuri de turism și destinații de călătorie;

i) *valorificarea potențialului concetățenilor emigranți* și promovarea măsurilor necesare asigurării reîntoarcerii acestora în țară, inclusiv care ar stopa exodul de forță de muncă și specialiști calificați;

j) *abordarea depopulării și îmbătrînirii populației, inclusiv a măsurilor necesare asigurării creșterii natalității*;

k) *restabilirea controlului de către autoritățile constituționale ale Republicii Moldova, asupra localităților din stînga Nistrului aflate temporar în afara controlului autorităților constituționale și integrarea acestor localități în viața economică și socială a Republicii Moldova*;

l) *cultivarea și dezvoltarea identității culturale*, în contextul diversității culturale a lumii și în particular a Europei, este important ca Republica Moldova să-și păstreze și să dezvolte valorile culturale naționale și stilul de viață în scopul îmbogățirii moștenirii culturale a omenirii.

2. Sugerăm examinarea posibilității revizuirii Capitolului „Tendințe majore în dezvoltarea Republicii Moldova” din cadrul SND „Moldova 2030”, or conținutul acestuia nu corespunde denumirii, întrucît acesta descrie problemele cu care se confruntă Republica Moldova (*migrația populației; depopularea și îmbătrînirea; starea de sănătate a populației*) și nu pune accent pe tendințele în dezvoltarea țării. Astfel, conținutul acestui capitol propunem să fie înglobat la „descrierea situației” obiectivelor strategice stabilite.

3. În conformitate cu prevederile pct.23 al Regulilor de elaborare și cerințelor unificate față de documentele de politici, aprobate prin Hotărîrea Guvernului nr.33/2007, obiectivele documentului de politici pot fi *generale și specifice*. Propunem delimitarea obiectivelor Strategiei în generale și specifice, deoarece noțiunea de *obiectiv strategic* nu este prevăzută în legislație și poate crea confuzii.

Totodată, obiectivele specifice stabilite pentru fiecare din cele 10 obiective prevăzute în SND „Moldova 2030” nu sunt formulate într-o manieră SMART (simple, măsurabile, accesibile; încadrate în timp, realizabile, etc.), din care motiv, la etapa de monitorizare și evaluare a implementării strategiei, va fi foarte dificil de estimat, care este nivelul de realizare și impactul acestuia.

Astfel, sugerăm revizuirea formulării obiectivelor specifice, prin prisma cerințelor Regulilor de elaborare și cerințelor unificate față de documentele de politici, aprobate prin Hotărîrea Guvernului nr.33/2007.

4. Cu referire la obiectivele generale stabilite în SND „Moldova 2030”, sugerăm examinarea oportunității includerii pentru fiecare obiectiv a compartimentului „Soluții posibile” pentru atingerea obiectivelor stabilite (cu titlu de exemplu relevăm Strategia Națională de Dezvoltare „Letonia 2030”, care este structurată după următorul model: Priorități - Direcții de dezvoltare și obiective - Acțiuni – Soluții).

5. În opinia noastră poate fi regândit obiectivul general „Ameliorarea condițiilor de muncă și reducerea ocupării informale”. Or, către anul 2030, Republica Moldova trebuie să își stabilească ca obiectiv crearea unei piețe a forței de muncă dinamice care să răspundă necesităților activităților economice, în timp ce „reducerea ocupării informale” constituie un indicator de monitorizare.

6. Referitor la obiectivul general „Asigurarea unui echilibru între muncă și familie”, sugerăm examinarea suplimentară a menținerii unui asemenea obiectiv, în contextul în care acesta interferează cu obiectivele generale „Garantarea educației pentru toți și promovarea oportunităților de învățare pe tot parcursul vieții” și „Ameliorarea condițiilor de muncă și reducerea ocupării informale”.

În concluzie, ținând cont de relevanța SND „Moldova 2030” în calitatea sa de document de viziune strategică de dezvoltare a țării și societății, sugerăm examinarea posibilității îmbunătățirii acestuia prin prisma celor invocate.

Director

Iurie CIOCAN

COMPANIA NAȚIONALĂ DE ASIGURĂRI ÎN MEDICINĂ

MD-2012, mun.Chîșinău, str.Vlaicu Pârcălab, 46; tel. 022 780 240; fax.022 222 032; www.enam.md; e-mail: secretariat@enam.gov.md

19.10.2018 Nr. 08-10/115/1527
la nr. unic 56/CS/2018

Cancelaria de Stat

Compania Națională de Asigurări în Medicină (în continuare – CNAM) a examinat Solicitarea nr. 18-23-8001 din 04 octombrie 2018 privind avizarea proiectului hotărârii Guvernului ”Cu privire la aprobarea proiectului de lege pentru aprobarea Strategiei Naționale de Dezvoltare ”Moldova 2030”” și, reieșind din competența funcțională, comunică următoarele.

La capitolul 3 subcapitolul 5 ”Asigurarea dreptului fundamental la cea mai bună sănătate fizică și mintală”, compartimentul ”Acțiuni prioritare”, acțiunea 10 (pagina 71), sintagma ”polița de asigurare obligatorie în medicină” necesită a fi substituită cu sintagma ”asigurarea obligatorie de asistență medicală”.

Director general

Digitally signed by Parfentiev Dmitrii
Date: 2018.10.20 08:12:48 EEST
Reason: MoldSign Signature
Location: Moldova

Dmitrii PARFENTIEV

Ex. T.Naconecini
Tel.(022) 780 246
T. Rotaru
Tel.(022) 780 236

Republic of Moldova, Chisinau, MD-2012, 42 B, Alexandr Puskin st.
Phone: +373 22 820 026, email: office@cgov.md, web: <http://www.egov.md>

Nr. 3007-71 din 15.10.2018
La nr. 56/CS/2018

Cancelaria de Stat

Agenția de Guvernare Electronică (AGE) a examinat proiectul hotărârii Guvernului „Privind aprobarea proiectului Legii pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2030” (număr unic 56/CS/2018) și, în limitele competenței funcționale, comunică următoarele propuneri și obiecții:

Considerăm oportun de extins secțiunile relevante care vizează politicile de modernizare a serviciilor guvernamentale și de e-Transformare a guvernării în cadrul administrației publice centrale de specialitate, implementarea cărora ține de competența Agenției de Guvernare Electronică, și anume:

La **Capitolul 8. Asigurarea unei guvernări eficiente și incluzive și a supremației legii:**

Pagina 87, Obiective specifice, segmentul „Reformarea administrației publice, atât la nivel național, cât și la nivel local, un accent deosebit fiind pus pe profesionalizarea și integritatea funcționarilor publici, pe elaborarea politicilor publice bazate pe evidențe și informate, și pe modernizarea și sporirea accesului la serviciile publice prestate la nivel central și local, în baza unei planificări inteligente și participative.” propunem de completat în final cu textul „ , a implementării inovațiilor digitale și sociale (centrarea pe utilizator etc.) în procesele de modernizare, prestare, evaluare a serviciilor publice administrative ”.

Pagina 88, Acțiuni prioritare, segmentul „Dezvoltarea infrastructurii de guvernare electronică, astfel încât oamenii să aibă posibilitatea de a interacționa cât mai puțin posibil cu factorul uman în procesul de obținere a serviciilor din partea autorităților publice.” se limitează, în opinia AGE, doar la unul din multiplele scopuri și beneficii ale e-Transformării Guvernării - dimensiunea de digitizare a front-office-ului, pe când scopul capitolului este unul mult mai extins ca, de altfel, și beneficiile e-Guvernării. Astfel, considerăm că, în formularea existentă, acest accent unic doar pe eliminarea interacțiunii cetățean - funcționar public sau angajat al unei instituții publice prestatoare de servicii publice administrative este unul insuficient, dacă nu chiar deplasat. Or, prin politica actuală în domeniul modernizării serviciilor publice, corelat cu politica de e-Transformare a Guvernării, statul s-a angajat să ofere cetățenilor și mediului de afaceri – beneficiari ai serviciilor publice administrative o alternativă, prin posibilitatea solicitării și obținerii rezultatelor

serviciilor atât în format electronic, cât și tradițional – prin accesarea serviciilor publice fizic la sediile prestatorilor de servicii publice. În acest context, sugerăm ca segmentul respectiv să fie reformulat, după cum urmează:

„Dezvoltarea infrastructurii de guvernare electronică, pentru (a) sporirea accesibilității serviciilor publice administrative și datelor guvernamentale deschise, inclusiv prin puncte alternative, social incluzive de acces la nivel local; (b) promovarea principiilor transparenței, trasabilității datelor deschise și a informațiilor oficiale, receptivității autorităților/instituțiilor publice la solicitările cetățenilor și mediului de afaceri; (c) diminuarea și/sau eliminarea riscurilor corupției, fraudării, manipulării datelor în procesele de guvernanță și de interacțiune cetățean – stat; (d) eficientizarea activității autorităților/instituțiilor publice, prin debirocratizare, asigurarea schimbului de date și a interoperabilității în timp real între sistemele informaționale din sectorul public, diminuarea sarcinii administrative și a costurilor, atât pentru prestatorii de servicii publice, cât și pentru beneficiarii acestora, prin utilizarea inteligentă a tehnologiilor informaționale.”

Director

Semnat electronic

Eugeniu URSU

Ex.: Cornelia Amihalachioae, cornelia.amilachioae@egov.md, (022) 820024
Eduard Fricățel, eduard.fricatel@egov.md, (022) 820021

MD-2005 mun. Chișinău, str. Constantin Tănase, 9

Tel: 20 45 69; 20 45 81; Fax 22 07 48, E-mail: madrm@madrm.gov.md, WEB: www.madrm.gov.md

22.10.2018 Nr. 01/01-4880

La nr. 18-23-8001 din 4 octombrie 2018

Cancelaria de Stat

În contextul solicitării Cancelariei de Stat cu referire la avizarea proiectului de hotărâre a Guvernului privind aprobarea proiectului Legii pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2030” Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului, în limitele competențelor și atribuțiilor funcționale, a examinat proiectul sus menționat și propune următoarele.

1. La proiectul hotărârii Guvernului și la proiectul de lege, în denumire și în textul de dispoziție ghilimelele înaintea cuvântului „Moldova” se vor plasa în partea de jos;

2. Punctul „1” se va substitui cu cuvântul „Art. 1” și, respectiv, punctul „2” se va substitui cu cuvântul „Art. 2”, deoarece la lege se folosește corect articole. Înainte de începerea textului se va include semnul „-”

3. Textul din art. 2 urmează a fi expus într-o redacție nouă, conform tehnicii legislative după cum urmează:

„Art. 2.- Legea nr. 166/2012 pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2020” (Monitorul Oficial al Republicii Moldova 2012, nr. 245-247, art. 791), cu modificarea ulterioară, se abrogă.”;

4. În tot textului proiectului Strategiei Moldova 2030 sintagma „mediul ambiant” se înlocuiește cu sintagma „mediul înconjurător” în conformitate prevederile Legii privind protecția mediului înconjurător nr. 1515 din 16.06.1993;

5. La pag. 6, alin. 2, după cuvântul „capitol” se va exclude virgula;

6. La pag. 7, alin. 1 și pag. 24, alin. 2 sintagma „climaterici” se va modifica în „climatice”, obiecție valabilă pentru tot textul proiectului Strategiei;

7. La pag. 19, alin. 3 în ultima propoziție sintagma „slăbiciunile tipice ale documentelor” se va modifica în „punctele slabe ale documentelor”;

8. La pag. 21, alin. 2 în propoziția a doua cuvântul „securizarea” se va modifica în „identificarea”;

9. La pag. 23, alin. 2, propoziția „Aceasta implică și asumarea unei responsabilități sporite pentru a opri și ranversa degradarea mediului ambiant și consumul resurselor naturale, având în vedere și necesitățile generațiilor viitoare, așa cum este asumat prin Agenda 2030” se va modifica după cum urmează: „Aceasta implică și asumarea unei responsabilități sporite pentru a stopa degradarea mediului înconjurător și consumul resurselor naturale, având în vedere și necesitățile generațiilor viitoare, așa cum este prevăzut în Agenda 2030”;

10. La pag. 99, alin. 3 se va expune după cum urmează: „Integrarea măsurilor și principiilor economiei verzi în procesele de producție din ramurile economiei naționale, vor contribui la îmbunătățirea calității mediului, și respectiv al nivelului de trai al populației Republicii Moldova. Acest mod de dezvoltare va spori procesul de decuplare a creșterii economice de degradarea mediului.”;

11. La pag. 101 alin.3, cuvântul „pure” se va înlocui cu „curate”, iar cuvântul „motor” cu „model”. La „Obiective specifice”, pct. 5 de exclus cuvântul „globale”;

12. La pag. 102, în alineatul „Extinderea suprafețelor de terenuri acoperite cu păduri și a ariilor naturale protejate de stat, precum și asigurarea managementului eficient și durabil al ecosistemelor naturale; extinderea suprafețelor împădurite pe terenuri puternic erodate, care constituie peste 100.000 ha și, la moment, fac parte din fondul terenurilor cu destinație agricolă și alte categorii de terenuri; schimbarea destinației acestor categorii de terenuri în terenuri ale fondului forestier.”, considerăm că este necesar de exclus cuvântul „puternic” sau în general de înlocuit cuvintele „puternic erodate” cu cuvântul „degradate”. Este imperativ de împădurit terenurile degradate indiferent de gradul de erodare. În unele cazuri terenurile puternic erodate (rigole, ogașe) nici nu pot fi împădurite;

13. La pag. 103, Tabelul „Indicatori de monitorizare și evaluare” în colonița 3 „Sursa”, abrevierile „IES”, și „MADRM” se modifică în „AM” (Agenția de Mediu), iar „AFRC” se modifică în „Agenția „Moldsilva””;

14. La pag. 104, penultimul rând, cuvântul „monitorizare” se modifică în „monitorizate”;

15. La pag. 105, alin. 3, cuvântul „naționale” se modifică în cuvântul „națională”;

16. În tot textului proiectului sintagma „deșeurii menajere și de producție” se înlocuiește cu sintagma „deșeurii municipale” care, în conformitate cu prevederile Legii privind deșeurile nr. 209 din 29.07.2016, cu modificările și completările

ulterioare, sunt deșeurile provenite din gospodărie și deșeuri similare care provin din activități comerciale, industriale și administrative;

17. La compartimentul „Substanțe chimice” se propune de reformulat textul cu următorul conținut (evidențiate cu bold):

„Majoritatea substanțelor și produselor chimice utilizate în Republica Moldova sunt acoperite de importuri. Cantități semnificative de substanțe și produse chimice sunt utilizate în toate sectoarele economiei naționale și instituții științifice, inclusiv și de către populație, preponderent fiind utilizate în sectorul agricol, prin aplicarea produselor de uz fitosanitar și fertilizanți. Din 2009 până în 2016, cantitatea utilizată al acestor produse în întreprinderile agricole și gospodăriile țărănești (de fermier) mari a crescut de peste 2,5 ori, de la 17,0 mii tone la 44,6 mii tone, ceea ce înseamnă 49,9 kg pe fiecare hectar de semănături. Reducerea riscurilor asociate utilizării **substanțelor chimice pe întreg ciclul de viață**, produselor de protecție a plantelor impune funcționarea eficientă și la standarde ale Uniunii Europene a procesului de autorizare, clasificare, etichetare, restricționare, inclusiv și de gestionare a acestora.

18. La compartimentul Obiective specifice „Acțiuni prioritare” se propune de reformulat acțiunea care prevede domeniul deșeuri și substanțe chimice după cum urmează (evidențiate cu bold):

„Crearea sistemelor integrate de gestionare a deșeurilor, care să contribuie la reducerea cantităților de deșeuri depozitate și creșterea ratei de reciclare, **integrarea principiilor în domeniul managementului durabil al substanțelor chimice prin dezvoltarea sistemelor de clasificare, etichetare, autorizare și restricționarea acestora.**”

19. La compartimentul „Indicatori de monitorizare și evaluare”, la indicatorii nr. 3 și 4 din tabel de modificat Sursa din IES în APM, iar țintele intermediare și cea finală după cum urmează:

Nr.	Ținta intermediară pentru 2022	Ținta intermediară pentru 2026	Ținta finală pentru 2030
3.	80	77	68
4.	20	23	30

20. La compartimentul „Apele uzate”, se propune de indicat numărul total de aneducte (conform datelor din anul 2017);

21. Conform prevederilor Legii nr. 239 din 13 octombrie 2016 pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare regională pentru anii 2016-2020, domeniul Dezvoltării Regionale nu poate fi considerat o politică sectorială, aceasta fiind una intersectorială la nivel de regiuni și nu sectorială cum este menționat în capitolul 4 „Implementarea, monitorizarea și evaluarea Strategiei naționale de dezvoltare”, pag. 106 a prezentului document;

22. Totodată, propunem ca monitorizarea și evaluarea Strategiei naționale de dezvoltare să se realizeze semestrial, și nu trimestrial cum este propus în proiectul Strategiei la pag. 108 pct. 1. Rapoartele nu pot fi prezentate trimestrial, ținând cont de faptul că datele statistice pe indicatori de monitorizare pot fi lipsă, sau sunt prezentați în trimestrul II, al anului următor;

Secretar general de stat

Iurie UȘURELU

MINISTERUL AFACERILOR EXTERNE ȘI INTEGRĂRII EUROPENE
AL REPUBLICII MOLDOVA
MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS AND EUROPEAN INTEGRATION
OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Str. 31 August 1989 80, MD-2012 Chișinău • Tel: (373 22) 578205 • Fax: (373 22) 232302 • <http://www.mfa.gov.md>

Nr. DI/3/041-11378 din “18” octombrie 2018

La nr. 18-23-8001 din 04 octombrie 2018

Cancelaria de Stat

Cu referire la scrisoarea Cancelariei de Stat cu nr. 18-23-8001 din 04.10.2018, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene aduce la cunoștință că a examinat proiectul de hotărâre a Guvernului „Privind aprobarea proiectului Legii pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2030”” (număr unic **56/CS/2018**) și comunică următoarele.

În conformitate cu proiectul Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2030” (în continuare „SND „Moldova 2030”), documentul operațional de implementare a SND „Moldova 2030” va fi Planul Național de Dezvoltare (PND) care va include acțiunile și sursele financiare corespunzătoare necesare pentru implementarea obiectivelor SND „Moldova 2030”, în conformitate cu strategiile sectoriale. Respectiv, MAEIE înțelege că PND va reflecta structura SND „Moldova 2030” și va substitui Planul de acțiuni al Guvernului, care se elaborează în prezent. Urmând obiectivul de raționalizare și armonizare a procesului de planificare strategică la nivel național, PND va include prioritățile și acțiunile de integrare europeană, care în prezent sunt incluse în Planul Național de Acțiuni pentru Implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană. PND care va fi elaborat pentru o perioadă de trei ani în baza priorităților incluse în strategiile sectoriale elaborate pentru implementarea SND „Moldova 2030”, va fi documentul de referință în procesul de elaborare a Cadrului Bugetar pe Termen Mediu (CBTM) și, respectiv va fi extins anual până la elaborarea CBTM. Cancelaria de Stat va fi responsabilă de coordonarea procesului de elaborare a Planului național de dezvoltare în conformitate cu prevederile SND sincronizat cu procesul de elaborare a CBTM și de monitorizare și evaluare a acestuia, implicit a SND. Ministerul Finanțelor va asigura adaptarea/elaborarea Cadrului Bugetar pe Termen Mediu urmând prioritățile stabilite în SND.

În opinia MAEIE, prevederile respective anulează atât Planul Național de Acțiuni pentru Implementarea Acordului de Asociere RM-UE (PNAAA), cât și rolul MAEIE de instituție care coordonează și monitorizează implementarea Acordului de Asociere RM-UE.

MAEIE reiterează inoportunitatea acestor schimbări din următoarele considerente:

Date: 2018.10.18 16:44:43 EEST
Reason: MoldSign Signature
Location: Moldova

- Ținând cont de faptul că integrarea europeană reprezintă obiectivul strategic al țării, renunțarea la PNAAA nu va transmite un mesaj politic corect atât pe dimensiunea externă, cât și internă.
- Documentele similare PNAAA reprezintă o practică standard a țărilor care au trecut prin sau parcurg în prezent procesul de pregătire pentru aderarea la UE. Cu titlu de exemplu, Serbia implementează ascmenea planuri de acțiuni (Programul național pentru adoptarea acquis-ului, care include atât acțiuni legislative, cât și executive și care este distinct de alte programe ale guvernului). Autoritățile din Muntenegru lucrează în prezent la actualizarea Programului de aderare la UE pentru anii 2018-2020, adoptarea acestui document fiind planificată să aibă loc în paralel cu adoptarea Planului de lucru al Guvernului pe termen mediu și Programului de reforme economice.
- PNAAA este un document dinamic care reflectă caracterul dinamic al Acordului de Asociere și a relației RM cu UE. MAEIE reamintește faptul că perioadele de implementare a agendelor de asociere nu vor putea fi corelate cu PND întrucât acestea se ajustează la calendarul UE, fără a fi afectate de agenda internă a RM.
- Ambele documente PNAAA și Programul de Activitate al Guvernului sunt deja suficient de complexe și voluminoase pentru a fi combinate într-un singur document și monitorizate fără dificultăți atât de către autoritățile naționale, cât și de către partenerii externi.
- PNAAA reflectă structura Acordului de Asociere și facilitează procesul de monitorizare și actualizare a informației privind implementarea Acordului, fapt care va deveni dificil în cazul includerii acțiunilor de implementare a Acordului de Asociere în PND, care are o structură proprie.
- În opinia MAEIE, Cancelaria de Stat va avea dificultăți în realizarea procesului de elaborare a PND care va îngloba acțiunile derivate din Acordul de Asociere și, respectiv, în monitorizarea realizării acestora, în mod particular în situația în care, începând cu anul 2017, acțiunile din cadrul Parteneriatului Estic, inclusiv cele 20 de obiective pentru anul 2020, se pliază tot mai mult pe prioritățile Acordului de Asociere. MAEIE subliniază faptul că monitorizarea implementării Acordului de Asociere presupune mai mult decât un exercițiu tehnic de contabilizare realizat sau nerealizat, ci o cunoaștere a informației actualizate despre îngrijorările UE, prioritățile noi și dinamica dialogului RM-UE. Decuplarea acestui proces de instituția care asigură interfața dialogului cu UE va face mai dificil procesul de circulație și analiză a informației și respectiv interacțiune cu UE.

Ținând cont de argumentele expuse mai sus, MAEIE pledează pentru menținerea PNAAA și a actualei structuri instituționale de gestionare a procesului de implementare a Acordului de Asociere.

Mihail CĂPĂȚÎNĂ
Secretar General de Stat

Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova
Ministry of Internal Affairs of the Republic of Moldova

MD 2012, mun. Chișinău, bd. Ștefan cel Mare, 75 tel. (373-22) 255-830, fax. (373-22) 255-236 e-mail: mai@mai.gov.md
www.mai.gov.md c/d 210105010370133. Ministerul Finanțelor, Trezoreria de Stat IDNO 1006601000130

Nr. 14/404 „18” 10 2018
Numărul unic 56/CS/2018

Cancelaria de Stat

Ministerul Afacerilor Interne informează despre examinarea proiectului de hotărâre privind aprobarea proiectului de Lege pentru aprobarea Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova 2030” și comunică următoarele.

La indicatorii de monitorizare și evaluare ai punctului 9. „Promovarea unei societăți pașnice, sigure și incluzive”, se propune modificarea și completarea acestora în baza analizei efectuate privind statistica infracțiunilor în perioada 2000-2017, după cum urmează:

Nr.	Indicatorul	Sursa	Valoarea de referință	Ținta intermediară pentru 2022	Ținta intermediară pentru 2026	Ținta finală pentru 2030
Elementele viziunii strategice: - asigurarea unui mediu de trai, de muncă și educațional sigur și fără violență						
1.	Numărul victimelor omorului intenționat la 100 mii populație, pe sexe și categorii de vârstă	MAI	4,8 (2014)	4	3	2,5
2.	Incidența violenței fizice sau sexuale în rândul femeilor și a copiilor, în ultimele 12 luni, pe grupuri de vârstă	BNS	9,6 (2012)	7	4	2,5
3.	Percepția cetățenilor privind siguranța	MAI, BOP	27,2 (2011)	42	56	65
4.	Numărul victimelor traficului de ființe umane la 100 mii populație, pe sexe și grupe de vârstă	MAI	7,4 (2014)	6,5	6	5
5.	Numărul victimelor infracțiunilor de violență sexuală la 100 mii populație, pe sexe și categorii de vârstă	MAI	9,8 (2014)	7,5	6,5	5

Secretar general de stat

Simion CARP

Nr. 07-07/3602 din 17.10.2018

La nr. 18-23-8001 din 04.10.2018

**Cancelaria de Stat
a Republicii Moldova**

Ministerul Educației, Culturii și Cercetării a examinat proiectul hotărârii Guvernului *Cu privire la aprobarea proiectului de lege pentru aprobarea Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova 2030” (număr unic 56/CS/2018)* și are următoarele obiecții și propuneri:

1) În *Introducere* să se includă textul *„Rolul științei, cercetării și inovării pentru implementarea Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă este unul de importanță majoră, accent punându-se atât pe resursele umane, sistemul educațional, internaționalizarea colaborărilor, colaborarea dintre mediul academic, guverne și mediului privat, dar și securizarea datelor, dezvoltarea socio-economică și a infrastructurii”*, dat fiind faptul că și pe parcursul proiectului *Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova 2030”*, la unele obiective (ex.: ODD 4. *Garantarea educației de calitate pentru toți și promovarea oportunităților de învățare pe tot parcursul vieții*; ODD 1, indicatorul *Înclinația companiilor de a investi în cercetare și dezvoltare*), capacitatea de inovație și calitatea cercetărilor științifice sunt considerate motorul principal al dezvoltării economice, prin urmare, domeniului cercetării și inovării atribuindu-i-se un rol deosebit în dezvoltarea economică a țării; includerea expresă a componentei cercetare este importantă și pentru reflectarea necesităților de finanțare în viitoarele strategii sectoriale de cheltuieli;

2) în capitolul 1. *Tendințe majore în dezvoltarea Republicii Moldova*, secțiunea *„Educația”* (pag. 11-12):

a) sintagma *„trepte educaționale”* să se substituie cu sintagma *„niveluri de învățământ”*, conform Codului educației, articolul 12;

b) calificarea educației drept *„un sistem inert”* (pag. 11) nu este adecvată, deoarece, chiar dacă rezultatele nu sunt imediate, sectorul se află în continuă dezvoltare, bazată pe abordări strategice;

3) în capitolul 2. *Viziunea de dezvoltare pe termen lung a Republicii Moldova, Scenariul 2: Buna guvernare*, Tabelul 2, ODD 4, sintagma *„învățământul secundar profesional”* din indicatorul *Ponderea studenților în învățământul secundar profesional în total învățământ secundar* să se substituie cu sintagma *„învățământul profesional tehnic secundar”*, conform Codului educației, articolul 12;

4) în capitolul 3. *Obiectivele de dezvoltare durabilă ale Republicii Moldova*, la obiectivul 4. *Garantarea educației de calitate pentru toți și promovarea oportunităților de învățare pe tot parcursul vieții*:

a) în compartimentul *Situația curentă*, după alineatul *„Pe parcursul a cinci ani...”*, să se introducă textul: *„Acest fapt se datorază continuității reformei curriculare și implementării*

curricula modernizate la disciplinele școlare, în contextul dezvoltării pedagogiei axate pe competențe.”;

b) în compartimentul *Grupurile vulnerabile*:

- în secțiunea *Copii de etnie romă*, sintagma „*treapta secundar profesională de învățământ*” să se substituie cu sintagma „*nivelul învățământului profesional tehnic secundar*”, conform Codului educației, articolul 12;

- în secțiunea *Copii din zonele rurale, în special din familiile social defavorizate*, enunțul „*În același timp, elevii în nivelul de învățământ liceal și profesional tehnic secundar din mediul rural nu beneficiază de transport gratuit către liceu sau instituția de învățământ profesional tehnic secundar, care frecvent sunt situate la distanțe geografice mai mare.*” să se expună în următoarea redacție: „*În același timp, elevii de la nivelul învățământului liceal din mediul rural beneficiază de transport școlar gratuit spre școlile de circumscripție doar în cazurile în care unitățile de transport dispun de locuri libere, urmare a necompletării acestora cu elevi din învățământul obligatoriu.*”;

c) în compartimentul „*Factorii cauzali*”:

- factorul cauzal „*Birocratizarea excesivă a sistemului și formalismul în încercarea de a controla calitatea*” să se redacteze, după cum urmează: „*Birocratizarea sistemului și gestionarea defectuoasă a timpului cadrului didactic.*”;

- factorul cauzal „*Lipsa de feedback privind calitatea educației*” să se completeze cu textul: „*Valorificarea experienței privind participarea și consultarea tinerilor aplicată de către consiliile locale (comunitare) ale tinerilor, care sunt structuri reprezentative și de împuternicire ale tinerilor la nivel comunitar, ar reprezenta un instrument complementar utilizat în procesul de evaluare și funcționare a sistemului educațional formal.*”;

- factorul cauzal „*Accesul limitat la serviciile pentru tineri la nivel local*” să se completeze cu textul: „*Totodată, susținerea și crearea centrelor de tineret la nivel local va contribui la dezvoltarea și extinderea teritorială a serviciilor de tineret. În acest context, va spori nivelul de activism civic al tinerilor, inclusiv în rândul tinerilor cu oportunități reduse, vor fi dezvoltate serviciile de educație nonformală, se vor diversifica metodele de acces la informație pentru tineri și vor fi promovate serviciile de outreach.*”;

d) în compartimentul *Viziunea strategică*, ținta „*Toți elevii/studentii vor obține cunoștințe și competențe necesare pentru promovarea dezvoltării durabile și a stilurilor de viață durabile, protecției mediului, drepturilor omului, egalității de gen, culturii păcii și non-violenței, cetățeniei globale și aprecierii diversității culturale, precum și a contribuției culturii la dezvoltarea durabilă (ODD 4.7)*”, după cuvântul „*mediului*”, să se completeze cu sintagma „*modului sănătos de viață*”;

e) în obiectivul specific 2, cuvântul „*instruire*” să se substituie cu sintagma „*formare continuă*”, pentru a se aduce în concordanță cu prevederile Codului educației, art. 126;

f) în compartimentul *Acțiuni prioritare*, acțiunea prioritară „*Dezvoltarea competențelor cadrelor didactice și celor manageriale în domeniul dezvoltării durabile, în particular abordarea bazată pe drepturile omului și egalității de gen, protecția mediului, predarea cu suportul tehnologiilor digitale în scop informativ, aplicativ și creativ, pentru a ghida elevii și studenții să obțină abilități necesare în viitor.*”, după cuvântul „*mediului*”, să se completeze cu sintagma „*promovării modului sănătos de viață*”;

g) în tabelul *Indicatori de monitorizare și evaluare*:

- unii indicatori necesită a fi actualizați:

indicatorul 4 *Rata de cuprindere în educația preșcolară (3-6 ani), %* - **88,6** (2017), conform Publicației statistice *Educația în Republica Moldova, 2017-2018*, pag. 15;

indicatorul 5 *Rata brută de înrolare în învățământul primar, %* - **90,6** (2017), conform Publicației statistice *Educația în Republica Moldova, 2017-2018*, pag. 27;

indicatorul 7 *Discrepanța între rata de cuprindere în învățământul primar din urban și rural, %* - **42,2%**, conform Publicației statistice *Educația în Republica Moldova, 2017-2018*, pag. 27;

- indicatorul 9 să se redacteze, după cum urmează: *Rata brută de absolvire a învățământului gimnazial, %*;

5) la capitolul 4. *Implementarea, monitorizarea și evaluarea Strategiei naționale de dezvoltare*, secțiunea *Implementarea Strategiei naționale de dezvoltare*, în lista domeniilor de activitate, domeniile *Tineret și Sport* să se abordeze separat, deoarece domeniul *Tineret* este un sector (domeniu) distinct de cel al sportului și, din punctul de vedere al planificării strategice, precum și al viziunii de dezvoltare atât la nivel național, cât și internațional, a avut strategii separate de dezvoltare, indiferent de formula guvernamentală la care a fost atribuit domeniul: *Strategia pentru tineret* (Hotărârea de Guvern nr. 1541 din 22.12.2003), Legea Nr. 25 din 03.02.2009 *privind aprobarea Strategiei naționale pentru tineret pe anii 2009–2013*, *Strategia Națională de Dezvoltare a Sectorului de Tineret 2020 și Planul de acțiuni privind implementarea acesteia* (Hotărârea de Guvern nr. 1006 din 10.12.2014). Viziunea strategică prevede că sectorul de tineret urmează a fi unul consolidat și recunoscut, reprezentând un domeniu important în dezvoltarea și prosperarea Republicii Moldova, prin intermediul căruia se va asigura valorificarea potențialului maxim al tuturor tinerilor și îmbunătățirea calității vieții lor. În conformitate cu prevederile Strategiei, în anul 2018, a demarat procesul de evaluare intermediară a Planului de acțiuni al Strategiei, după care se va revizui întregul document în baza recomandărilor evaluării, precum și a indicatorilor care necesită a fi atinși conform ODD-urilor;

6) datorită faptului că cercetarea și inovarea, prin abordare transversală, trebuie să aibă un rol-cheie în atingerea ODD-ilor, în lista acțiunilor prioritare, la fiecare ODD, să se includă câte cel puțin o acțiune cu referire la cercetare și inovare, asigurându-se astfel faptul că în viitoarele strategii sectoriale componenta cercetare și inovare se va regăsi.

Monica Babuc, ministru

T. Cojocaru,
tel.: 022 23 26 80;
e-mail: tudor.cojocaru@mecc.gov.md

nr.04-10699

din 23.10.2018

Cancelaria de stat

Ref: la nr. 18-23-8001 din 04.10.2018

Ministerul Economiei și Infrastructurii a examinat *proiectul Legii pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2030”*, înaintat cu **numărul unic 56/CS/2018** și, în limita competenței funcționale deținute, comunică următoarele.

Obiecții de ordin tehnic:

Observăm că, în textul proiectului, la partea introductivă, autorii expun succint conținutul Strategiei, făcând referință la primul, al doilea, al treilea și al patrulea capitol. În același timp, remarcăm că „Cuprinsul” documentului nu este structurat conform celor relatate.

Astfel, considerăm oportun, expunerea elementelor structurale ale documentului conform normelor de tehnică legislativă, capitolele fiind însemnate succesiv cu numere ordinare exprimate prin cifre romane, urmate de denumirea acestora.

La compartimentul „Economia”:

- La pagina 12, în propoziția a treia sintagma „*PIB/capita a crescut de la 1798 dolari SUA în anul 1995*” de substituit cu sintagma „*PIB/capita a crescut de la 400 dolari SUA în anul 1995*” și în continuare după text.
- Fraza a șaptea de la pagina 12, propunem să fie reconsiderată după cum urmează „*În perioada 2010-2017, PIB-ul a crescut anual în mediu cu 4,5%, depășind nivelul anului 2008 (anul de pînă la criza din 2019) cu 33,1%, iar PIB per capita a rămas la cel mai scăzut nivel comparativ cu alte țări din ECE*”.
- La figura nr.7 de la pagina 13, considerăm oportun actualizarea datelor pentru anul 2017.
- La figura nr.9 de la pagina 13, considerăm necesar de prezentat anii pentru datele incluse în figura respectivă.

La compartimentul „Tehnologiile informației și comunicațiilor”:

- Fraza a doua de la pagina 14, sintagma „*gradul de utilizare al telefoanelor mobile pentru apeluri voce a atins 124,8%*” urmează a fi substituită cu sintagma „*gradul de utilizare al telefoanelor mobile pentru apeluri voce a atins 124,2%*”. În continuare, sintagma „*rata de penetrare a serviciilor de acces la Internet la punctele mobile în bandă largă – 70,34%*” urmează de substituit cu sintagma „*rata de penetrare a serviciilor de acces la Internet la punctele mobile în bandă largă – 72,79%*”.
- În fraza a treia „*Nivelul de penetrare a serviciilor de acces la Internet fix în bandă largă este de 16,6%*” cifra „16,6%” urmează să fie substituită cu cifra „16,84%”.

Digitally signed by Costin Iulia
Date: 2018.10.23 14:24:55 EEST
Reason: MoldSign Signature
Location: Moldova

În Nota de subsol, de la pagina 14, propunem de substituit „trimestrul I, 2018” cu „trimestrul II, 2018” [http://www.anrceti.md/files/filefield/Raport%20ev.%20piete%20CE%20II 2018.pdf](http://www.anrceti.md/files/filefield/Raport%20ev.%20piete%20CE%20II%202018.pdf).

La Obiectivul de dezvoltare durabilă nr.2 „Creșterea accesului oamenilor la infrastructura fizică, utilitățile publice și condițiile de locuit”:

- La pagina 40, enunțăm că acțiunile prioritare menționate în proiectul Strategiei corespund în totalitate cu viziunea Ministerului Economiei și Infrastructurii cu privire la dezvoltarea sectorului energetic a țării. Totodată, ținem să menționăm că având în vedere specificul procedurii de monitorizare a indicatorilor de progres ai sectorului energetic (conform datelor statistice oficiale publicate în Balanța Energetică a Republicii Moldova) Ministerul Economiei și Infrastructurii nu a inițiat procedura de elaborare/promovare a documentelor de politici cu privire la dezvoltarea sectorului eficienței energetice și surselor de energie regenerabilă către orizontul de timp 2030.

Astfel, având în vedere lipsa unui studiu oficial/ document de politici care să demonstreze capacitatea de atingere a țintelor stabilite, indicatorii de monitorizare și evaluare nr. 3 și nr. 9 nu pot fi incluși în tabelul de la Capitolul 2 (pagina 46).

Prin urmare, propunem înlocuirea acestora cu obiectivele politicii de stat în domeniul energiei din surse regenerabile¹ către anul 2020, cu mențiunea că, acestea urmează a fi ajustate după promovarea documentelor de politici ce vizează dezvoltarea sectorului energetic către anul 2030.

Nr.	Indicatorul	Sursa	Valoarea de referință	Ținta intermediară pentru 2022	Ținta intermediară pentru 2026	Ținta finală pentru 2030
3	Ponderea resurselor regenerabile în consumul final de energie în transport, %	Agenția de Eficiență Energetică	0,02 (2016)	10,0	10,0	10,0
9	Ponderea resurselor regenerabile în consumul final de energie electrică, %	Agenția de Eficiență Energetică	0,23 (2016)	10,0	10,0	10,0

- La pagina 43 sintagma „Avînd în vedere situația precară a infrastructurii de transport” urmează a fi exclusă, or una din prioritățile de bază a Guvernului este asigurarea cetățenilor cu o infrastructură dezvoltată în cadrul Programului „Drumuri bune pentru Moldova”.

Astfel, anul curent, în cadrul Programului „Drumuri bune pentru Moldova” au fost reabilitate un număr semnificativ de drumuri locale și naționale.

Secretar general de stat

Iulia COSTIN

Ex: Ina Școlnii; Tel: 0 22 250 603;
Email: ina.scolnii@mei.gov.md

¹ Legea Nr. 10 din 26.02.2016 privind promovarea utilizării energiei din surse regenerabile

MD-2005, mun. Chișinău, str. Constantin Tănase, 7
www.mf.gov.md, tel.(022) 26-25-23, fax 022-26-25-17

18.10.2018 nr. 03-03/121/992

La nr. 56/CS/2018

Cancelaria de Stat

Cu referință la 56/CS/2018, vizînd avizarea proiectului hotărîrii Guvernului cu privire la aprobarea proiectului de lege pentru aprobarea Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova 2030” (SND 2030), Ministerul Finanțelor comunică următoarele.

Comentarii de ordin specific

1. La obiectivul 2 ”Creșterea accesului oamenilor la infrastructura fizică, utilitățile publice și condiții de locuit”:

1) La compartimentul **Factori cauzali**, alin. 4 (de la pag. 42), urmează a fi redactat, deoarece afirmația referitor la ineficiența generală a alocării resurselor publice în baza unui singur raport al Curții de Conturi este incorectă. De asemenea, suma indicată ca erori și abateri de 20,8 miliarde lei se consideră a fi exagerată. Totodată, se consideră oportun utilizarea unor informații mai recente decît din anul 2016.

2) La compartimentul **Actiuni prioritare** (de la pag. 43):

- la prioritatea patru „Descentralizarea procesului de planificare și alocare ... ” sintagma „și alocare” de exclus;

- la prioritatea opt „Responsabilizarea factorilor de decizie în procesul alocărilor bugetare ...”, sintagma „alocărilor” de substituit cu sintagma „planificării și utilizării alocațiilor”.

3) La sub-compartimentul **priorități de politici**, la prioritatea 2 (de la pag. 44), sintagma „obligațiuni de stat” de substituit cu sintagma „obligațiuni emise de autoritățile administrației publice locale” avînd în vedere că APL, conform Legii nr. 397 din 16.10.2003 privind finanțele publice locale, Legii nr. 171 din 11.07.2012 privind piața de capital și Hotărîrii CNPF nr.18/1 din 13.04.2018 „Cu privire la aprobarea Instrucțiunii privind modul de înregistrare a obligațiunilor emise de autoritățile administrației publice locale”, pot emite obligațiuni pentru investiții capitale (proiecte de infrastructură).

2. La obiectivul 3. Ameliorarea condițiilor de muncă și reducerea ocupării informale

1) La compartimentul **Prioritățile de politici la nivelul angajaților**, prioritatea patru (de la pag. 52), „Dezvoltarea serviciilor sociale la nivel local, cu accent pe grupurile vulnerabile identificate, în domeniul angajării în cîmpul muncii”, se recomandă, în scopul evitării unor neclarități ulterioare, argumentarea și/sau includerea unor detalii relevante realizării priorității.

2) La compartimentul **Prioritățile de politici la nivelul cadrului instituțional și regulator**, prioritatea șapte (de la pag. 52), „Introducerea în legislația muncii a reglementărilor ce țin de programul flexibil de muncă și a timpului pentru muncă, precum și dezvoltarea mecanismelor de

Digitally signed by Chicu Ion
Date: 2018.10.19 07:11:19 EEST
Reason: MoldSign Signature
Location: Moldova

realizare a acestor programe”, urmează a fi reformulată, astfel încât să prevadă dezvoltarea, reconceptualizarea reglementărilor actuale, etc., dar nu introducerea lor în legislație, deoarece legislația actuală în domeniul muncii conține reglementări ce țin de reducerea timpului de muncă și programul flexibil de muncă.

3. La obiectivul 4. Garantarea educației de calitate pentru toți și promovarea oportunităților de învățare pe tot parcursul vieții

1) La compartimentul ***Grupurile vulnerabile*** (de la pag. 55), se afirmă că „*elevii în nivelul de învățământ liceal și profesional tehnic secundar din mediul rural nu beneficiază de transport gratuit către liceu sau instituția de învățământ profesional tehnic secundar*”. Totodată, conform prevederilor Hotărârii Guvernului nr. 868 din 08.10.2014 „Privind finanțarea în bază de cost standard per elev a instituțiilor de învățământ primar și secundar general din subordinea autorităților publice locale de nivelul al doilea”, autoritățile administrației publice locale asigură transportarea elevilor la și de la școală din contul componentei unității administrativ-teritoriale, care este formată din contul transferurilor de la bugetul de stat. În contextul celor expuse, fraza respectivă (a 6-a) urmează a fi exclusă din conținutul compartimentului.

2) La compartimentul ***Acțiuni prioritare***, la prioritatea zece „*Promovarea educației în afara instituțiilor de învățământ, inclusiv ... , promovarea educației parentale și educației comunitare, astfel încât ...*”, (de la pag. 61), nu este clar ce se are în vedere prin sintagma „*educație comunitară*”. În prezent, Codul educației, adoptat prin Legea nr. 152 din 17.07.2014, prevede noțiunea de „*educație informală*”, care reprezintă ansamblul influențelor instructive și pedagogice exercitate spontan și continuu asupra individului în familie, în localitate, în cartier, în stradă, în (micro)grupuri sociale, în mediul social (cultural, profesional, economic, religios etc.), în comunitate (națională, zonală, teritorială, locală) și prin mass-media (presa scrisă, radio, televiziune etc.). Totodată, conform prevederilor aceluiași act, „*centrele educaționale comunitare*” sînt instituții cu destinație educațională, multifuncțională în cadrul cărora se desfășoară educația timpurie. Astfel, pentru a se face o claritate, prevederile de la prioritatea respectivă urmează a fi revăzute.

3) Din tabelul ***Indicatori de monitorizare și evaluare*** (de la pag. 63), indicatorul 13 „*Salariul mediu nominal lunar în învățământ, MDL, % din salariul mediu pe economie*” se va exclude reieșind din perspectiva Guvernului de a reforma sistemul actual de retribuire a muncii în sectorul bugetar, în care scop proiectul legii privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar va fi expus în scurt timp pentru consultări publice. Dat fiind că, proiectul legii vine cu viziuni de perspectivă asupra salariilor tuturor angajaților, este inoportun de a indica în document ținte ce țin de nivelul de salarizare pentru o categorie separată de angajați.

De asemenea, pentru o comparație mai uniformă și realistă, se propune ca, la rubrica „*Valoarea de referință*”, în cazul tuturor indicatorilor să fie indicată în calitate de referință, valoarea indicatorilor pentru anul 2017.

4. La Obiectivul 6. Un sistem de protecție socială solid și incluziv

1) La compartimentul ***Acțiuni prioritare, sub-compartimentul asigurări sociale*** (de la pag. 76):
- la prioritatea patru „*Fortificarea pilonului 1, drept precondiție de bază pentru ..., administrarea acestora și mecanismele de formare a pensiei*”, sintagma „*mecanismele de formare a pensiei*”, urmează a fi expusă mai explicit.

- la prioritatea opt „*Extinderea acoperirii asigurărilor sociale de stat (inclusiv asigurarea de sănătate) pentru grupurile vulnerabile*”, sintagma „(inclusiv asigurarea de sănătate)”, necesită a fi revăzută, dat fiind faptul că asigurarea medicală nu face parte din asigurarea socială.

2) În tabelul **Indicatori de monitorizare și evaluare** (de la pag. 77):

- la rubrica „**Valoarea de referință**” a indicatorului 5 *Ponderea transferurilor curente primite cu destinație generală între bugetul de stat și bugetul asigurărilor sociale de stat, în total venituri BASS %*, sintagma „(2016)”, se va substitui cu sintagma „(2017)”, întrucât valoarea respectivă este caracteristică anului 2017.

De asemenea, pentru o comparație mai uniformă și realistă, se propune ca, la rubrica „**Valoarea de referință**”, în cazul tuturor indicatorilor să fie indicată în calitate de referință, valoarea indicatorilor pentru anul 2017.

- în denumirea secțiunii tabelului „*Acțiuni prioritare în vederea modernizării sistemului de asigurări sociale*”, sintagma „*sistemului de asigurări sociale*” de substituit cu sintagma „*sistemului de asistență socială*”.

5. La Obiectivul 8. Asigurarea unei guvernări eficiente și incluzive și a supremației legii, în tabelul **Indicatori de monitorizare și evaluare** (de la pag. 89), indicatorul 7 urmează a fi expus în următoarea redacție „*Ponderea cheltuielilor publice executate în totalul cheltuielilor publice aprobate, %*”.

De asemenea, pentru o comparație mai uniformă și realistă, se propune ca, la rubrica „**Valoarea de referință**”, în cazul tuturor indicatorilor să fie indicată în calitate de referință, valoarea indicatorilor pentru anul 2017, inclusiv la indicatorul 7 (valoarea de referință pentru anul 2017 este 93,4%).

6. Comentarii de ordin general

Se propune revizuirea acțiunilor prioritare incluse în proiectul SND 2030 pe domeniul local în vederea expunerii clare și logice a priorităților de politici. De exemplu sînt neclare prioritățile de politici „*Stimularea creșterii bazei impozabile la nivel local... prin efectuarea unei descentralizări administrative...*” sau „*Ancorarea investițiilor... în documentele de planificare spațială la nivel național și local*” (pag. 43).

Alte comentarii nu sînt.

Secretar general de stat

Ion CHICU

**MINISTERUL JUSTIȚIEI
AL REPUBLICII MOLDOVA**

str. 31 August 1989, nr. 82
MD- 2012, mun. Chișinău,
tel.: 0 22 23 47 95, fax: 0 22 23 47 97
www.justice.gov.md

04/11920 din 19.10.2018
La nr. 29-01-392 din 18.01.2018

Cancelaria de Stat

Examinînd proiectul Legii pentru aprobarea Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova 2030” (număr unic 56/CS/2018), expunem următoarele.

La proiectul legii:

1. Potrivit art. 51 alin. (1) din *Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative* elementul structural de bază al legilor este articolul. Prin urmare, elementele structurale ale proiectului de lege se vor numerota corespunzător.

2. La pct. 1, întru corectitudinea redactării, cuvintele „cuprinsă în anexa care face parte integrantă din prezenta lege” se vor substitui cu textul „(se anexează)”

3. La pct. 2 denumirea Legii ce se propune a fi abrogată se va expune ținînd cont de prevederile art. 42 alin. (4) din *Legea nr. 100/2017*. Totodată, se va indica și sursa de publicare a actului normativ de referință.

La proiectul Strategiei:

4. Se va rectifica parafa de aprobare a Strategiei, pornind de la faptul că este o anexă unică.

5. Foaia de titlu, cuprinsul, lista abrevierilor, notele din subsol și Capitolul „Introducere” se vor exclude, deoarece nu sunt caracteristice actelor normative.

6. La lista abrevierilor, este de menționat că, potrivit art. 54 alin. (1) lit. i) din *Legea nr. 100/2017* exprimarea prin abrevieri a unor denumiri sau termeni se poate face numai după explicarea lor în text, la prima folosire.

7. La expunerea obiectivelor specifice atragem atenția că, acestea trebuie să fie SMART (Specifice, Măsurabile, Accesibile, Realistice și încadrate în limite de Timp), astfel încît ulterior să poată fi evaluată eficiența implementării politicii.

8. La obiectivul de dezvoltare nr. 8 „*Asigurarea unei guvernări eficiente și incluzive și a supremației legii*”, comunicăm următoarele:

1) Întru corectitudinea redactării, referința la drepturile oamenilor, se va substitui cu referința la drepturile omului.

2) cu referire la „situația curentă”:

Digitally signed by Serbenco Eduard
Date: 2018.10.19 11:20:41 EEST
Reason: MoldSign Signature
Location: Moldova

La acest compartiment proiectul reflectă constatările anumitor sondaje și rapoarte privind percepția oamenilor asupra eficienței guvernării, a fenomenului corupției, precum și a eficienței justiției.

În partea ce ține de sectorul justiției menționăm că, în vederea edificării unui sector al justiției accesibil, eficient, independent, transparent, profesionist și responsabil față de societate, care să corespundă standardelor europene, să asigure supremația legii și respectarea drepturilor omului și să contribuie la asigurarea încrederii societății în actul de justiție, prin *Legea nr. 231/2011* a fost aprobată *Strategia de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016* care a stabilit mai multe domenii de intervenție. La expirarea perioadei de implementare a acestui document de politici, potrivit rapoartelor de monitorizare, s-a constatat că multe dintre obiectivele stabilite și-au atins rezultatul scontat. Implementarea Strategiei a contribuit la crearea unei baze normative noi pentru majoritatea instituțiilor și profesiilor din sectorul justiției. Totodată, deși în ultima perioadă au fost aduse îmbunătățiri semnificative cadrului legal, se atestă deficiențe în ceea ce privește implementarea acestuia. Din acest considerent este necesar de a continua consolidarea eforturilor în vederea asigurării unei justiții eficiente. Acest fapt a fost trasat și în recomandările făcute de către partenerii de dezvoltare.

Fără a nega existența problemei în esență, considerăm că, pe anumite aspecte, este oportun de a pune accentul pe partea pozitivă a problemei. Analizând proiectul sub aspectul datelor privind eficiența justiției, observăm că, nu se regăsește nici o mențiune privind progresele înregistrate.

Având în vedere măsurile întreprinse pînă în prezent și cele care urmează a fi realizate, la alineatul trei cuvintele „sectorul judecătoresc rămâne slab și nu garantează întotdeauna drepturile oamenilor și cele ale investitorilor” urmează a fi substituite cu cuvintele „urmează a fi aduse îmbunătățiri sectorului justiției în vederea asigurării și garantării drepturilor tuturor persoanelor”.

Afirmația de la alineatul cinci, prima propoziție urmează a fi reformulată, nefiind specific utilizarea structurii „creșterea accesului la justiție pentru oameni într-o manieră echitabilă”. Or, accesul la justiție este un element al dreptului la un proces echitabil. Prin urmare textul „într-o manieră echitabilă” urmează a fi exclus.

În partea ce ține de ultimul alineat, atestăm că se pune accentul pe necesitatea de dezvoltare a unei justiții restaurative care reflectă doar sfera justiției penale. În același timp, rolul justiției civile în asigurarea drepturilor și libertăților fundamentale, prin prisma obiectivelor de dezvoltare durabilă, nu poate fi contestat. Prin urmare, este necesară o abordare generală privind asigurarea unei justiții eficiente.

3) cu referire la „grupurile vulnerabile”:

a) La categoria persoanelor cu dizabilități afirmația potrivit căreia accesul limitat la justiție a persoanelor cu dizabilități este cauzat de capacitățile reduse de a oferi asistență juridică calificată, nu are la bază nici un suport factologic și urmează a fi exclusă. Potrivit prevederilor legale, profesia de avocat este exercitată de persoane calificate și abilitate, conform legii, să pledeze și să acționeze în numele clienților lor, să practice dreptul, să apară în fața unei instanțe judecătorești sau să consulte și să reprezinte în materie juridică clienții lor. Prin urmare, nu poate fi invocat cu titlu de principiu că asistența juridică acordată este una necalificată.

La elucidarea aspectelor problematice cu care se confruntă persoanele cu dizabilități și pentru care se solicită asistență juridică este indicat și „lipsirea de capacitate juridică”. Menționăm că instituția privind declararea incapacității persoanei fizice a fost modificată prin *Legea nr. 66/2017*, în acest sens fiind instituite măsuri de ocrotire contractuale și judiciare. Art. XVII alin. (1) din legea sus-vizată stabilește că „La expirarea termenului de un an din data intrării în vigoare a prezentei legi, persoanele fizice care, la data intrării în vigoare a prezentei legi, sînt limitate în capacitate de exercițiu se consideră persoane fizice cu capacitate deplină de exercițiu, iar curatela asupra lor încetează de plin drept”, iar potrivit alin. (3) din același articol „Persoanele fizice majore care, la data intrării în vigoare a prezentei legi, sînt lipsite de capacitate de exercițiu se consideră persoane fizice în privința cărora este instituită măsura de ocrotire judiciară sub forma tutelei, care va fi guvernată de dispozițiile prezentei legi”. Reformarea instituției capacității persoanei fizice, a avut drept obiectiv racordarea legislației naționale cu prevederile art. 12 din Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități din 13 decembrie 2006. În acest sens, referința din text privind „lipsirea de capacitate juridică” urmează a fi exclusă.

Un alt aspect problematic pentru respectiva categorie de persoane este indicat a fi lipsa accesului fizic în instanțele de judecată. La acest aspect menționăm că persoanele cu dizabilități se confruntă cu lipsa unui acces adecvat nu doar în sediile instanțelor de judecată ci și în alte instituții. În același timp, în sensul în care este formulat textul se deduce ideea că problema persoanelor cu dizabilități privind accesul în clădiri este doar în raport cu instanțele de judecată. Potrivit prevederilor *Legii nr.60/2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități*, autoritățile publice centrale și locale, organizațiile nonguvernamentale, agenții economici, indiferent de forma de organizare juridică au obligația de a identifica și elimina obstacolele/barierele care împiedică accesul deplin al persoanelor cu dizabilități în clădiri. Prin urmare, textul urmează a fi reformulat în sensul în care va viza sediul

tuturor autorităților și altor instituții de menire socială și nu doar a instanțelor de judecată.

b) La categoria persoanelor cu venituri mici, în etate și femeile victime ale infracțiunilor în partea ce ține de „victimele infracțiunii” urmează a fi asigurat un tratament adecvat nu doar la interacțiunea cu instanțele de judecată dar și la interacțiunea cu organele de urmărire penală și cele ale procuraturii. De asemenea, se consideră oportun de a exclude cuvintele „administrației publice locale”. Or, necesitatea de a beneficia de un tratament adecvat din partea autorităților vizează nu doar autoritățile locale dar și cele centrale.

c) În partea ce ține de grupurile minoritare, inclusiv romii, persoanele LGBT, musulmanii, evreii, persoanele cu dizabilități mintale, este de subliniat că la categoria grupurilor minoritare sunt enumerate atât minorități naționale care se deosebesc prin particularități etnice, culturale, lingvistice și religioase în sensul *Legii nr. 382/2001*, cât și minorități pe criteriu de orientare sexuală și dizabilități mintale. Ținem să menționăm că, nici legislația națională și nici studiile/cercetările sociologice nu oferă o listă exhaustivă a grupurilor minoritare din Republica Moldova. Prin urmare, enumerarea doar a unor grupuri, fără a indica criterii clare și argumentate care califică aceste grupuri drept vulnerabile, deviază de la prioritățile și viziunea (declarată) a Strategiei, care constau în crearea condițiilor necesare pentru valorificarea potențialului fiecărei persoane, indiferent de mediul de reședință, sex, etnie, dizabilitate, religie sau alte diferențe, creînd, totodată, premise de discriminare a altor grupuri minoritare.

Totodată, Planul Național de Acțiuni în Domeniul Drepturilor Omului pentru anii 2018-2022 (PNADO), document de politici de nivel național al cărui scop este de a asigura implementarea unor măsuri care să permită dezvoltarea și prosperarea, în condiții egale, a tuturor persoanelor, include un domeniu de intervenție distinct „Drepturile persoanelor aparținînd minorităților naționale”, în care sunt abordate în complexitate aspectele problematice cu care se confruntă minoritățile naționale. Astfel, în PNADO sunt prevăzute soluții pentru prevenirea și combaterea discriminării grupurilor minoritare, pentru reducerea distanței sociale față de persoanele aparținînd grupurilor minoritare prin eficientizarea procesului de investigare a infracțiunilor și incidentelor motivate de prejudecăți, dispreț sau ură, prin revizuirea legislației penale și a celei contravenționale, prin consolidarea capacităților actorilor relevanți din domeniul justiției și prin oferirea suportului necesar victimelor acestei categorii de infracțiuni.

Avînd în vedere cele enunțate, considerăm necesar excluderea acestui punct.

Adițional, în timp ce persoanele cu dizabilități sunt incluse ca o categorie vulnerabilă distinctă, observăm că, la acest punct se regăsesc persoanele cu dizabilități mintale, creîndu-se o dublare în acest sens. Or, potrivit art. 1 din Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, în categoria persoanelor cu dizabilități se includ persoanele cu deficiențe fizice, *mintale*, intelectuale sau senzoriale de durată, deficiențe care, în interacțiune cu diverse bariere, pot îngreuna participarea lor deplină și efectivă în societate, în condiții de egalitate cu ceilalți.

d) În partea ce ține de vulnerabilitatea instituțiilor statului, se face o constatare, precum că „În 2017, sarcina medie a dosarelor rămâne a fi la nivel de circa 70 dosare per judecător, asistența judecătorilor în gestionarea corespunzătoare a acestora fiind limitată.”

În acest context, menționăm că, potrivit informației statistice generalizate pentru anul 2017, accesibilă publicului larg pe paginile web oficiale ale Ministerului Justiției, Consiliului Superior al Magistraturii, Agenției de Administrare a Instanțelor Judecătorești, sarcina lunară efectiv lucrată per judecător în anul 2017 reprezintă 62,7 dosare, iar volumul de activitate lunar per judecător în anul 2017 constituie în medie 78,3 dosare. Sarcina medie lunară se calculează pornind de la numărul dosarelor încheiate în perioada de referință, iar volumul de activitate se calculează din numărul dosarelor aflate în proces de examinare. Pentru a afla numărul dosarelor aflate în examinare și a celor încheiate per judecător pe parcursul anului 2017, cifrele prezentate supra se vor înmulți cu 10 (10 luni).

Astfel, pentru a exclude confuzia că un judecător din instanțele judecătorești ale Republicii Moldova a examinat în medie 70 de dosare pe tot parcursul anului 2017, propunem substituirea textului „sarcina medie a dosarelor rămâne a fi la nivel de circa 70 dosare” cu textul „sarcina medie lunară a dosarelor rămâne a fi la nivel de circa 63 dosare”.

4) cu referire la „factorii cauzali”:

La acest compartiment se afirmă că, procesul decizional este non-participativ și non-reprezentativ. Menționăm că, nu poate fi acceptată o astfel de constatare, deoarece, potrivit *Legii nr. 239/2008 privind transparența în procesul decizional*, autoritățile publice au obligația de a asigura informarea, în modul stabilit, a cetățenilor, a asociațiilor constituite în corespundere cu legea, a altor părți interesate despre inițierea elaborării deciziilor și despre consultarea publică pe marginea proiectelor de decizii respective. Deși urmează a fi aduse îmbunătățiri acestui segment, nu poate fi susținut faptul că, în prezent procesul decizional este lipsit în totalitate de transparență.

La alineatul trei care statuează gradul de încredere a oamenilor în instanțele judecătorești se propune substituirea cuvintelor „la un nivel jos” cu cuvintele „la un nivel scăzut”.

5) cu referire la „viziunea strategică”:

La acest segment sunt indicate patru ținte strategice care urmează a fi atinse pînă în anul 2030. În partea ce ține de prima țintă strategică, și anume privind promovarea supremației legii și asigurarea accesului egal la justiție, se propune excluderea enumerării exhaustive a tuturor categoriilor de persoane cu indicarea „pentru toate categoriile de persoane”. De asemenea, la cea de a doua țintă strategică, cuvîntul „mituirii” urmează a fi substituit cu cuvintele „a actelor conexe corupției”, potrivit terminologiei legale.

6) cu referire la „obiective specifice”:

În urma acțiunilor întreprinse în vederea implementării *Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016*, în prezent eforturile urmează a fi îndreptate spre consolidarea acestui segment. Prin urmare, la primul obiectiv, cuvintele „reformare a sectorului justiției” urmează a fi substituit cu cuvintele „consolidare a sectorului justiției”.

La obiectivul al doilea cuvîntul „național” se va substitui cu cuvîntul „central”.

7) cu referire la „acțiuni prioritare”:

a) Prima acțiune referitoare la „funcționarea întregului sistem de administrare” urmează a fi reformulată, și anume „îmbunătățirea funcționării întregului sistem de administrare publică”. Or, în sensul în care este formulat se desprinde concluzia că, sistemul de administrare publică central și local este nefuncțional.

b) Acțiunea privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități urmează a fi reformulată în sensul în care ar viza protecția tuturor persoanelor cu dizabilități, potrivit cerințelor convenționale și legale, și nu doar a celor cu dizabilități mintale. La fel, cu referire la capacitatea juridică, urmează a se reține observațiile enunțate mai sus.

În acest sens, se propune următoarea redacție a acestei acțiuni: „Incluziunea persoanelor cu dizabilități în vederea garantării posibilității participării în toate domeniile vieții fără discriminare”.

c) Se propune excluderea acțiunii privind „asigurarea nivelului cel mai înalt al calității asistenței juridice”, avînd în vedere faptul că, nu este clar ce urmează a se înțelege prin afirmația „cel mai înalt” și cum poate fi evaluat acest fapt. Mai mult, această acțiune nici nu este reflectată la indicatorii de monitorizare și evaluare.

d) La acțiunea numărul șaisprezece, privind dezvoltarea noilor genuri de expertiză judiciară, urmează a se exclude textul prin care se exemplifică genurile de expertiză, și anume textul „în domeniul proprietății intelectuale, culturii și artei, ecologie, lingvisticii etc.”.

e) La acțiunea numărul optsprezece propunem să se facă referință și la sistemul penitenciar. Astfel, acțiunea prioritară propunem a fi expusă după cum urmează: „Asigurarea calității de executare a hotărârilor judecătorești cu caracter penal și sporirea serviciilor de corecție și reintegrare socială cu persoanele aflate în sistemul de probațiune și sistemul penitenciar”.

8) cu referire la indicatorii de monitorizare și evaluare:

Analizând indicatorii de monitorizare se atestă că, aceștia nu reflectă impactul de rezultat al acțiunilor prioritare stabilite. Astfel, deși printre acțiunile care urmează a fi întreprinse se enumeră, promovarea practicilor de soluționare alternativă a litigiilor, dezvoltarea noilor genuri de expertiză sau asigurarea calității executării hotărârilor judecătorești cu caracter penal, impactul acestor acțiuni va fi dificil de estimat în lipsa unor indicatori de progres. Prin urmare, se propune completarea tabelului cu următorii indicatori de monitorizare:

Promovarea practicii de soluționare extrajudiciară a litigiilor (nr.)	MJ Consiliul de Mediere	adresări - 277 soluționate - 164 (2017)	adresări -677 soluționate- 364	adresări -877 soluționate- 487	adresări -1077 soluționate- 687
Dezvoltarea noilor genuri de expertiză judiciară (nr.)	MJ Centrul Național de Expertize Judiciare	conform nomenclatorului expertizelor judiciare 30 expertize	34 expertize	38 expertize	42 expertize
Ponderea spațiilor de detenție din instituțiile penitenciare care corespund standardelor internaționale%	MJ Administrația Națională a Penitenciarelor	25%	33%	41%	49%
Sporirea serviciilor de	MJ Inspectoratul Național de	60%	70%	80%	90%

	corecție și reintegrare socială pentru persoanele aflate în sistemul de probațiune, %	Probațiune				
--	---	------------	--	--	--	--

9. Proiectul necesită a fi revizuit din punct de vedere redacțional în vederea eliminării greșelilor gramaticale comise.

Secretar de stat

Eduard SERBENCO

Ex: T.Tverdun, tel. 20-14-34
L.Rusu, tel. 20-14-40
m. 273'

**MINISTERUL
SĂNĂTĂȚII, MUNCII ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AL REPUBLICII MOLDOVA**

**MINISTRY
OF HEALTH, LABOUR AND
SOCIAL PROTECTION OF THE
REPUBLIC OF MOLDOVA**

MD-2009, Chișinău, str. Vasile Alecsandri, 2
Tel./Fax: + 373 22268818
e-mail: office@msnps.gov.md
www.msnps.gov.md

2, Vasile Alecsandri Street, Chișinău, MD-2009
Tel./Fax: + 373 22268818
e-mail: office@msnps.gov.md
www.msnps.gov.md

Nr. 7145 din 23.10.18

La nr. 56/CS/2018

Cancelaria de Stat

Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, a examinat setul de materialele aferente proiectului Hotărârii Guvernului privind aprobarea proiectului de Lege pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare "Moldova 2030" și comunică următoarele.

La capitolul 2. Viziunea de dezvoltare pe termen lung a Republicii Moldova, la subcapitolul „*Privind în viitor: abordarea Strategiei naționale de dezvoltare*”, la aliniatul 5, propoziția „...*În acest sens, prioritățile de politici urmează să creeze toate condițiile necesare pentru valorificarea potențialului fiecărei persoane, indiferent de mediul de reședință, sex, etnie, dizabilitate, religie sau alte diferențe.*”, considerăm important să fie inclus și criteriul „*vârstă*”, din raționamentul îmbătrânirii demografice a Republicii Moldova.

La capitolul 3. Obiectivele de dezvoltare durabilă ale Republicii Moldova.

La obiectivul 1. Creșterea veniturilor din surse durabile și atenuarea inegalităților economice, propunem includerea următoarelor priorități:

- Abilitarea economică a femeilor prin promovarea programelor de susținere a antreprenorialului feminin orientate spre consolidarea capacităților și cunoștințelor privind inițierea și dezvoltarea unei afaceri, oferirea serviciilor de mentorat, oferirea granturilor precum și sporirea accesului la servicii de creditare.
- Valorificarea potențialului economic a activităților de îngrijire ca oportunitate de creștere a ratei de ocupare, în particular a femeilor, astfel ca cheltuielile publice pentru serviciile de îngrijire să creeze locuri de muncă, abordând în același timp necesitățile potențialelor grupuri vulnerabile ale populației.

La obiectivul 3. Ameliorarea condițiilor de muncă și reducerea ocupării informale.

La Obiective specifice, după cuvintele "calitatea locurilor de muncă" se propune completarea cu cuvintele "securitatea și sănătatea în muncă", iar între paranteze după cuvântul "nesigure" să fie completat de cuvintele "periculoase și nocive".

La Acțiuni prioritare, la Prioritățile de politici la nivelul *angajatorilor*, la prioritatea a doua sintagma "protecției sănătății" se substituie cu cuvintele "securității și sănătății în muncă".

La **obiectivul 4. *Garantarea educației de calitate pentru toți și promovarea oportunităților de învățare pe tot parcursul vieții***, în categoria grupurilor vulnerabile au fost incluși și vârstnicii, dar în Viziunea strategică, Acțiuni prioritare și Indicatori de monitorizare și evaluare se regăsește numai categoria tinerilor și adulților (15-64 ani). Prin urmare, propunem includerea unui nou indicator de monitorizare și evaluare - *Rata de participare a vârstnicilor (60+) în procesul de învățare pe parcursul vieții*. Ca argument, menționăm că Republica Moldova prezintă o dată la 4 ani la Comisia Economică a ONU pentru Europa "Raportul de Țară privind implementarea Planului de Acțiuni de la Madrid privind Îmbătrânirea", care include un șir de indicatori, inclusiv la acest capitol.

Totodată, la Factori cauzali, propunem includerea unui nou punct:

- *"Integrarea insuficientă a principiului egalității de gen în educație. Analizele și cercetările efectuate la nivel național atestă insuficiența integrării dimensiunii de gen în domeniul educației. Totodată, se constată că includerea dimensiunii de gen în unele documente normative nu este realizată consecvent, fiind deseori redusă la abordarea tradițională a modelelor de rol, fapt ce duce la perpetuarea stereotipurilor de gen. Astfel, una din consecințele integrării sporadice a principiului egalității între femei și bărbați este segregarea ocupațională în bază de sex. În acest context, sînt necesare acțiuni de promovare și de ghidare în carieră în domenii mai puțin populare, iar influența stereotipurilor de gen în alegerea meseriei trebuie minimalizată prin explicarea avantajelor unei cariere axate pe competențe și potențial individual"*.

Prin urmare, propunem includerea următoarei priorități:

- *"Promovarea măsurilor de depășire a segregării ocupaționale în bază de gen în vederea reducerii fenomenului de feminizare și masculinizare a profesiilor"*.

La **obiectivul 5. Asigurarea dreptului fundamental la cea mai bună sănătate fizică și mintală.**

La **Grupurile vulnerabile**, punctul *Femeile în vârstă reproductivă*, să fie completat după cum urmează: "Accesul la servicii de sănătate sexuală și reproductivă este influențat de statutul social și economic al beneficiarului, deoarece nu toate serviciile de sănătate sexuală și reproductivă sînt incluse în Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr. 1387 din 10 decembrie 2007. Persoanele neasigurate în Republica Moldova constituie circa 14% și beneficiază doar de pachetul de servicii de primă importanță, care nu cuprinde toate serviciile de sănătate sexuală și reproductive".

La poziția **Acțiuni prioritare**, punctul: "Fortificarea asistenței medicale primare pe principiul medicinei de familie..." să fie divizat în două subpuncte cu următoarele cuprinse:

- Fortificarea asistenței medicale primare pe principiul medicinei de familie, inclusiv revizuirea atribuțiilor asistentelor medicale și comunitare, medicul de familie și echipa acestuia fiind personalul responsabil de supravegherea și protecția sănătății populației prin intermediul măsurilor integrate cu accent pe prevenire/profilaxie la toate etapele vieții.
- Dezvoltarea durabilă a capacității echipelor multidisciplinare comunitare din cadrul centrelor de sănătate prietenoase tinerilor, centrelor comunitare de sănătate mentală etc., cu fortificarea serviciilor de asistență socială oferite la nivel de comunitate.

La **Obiectivul 6. Un sistem de protecție socială solid și incluziv**

La **Grupurile vulnerabile**, la alineatul **Persoanele cu dizabilități**, ultima frază de exclus, deoarece studiul UNICEF reflectă accesul copiilor cu dizabilități, sau probabil cu cerințe educaționale speciale (CES) la educație etc. După caz, această frază ar putea fi transferată la **Obiectivul 4. Garantarea educației pentru toți**. Totodată, recomandăm la acest grup de persoane să fie prezentate și unele date oficiale de la BNS privind situația acestora, veniturile ș.a., deoarece se face referință numai la un punct din Observațiile finale ale Comitetului pentru drepturile persoanelor cu dizabilități.

La **Obiective specifice**, la alineatul 3, sintagma „programului național de protecție socială” se va substitui cu cuvintele „sistemul de protecție socială”.

• La **Acțiuni prioritare**

La partea privind modernizarea sistemului de *asigurări sociale*, la punctul 6, cuvintele "sistemului" de exclus și de completat cu sintagma "populației în sistemul asigurărilor sociale".

Totodată, considerăm necesar ca acțiunea „*Reformarea și consolidarea implementării schemelor de ocupare a forței de muncă, concentrându-se în special pe tranziția dintre școală (educație) și angajarea în câmpul muncii, precum și oportunități egale pentru femei*” să fie prevăzută la **Obiectivul 3**. „*Ameliorarea condițiilor de muncă și reducerea ocupării informale*”, reieșind din domeniul vizat.

De asemenea, considerăm necesar excluderea acțiunii „*Extinderea acoperirii asigurărilor sociale de stat (inclusiv asigurarea de sănătate) pentru grupurile vulnerabile*”, din următoarele considerente:

Sistemul public de asigurări sociale se organizează și funcționează pe baza principiului egalității și principiului contributivității. Prestațiile de asigurări sociale se acordă persoanelor asigurate, corelativ obligațiilor privind plata contribuțiilor de asigurări sociale de stat. Acestea se acordă sub formă de pensii, indemnizații, și sub alte forme prevăzute de lege.

Sistemul de asistență socială este o componentă a sistemului național de protecție socială a persoanelor și familiilor socialmente vulnerabile, prin acordarea prestațiilor și/sau serviciilor sociale.

Mai mult, măsura respectivă se regăsește la acțiunea „*Informarea populației despre funcționarea sistemului de asigurări sociale, în vederea stimulării achitării contribuțiilor și, prin urmare a unei acoperiri cât mai largi a populației în sistemul asigurărilor sociale*”.

La partea cu privire la *Îmbunătățirea accesibilității și transparenței schemelor de asistență socială, inclusiv*, nu este clar ce presupune punctul „*Optimizarea sarcinii administrative (e-Asistență Socială)*”. Această noțiune nu se regăsește în nici un document de politici ale ministerului, mai mult ca atât, la moment este implementat și funcțional Sistemul Informațional Asistență Socială.

De asemenea, textul „*Consolidarea structurilor de asistență socială, în special la nivel local, prin consolidarea capacității și dezvoltarea instrumentelor inovatoare de colectare a datelor și de alocare a beneficiilor*” se substituie cu textul: „*Consolidarea capacităților structurilor de asistență socială, inclusiv la nivel local, prin dezvoltarea instrumentelor inovatoare de colectare a datelor, alocarea beneficiilor și consolidarea resurselor umane*”.

Totodată, punctul „*Reforma sistemului fiscal (cu venituri fiscale dedicate anual către sistemul social și sprijinul sistemului de asistență socială)*”.

Sprijinirea reintegrării indivizilor în câmpul muncii prin servicii de consiliere oferite solicitanților;

Simplificarea cerințelor de aplicare pentru grupurile vulnerabile.” de exclus sau de transferat la **Obiectivul 1**. *Creșterea veniturilor din surse durabile și*

atenuarea inegalităților economice sau Obiectivul 3. Ameliorarea condițiilor de muncă și reducerea ocupării informale.

La tabelul Indicatorii de monitorizare și evaluare de la pct. 6 – 9, sintagma „Acțiuni prioritare în vederea modernizării sistemului de asigurări sociale” de expus în următoarea redacție „Acțiuni prioritare în vederea modernizării sistemului de asistență socială”, iar la pct.6, la Sursă, de inclus ”MF/APL/MSMPS”.

La **Obiectivul 9. Promovarea unei societăți pașnice, sigure și incluzive**, considerăm necesară excluderea din acțiunea prioritară ”Eliminarea violenței, neglijării, exploatării și traficului copiilor și femeilor...” a sintagmei ”sau potențialele victime ale”.

La **obiectivul 10. Asigurarea dreptului fundamental la un mediu sănătos și sigur.**

La Situația curentă propunem includerea unei componente noi:

”Schimbările climatice și dimensiunea de gen. Comunitatea internațională evidențiază faptul că schimbările climatice, pe lângă celelalte efecte dezastruoase, accentuează discriminarea bazată pe sex. Se subliniază că schimbările climatice și efectele negative ale acestora ar trebui, de asemenea, considerate o problemă de dezvoltare cu impact de gen, care afectează toate sectoarele (social, cultural, economic și politic). În acest sens, sînt necesare eforturi conjugate ale tuturor părților implicate pentru a face astfel încît măsurile de reducere a schimbărilor climatice nefaste și a riscului de dezastră să respecte dimensiunea de gen”.

Respectiv, propunem și includerea următoarei acțiuni prioritare:

- ”Integrarea dimensiunii de gen în politicile de adaptare la schimbările climatice”.

Secretar general de stat

Boris GÎLCA

**AGENȚIA NAȚIONALĂ PENTRU
SIGURANȚA ALIMENTELOR**

MD-2009, mun. Chișinău, str. M. Kogălniceanu, 63,
Republica Moldova
Tel/fax: (+373 22) 26-46-40, 29-47-30
e-mail: info@ansa.gov.md, www.ansa.gov.md

**НАЦИОНАЛЬНОЕ АГЕНТСТВО
ПО БЕЗОПАСНОСТИ ПИЩЕВЫХ
ПРОДУКТОВ**

MD-2009, ул. М. Когалничану, №63, г. Кишинев,
Республика Молдова
Тел./факс: (+373 22) 26-46-40, 29-47-30
e-mail: info@ansa.gov.md, www.ansa.gov.md

Nr. 016/3153 din "18" 10 2018

La nr. _____ din " " 201

Cancelaria de Stat

Număr unic: 56/CS/2018

Agenția Națională pentru Siguranța Alimentelor a examinat demersul Dvs nr. 18-23-8001 din 04.10.2018 privind avizarea proiectului de *hotărîre privind aprobarea proiectului Legii pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare "Moldova 2030"* și, în context, Vă comunicăm lipsa de obiecții și propuneri.

Director general

Gheorghe GABERI

AGENȚIA MEDICAMENTULUI
ȘI DISPOZITIVELOR MEDICALE

GUVERNUL
REPUBLICII MOLDOVA

16.10.2018 Nr. A07.PS-01.Rg02-4186
La nr.18-23-8001/11 din 04.10.2018

Cancelaria de Stat a Republicii Moldova

Prin prezenta, urmare examinării proiectului hotărârii de Guvern "Cu privire la aprobarea proiectului de lege pentru aprobarea Strategiei Naționale de Dezvoltare "Moldova 2030" (număr unic 56/CS/2018), transmis spre avizare, Agenția Medicamentului și Dispozitivelor Medicale, în limita competențelor funcționale, comunică susținerea proiectului vizat.

Director general

Digitally signed by Zara Vladislav
Date: 2018.10.16 15:59:42 EEST
Reason: MoldSign Signature
Location: Moldova

Vladislav ZARA

Ex. D. Mița
tel. 022884349

Agencia Medicamentului și Dispozitivelor Medicale
Medicines and Medical Devices Agency

Republica Moldova, MD-2028, Chișinău, str. Korolenko, 2/1
tel. +373 22 884 301, e-mail: office@amed.md; Web: www.amed.md

Nr. 06-445 din 16.10 2018

Cancelaria de Stat

Agencia de Investiții a examinat în limita competențelor proiectul hotărârii privind aprobarea proiectului Legii pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare "Moldova 2030".

Drept urmare a examinării minuțioase a fundamentării proiectului de lege, dar și a condițiilor ce au impus elaborarea proiectului, finalităților urmărite prin implementarea reglementărilor menționăm lipsa unor propuneri de îmbunătățire sau obiecții.

Director general

Rodica Verbeniuc

Ex. Alexandru.RUDI

Tel: 022 27 36 54

Republica Moldova, Chișinău, MD-2012, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 134

Tel.: (+373 22) 273 654, fax: (+373 22) 224 310

E-mail: office@invest.gov.md, www.invest.gov.md

**Casa Națională de Asigurări Sociale
a Republicii Moldova**

2028, mun. Chișinău, str. Gh. Tudor, 3
tel./fax: (022) 73-51-81, tel.: (022) 25-78-25
c/f 1004600030235
IBAN MD84TRPFAH518710A01691AA

**Национальная Касса Социального
Страхования Республики Молдова**

2028, мун. Кишинэу, ул. Георге Тудор, 3
тел./факс: (022) 73-51-81, тел.: (022) 25-78-25
ф/к 1004600030235
IBAN MD84TRPFAH518710A01691AA

19. OCT. 2018

nr.

II-03/03-148

La nr.

18-23-800P

041018

✓ **Cancelaria de Stat a
Republicii Moldova**

Referință: proiectul de hotărâre privind aprobarea proiectului Legii pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2030” (număr unic 56/CS/2018)

Casa Națională de Asigurări Sociale a examinat proiectul de Lege pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2030” și în limitele competenței înaintează propuneri aferente obiectivului de modernizare a sistemului de asigurări sociale.

Astfel, menționăm că continuarea reformei sistemului de pensii ține inclusiv și de recalcularea pensiilor pentru limită de vîrstă, cu includerea în calcul a perioadelor de activitate realizate după data stabilirii pensiei.

Deasemenea, considerăm prematur dezvoltarea pilonului 2 și 3 a sistemului de asigurări sociale înainte de a valorifica rezultatele fortificării pilonului 1. Totodată, de menționat, că pilonul 3 deja este reglementat prin Legea nr.329 din 25.03.1999 cu privire la fondurile nestatale de pensii, fiind nefuncțional.

Președinte

Laura GRECU

**CONFEDERAȚIA NAȚIONALĂ
A SINDICATELOR DIN MOLDOVA**

2012, mun. Chișinău, str. 31 August, 129
Tel. 266502; 237304; Tel/fax: 234508
e-mail: office@cnsm.md

**НАЦИОНАЛЬНАЯ КОНФЕДЕРАЦИЯ
ПРОФСОЮЗОВ МОЛДОВЫ**

2012, мун. Кишинэу, ул. 31 Август, 129
Тел. 266502; 237304; Тел/факс: 234508
e-mail: office@cnsm.md

19.10.18 Nr. 03-02/954

La nr. 18-23-8001 din 04.10.18

Cancelaria de Stat a Republicii Moldova

Prin prezenta, cu referire la proiectul de Hotărîre de Guvern privind aprobarea proiectului Legii pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2030”, comunicăm următoarele.

Sindicatele, fiind implicate activ în procesul de discutare a priorităților de dezvoltare pentru Republica Moldova pornind de la Agenda 2030, salută și susțin proiectul prezentat pentru avizare.

Totodată, constatăm că formularea măsurilor cu caracter strategic este generală și abstractă. Din acest motiv, evaluarea ulterioară a implementării acestei strategii va fi foarte dificilă. Considerăm că măsurile strategice trebuie să fie expuse foarte concret, fiind posibilă măsurarea acestora cu indicatori de evoluție și de performanță.

Vicepreședinte

Mihail HÎNCU

Ex. Sergiu Iureu
tel. 022.266-564

REPUBLICA MOLDOVA
COMISIA NAȚIONALĂ a PIETEI FINANCIARE

Nr. 08- 8015 din 19.10. 2018
La nr. 18-23-8001 din 4.10.2018

Cancelaria de Stat a Republicii Moldova

Comisia Națională a Pieței Financiare a examinat proiectul de hotărâre a Guvernului *cu privire la aprobarea proiectului de Lege pentru aprobarea Strategiei Naționale de Dezvoltare "Moldova 2030"* și comunică despre lipsa de obiecții și propuneri.

Cu respect,

Valeriu CHITAN,
PREȘEDINTE

D. Răilean (373 22) 859 433
e-mail: diana.railean@cnpf.md

bd. Ștefan cel Mare 77, mun. Chișinău, MD 2012, tel: (373 22) 859 401, fax:(373 22) 859 505, www.cnpf.md, e-mail: cnpf@cnpf.md

**SERVICIUL TEHNOLOGIA INFORMAȚIEI
ȘI SECURITATE CIBERNETICĂ**

MD-2012 mun. Chișinău, Piața Marii Adunări Naționale, 1 IDNO 1003600096694
tel.: + 373 22 820 900, fax: + 373 22 250 522 e-mail: stise@stise.gov.md, itsec@itsec.gov.md

17.10.2018

nr. 1.4/508/44-18

La nr. 18-23-8001 din 04.10.2018

Domnului Roman CAZAN,
Secretar general adjunct al Guvernului

Stimate domnule Cazan,

Instituția Publică "Serviciul Tehnologia Informației și Securitate Cibernetică" a examinat demersul nr.18-23-8001 din 04 octombrie 2018, cu privire la avizarea proiectului hotărârii guvernului privind aprobarea proiectului Legii pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare "Moldova 2030" cu nr.unic 56/CS/2018, și, în limitele competenței funcționale vă comunicăm lipsa de obiecții și/sau propuneri.

Cu respect,

Director

Serghei POPOVICI

Ex: Al Zamșa
tel: (022) 820953

SINTEZA

**obiecțiilor și propunerilor (recomandărilor) la proiectul
hotărârii de Guvern privind aprobarea proiectului de lege pentru aprobarea Strategiei Naționale de Dezvoltare "Moldova 2030"**

<p align="center">Participantul la avizare (expertizare)/consulta re publică</p>	<p align="center">Conținutul obiecției/ propunerii (recomandării)</p>	<p align="center">Argumentarea autorului proiectului</p>
<p>Centrul de Implementare a Reformelor</p>	<p>I. Progresul economic și social în societățile moderne depinde de o viziune clară și de o strategie despre cum să ajungem acolo. Liderii politici cu viziuni progresiste cunosc direcția în care aceștia ar dori ca societățile lor să se dezvolte, echilibrând interesele generațiilor prezente și viitoare.</p> <p>Din perspectiva celor enunțate, examinând prevederile Strategiei Naționale de Dezvoltare „MOLDOVA 2030”, semnalăm lipsa unei viziuni strategice clare și coerente către anul 2030 cu referire la rolul/locul statului Republica Moldova în sistemul economic și politic mondial. Necesitatea stabilirii unei viziuni naționale este imperios necesară din perspectiva transformării Republicii Moldova într-o țară avansată până în 2030, capabilă să-și susțină propria dezvoltare și să asigure un nivel ridicat de trai pentru toți cetățenii săi, inclusiv pentru generațiile viitoare. Cu titlu de exemplu de viziune ușor măsurabilă, relevăm Strategia Kazahstanului, care își propune realizarea reformelor economice, sociale și politice pe scară largă, pentru a plasa acest stat printre primele 30 de economii globale.</p>	<p>Nu se acceptă.</p> <p>Ideea expusă în primul enunț nu este explicită. Liderii politici, prin definiție, trebuie să aibă viziuni progresiste pentru dezvoltarea societății. Însă, acest lucru nu este suficient pentru a moderniza o societate pe termen lung, în special ținând cont că ciclurile electorale sunt pe termen scurt și mediu. În scopul formulării unei viziuni pe termen lung de dezvoltare a țării, ca parte a procesului de planificare strategică, este necesară o abordare holistică și sistemică pentru a înțelege mai bine modalitatea în care diferiți factori se intercalează și influențează dezvoltarea de ansamblu.</p> <p>Analizele și premisele care au dus la formularea viziunii SND sunt expuse în textul strategiei. Nota de concept privind viziunea SND, în baza căreia a fost inițiat procesul de elaborare a SND, a fost consultată la nivel național, inclusiv prezentată în cadrul evenimentelor organizate de Parlamentul Republicii Moldova, Guvern, partenerii de dezvoltare, dar și la nivel local (în Ialoveni, Cahul și Bălți) la sfârșitul anului 2017, după care a fost validată de către cabinetul de miniștri. În acest proces a fost implicat și Centrul de Implementare a Reformelor.</p>

Prin urmare, **Viziunea SND „Moldova 2030” a fost validată până la inițierea elaborării acestui document și este foarte clar statuată în document** - la orizontul anului 2030 Republica Moldova va deveni o țară în care oamenii vor dori să trăiască, își vor vedea oportunități pentru dezvoltare individuală și de care își vor lega visele și aspirațiile, o țară pe care părinții o vor vedea ca loc bun de trai și de dezvoltare pentru copiii lor.

În urma acceptării viziunii menționate, inclusiv a celor zece obiective pe termen lung, a fost aprobată Dispoziția Prim-Ministrului nr.19-d din 1 februarie 2018, prin care s-a inițiat procesul de elaborare a SND, fiind format cadrul necesar pentru asigurarea unui proces transparent și participativ.

Trebuie menționat faptul că în proces de formulare a viziunii, au fost utilizate instrumente inovative pentru Republica Moldova, precum foresight și cartarea sistemelor (systems mapping) pentru a analiza tendințele de dezvoltare pe termen lung, interacțiunea între sisteme și scenariile de dezvoltare.

Un alt reper important considerat la formularea viziunii SND a fost Agenda 2030 de Dezvoltare Durabilă, care este asumată de către Republica Moldova și, respectiv, urmează a fi adaptată la nivel național și implementată până în anul 2030. Agenda în cauză țintește reducerea sărăciei, eliminarea inegalităților și dezvoltarea umană. Totodată, ținând cont că un document de viziune pe termen lung arată

		<p>impactul anticipat al intervențiilor de politici asupra oamenilor, în SND „Moldova 2030” a fost abordat conceptul utilizat în mod standard la nivelul țărilor membre ale UE pentru măsurarea fenomenului calității vieții în baza a zece dimensiuni care „acoperă” aspectele fundamentale ale vieții omului.</p> <p>De fapt, ceea ce contează pe termen lung, ca efect al intervențiilor de politici, și nu poate fi contestat de niciun decident politic este necesitatea de a îmbunătăți calitatea vieții oamenilor, și mai puțin rolul/locul statului în sistemul economic și politic mondial, care este în permanentă schimbare, uneori cardinală. Prin urmare, este irelevant exemplul Kazahstanului, de altfel și a multor alți țări, care și-a elaborat strategia în anul 2012, când nu exista viziunea globală de dezvoltare durabilă Agenda 2030, urmând alte premise și având un alt context.</p>
	<p>II. Proiectul Strategiei Naționale de Dezvoltare „MOLDOVA 2030” (în continuare – SND „Moldova 2030”), stabilește 10 obiective strategice pentru atingerea unor progrese durabile.</p> <p>Totodată, din textul SND „Moldova 2030”, nu se pot desprinde <i>orientările strategice</i> sau pilonii dezvoltării durabile ale statului Republica Moldova. Doar nota informativă la proiectul SND „Moldova 2030”, face referire la 4 piloni ai dezvoltării durabile pe care se bazează strategia:</p> <ul style="list-style-type: none"> I. Economie durabilă și inclusivă II. Capital uman și social robust III. Instituții oneste și eficiente IV. Mediu ambiant sănătos. <p>În acest context, relevăm Strategia Națională de Dezvoltare „Slovenia 2030” (stat cu suprafață teritorială, dotare cu resurse naturale și număr al populației comparabile cu cea a Republicii Moldova), de asemenea</p>	<p><u>Nu se acceptă.</u></p> <p>Conform Agendei 2030, dar și a accepțiunii generale, dezvoltarea durabilă are trei dimensiuni majore – socială, economică și protecția mediului. Pentru a asigura o conexiune și sinergie între aceste dimensiuni, este indispensabilă cea de-a patra dimensiune, denumită „Pace”, care se referă la justiție, drepturile omului și instituții. astfel, Cele 17 Obiective de Dezvoltare Durabilă se includ în una din cele patru dimensiuni. Prin urmare, optica acestor patru dimensiuni a fost utilizate atât în procesul de adaptare a Agendei 2030 la contextul național al Republicii Moldova, cât și în procesul de formulare a viziunii SND „Moldova 2030”. Nota informativă explică această abordare, care este menționată și pe parcursul textului strategiei, însă</p>

	<p>centrată pe oameni și sporirea calității vieții acestora, care în textul strategiei își setează 5 orientări strategice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - societate incluzivă, sănătoasă, sigură și responsabilă; - educație pentru viață și pe tot parcursul vieții; - economie productivă, care aduce beneficii pentru toți; - mediu ambiant sănătos; - nivel ridicat de cooperare, guvernare competentă și eficientă. <p>În consecință, implementarea acestor orientări strategice sunt reflectate în 12 obiective de dezvoltare.</p> <p>Prin urmare, recomandăm examinarea posibilității restructurării proiectului SND „Moldova 2030” prin înglobarea în textul acesteia a pilonilor dezvoltării durabile pe care se bazează strategia.</p>	<p>care nu fost utilizată în mod expres în structurarea celor zece obiective generale pentru a evita confuzia și interpretarea ulterioară privind prioritatea unor sectoare unor sectoare față de altele (tendința generală este de a considera sectorul economic mai important decât dezvoltarea socială și, în special, decât protecția mediului). Or, pentru a crește calitatea vieții, cele zece obiective sunt prioritare în egală măsură.</p> <p>În urma celor menționate, este inoportună atribuirea calificativului „orientări strategice” dimensiunilor dezvoltării durabile.</p> <p>Pentru formularea obiectivelor strategice pe termen lung a fost abordat conceptul utilizat în mod standard la nivelul țărilor membre ale UE pentru măsurarea fenomenului calității vieții în baza a zece dimensiuni care „acoperă” aspectele fundamentale ale vieții omului. Astfel, se va reduce tendința decidenților politici de a include sau a exclude anumite priorități sau obiective, cum a fost în cazul SND „Moldova 2020”.</p> <p>Evident, orice țară, ca și în cazul Sloveniei, își adaptează strategia națională de dezvoltare și Agenda 2030 de Dezvoltare Durabilă la contextul național, nivelul și tendințele de dezvoltare ale țării, așteptările cetățenilor, lecțiile învățate în urma implementării strategiilor precedente ș.a., de aceea nu se consideră oportună preluarea în mod mecanic a dezideratelor altor țări.</p>
	<p>III. Făcînd o examinare a obiectivelor prevăzute în SND „Moldova 2030”, se constată:</p>	<p><u>Nu se acceptă.</u></p>

1. Lipsa în textul acesteia a unei viziuni/abordări complexe cu ținte concrete ce urmează a fi atinse către anul 2030, cu referire la:

a) *dezvoltarea unei economii bazate pe inovații și eficiență*, în contextul în care la nivel mondial se conturează tendința în special a statelor care nu dispun de propriile zăcăminte minerale de a-și orienta economia către înlocuirea combustibililor fosili prin promovarea energiei eficiente și utilizarea surselor regenerabile de energie;

b) *majorarea ponderii sectorului industrial în PIB*, în contextul în care lipsa unei viziuni strategice pe acest segment crește vulnerabilitatea economiei;

c) *dezvoltarea sectorului tehnologiilor informaționale și comunicațiilor, precum și a inovațiilor digitale bazate fundamental pe tehnologiile de inteligență artificială*, în contextul în care acest sector a cunoscut evoluție ascendentă în ultimii ani, devenind un sector de o importanță crescândă pentru economia națională (primul parc IT din Republica Moldova creat la 1 ianuarie 2018, în care la 1 octombrie erau înregistrate - 283 companii IT, dintre care 93 de companii cu capital străin; cu un total de 5000 de angajați), precum și necesității continuării digitalizării serviciilor publice;

d) *consolidarea sectorului financiar-bancar și dezvoltarea sectorului non-bancar, prin extinderea instrumentelor de finanțare pentru întreprinderile mici și mijlocii, promovarea instrumentelor de politici de reducere a circulației banilor în numerar, promovării culturii achitării serviciilor prin internet*;

e) *dezvoltarea infrastructurii*, care ar asigura integrarea Republicii Moldova în rețeaua europeană de transport, precum și diversificarea opțiunilor de alimentare cu energie, dezvoltarea surselor de energie eoliană și solară; inclusiv promovarea conceptului „smart-cities”;

f) *dezvoltarea rețelei de transport ecologic*, cu stabilirea unor indicatori ambițioși ce vor necesita a fi realizați către anul 2030, care ar asigura tranziția către transport public și privat ecologic; crearea infrastructurii necesare pentru mijloacele de transport

La o lectură mai atentă a SND „Moldova 2030” se poate constata că majoritatea ideilor expuse în enunțurile listate se regăsesc în text la nivel de obiective, acțiuni prioritare și indicatori SND. Amintim că SND „Moldova 2030” a fost elaborată printr-un proces transparent și participativ. În cele zece grupuri de lucru, ședințele cărora au fost transmise online, au fost invitați să participe reprezentanți ai autorităților publice centrale (inclusiv Centrul de Implementare a Reformelor) și locale, reprezentanți ai mediului de afaceri, mediului academic, societății civile, partenerilor de dezvoltare. Prin urmare, componentele strategiei – problemele analizate, grupurile vulnerabile, factorii cauzali, obiectivele specifice, acțiunile prioritare și indicatorii de progres, au fost supuse discuțiilor, revizuite și, cele din urmă, validate în cadrul grupurilor de lucru. Prin urmare, intervențiile conceptuale la această etapă, propuse unilateral de către o anumită entitate, sunt inoportune, deoarece compromite întregul proces participativ.

Totodată, trebuie menționat că enunțurile listate sunt preluate din strategiile altor state. Or, după cum a fost menționat mai sus, țările își elaborează strategia națională de dezvoltare reieșind din contextul național, nivelul și tendințele de dezvoltare ale țării, așteptările cetățenilor, lecțiile învățate în urma implementării strategiilor precedente ș.a. Prin urmare, nu este indicată preluarea în mod mecanic a acestor formulări. Unele, însă, pot fi considerate la etapa elaborării strategiilor sectoriale.

propulsate electric, care ar duce la creșterea ponderii mijloacelor de transport ecologic public de pasageri din totalul parcului mijloacelor de transport înregistrate în Republica Moldova;

g) *dezvoltarea regională durabilă, echilibrată și armonioasă*, prin crearea condițiilor egale de viață și condiții de muncă pentru toți locuitorii, indiferent de locul de reședință, utilizarea potențialului economic al regiunilor, facilitarea antreprenoriatului în regiuni, dezvoltarea infrastructurii de transport și comunicații, aducerea serviciilor publice/e-guvernarea către cetățean;

h) *dezvoltarea turismului intern și atragerea turiștilor străini*, prin dezvoltarea infrastructurii turistice, extinderea domeniului de aplicare a serviciilor turistice care respectă standardele internaționale, promovarea diferitor tipuri de turism și destinații de călătorie;

i) *valorificarea potențialului concetățenilor emigranți și promovarea măsurilor necesare asigurării reîntoarcerii acestora în țară*, inclusiv care ar stopa exodul de forță de muncă și specialiști calificați;

j) *abordarea depopulării și îmbătrînirii populației, inclusiv a măsurilor necesare asigurării creșterii natalității*;

k) *restabilirea controlului de către autoritățile constituționale ale Republicii Moldova, asupra localităților din stînga Nistrului aflate temporar în afara controlului autorităților constituționale și integrarea acestor localități în viața economică și socială a Republicii Moldova*;

l) *cultivarea și dezvoltarea identității culturale*, în contextul diversității culturale a lumii și în particular a Europei, este important ca Republica Moldova să-și păstreze și să dezvolte valorile culturale naționale și stilul de viață în scopul îmbogățirii moștenirii culturale a omenirii.

2. Sugerăm examinarea posibilității revizuirii Capitolului „Tendințe majore în dezvoltarea Republicii Moldova” din cadrul SND „Moldova 2030”, or conținutul acestuia nu corespunde denumirii, întrucît acesta descrie problemele cu care se confruntă Republica Moldova (*migrația populației; depopularea și îmbătrînirea; starea de sănătate a*

Nu se acceptă.

Amintim că în procesul de formulare a viziunii SND au fost utilizate în premieră mai multe instrumente inovative pentru Republica Moldova, precum Foresight și Cartarea Sistemelor. Acestea presupun

	<p><i>populației</i>) și nu pune accent pe tendințele în dezvoltarea țării. Astfel, conținutul acestui capitol propunem să fie înglobat la „descrierea situației” obiectivelor strategice stabilite.</p>	<p>analiza tendințelor de dezvoltare a țării pe termen lung, care este determinată de o serie de factori endogeni și exogeni - demografici, sociali, economici, climaterici, tehnologici și de guvernare. Aceste tendințe trebuie luate în considerare în elaborarea scenariilor de dezvoltare pe termen lung. Este evident că tendințele pe termen lung relevă și unele așa-numite probleme, dar de fapt efecte care au un caracter sistemic și influențează dezvoltarea tuturor domeniilor social-economice. Particularitățile specifice fiecărui domeniu, evident au fost analizate mai detaliat în capitolele ce țin de obiectivele generale.</p>
	<p>3. În conformitate cu prevederile pct.23 al Regulilor de elaborare și cerințelor unificate față de documentele de politici, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr.33/2007, obiectivele documentului de politici pot fi <i>generale și specifice</i>. Propunem delimitarea obiectivelor Strategiei în generale și specifice, deoarece noțiunea de <i>obiectiv strategic</i> nu este prevăzută în legislație și poate crea confuzii.</p> <p>Totodată, obiectivele specifice stabilite pentru fiecare din cele 10 obiective prevăzute în SND „Moldova 2030” nu sunt formulate într-o manieră SMART (simple, măsurabile, accesibile; încadrate în timp, realizabile, etc.), din care motiv, la etapa de monitorizare și evaluare a implementării strategiei, va fi foarte dificil de estimat, care este nivelul de realizare și impactul acestuia.</p> <p>Astfel, sugerăm revizuirea formulării obiectivelor specifice, prin prisma cerințelor Regulilor de elaborare și cerințelor unificate față de documentele de politici, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr.33/2007.</p>	<p><u>Nu se acceptă.</u></p> <p>Într-adevăr, teoria planificării strategice (cadrul normativ nu reglementează noțiunea de obiective SMART și, în special, modalitatea de formarea a acestora) indică asupra necesității formulării obiectivelor într-o manieră SMART. Însă practica, inclusiv internațională, arată că sunt anumite constrângeri în urmarea tuturor atributelor SMART. Or, trebuie ținut cont de nivelul obiectivelor (generale și specifice în legislația Republicii Moldova), de ierarhia documentelor de politici – naționale, intersectoriale, sectoriale, de perioada de acțiune – pe termen lung, mediu și scurt, și de tipul planificării – strategică, tactică, operațională. Este evident, cu cât documentul de politici este pentru o perioadă mai scurtă de timp și pentru un sector/domeniu mai îngust, cu atât obiectivele vor fi mai SMART. În strategiile de țară pe termen lung, obiectivele arată de obicei direcțiile de acțiune pe termen lung, impactul acestora fiind măsurat prin indicatori de monitorizare și evaluare caracteristici</p>

		<p>obiectivului respectiv, aceeași abordare fiind utilizată și în formularea SND.</p> <p>Trebuie remarcat faptul că în cadrul grupurilor de lucru create pentru elaborarea SND „Moldova 2030”, unul dintre care fiind în responsabilitatea Ministerului Justiției, obiectivele specifice au fost examinate și, în limita posibilităților, formulate urmărind caracteristicile SMART.</p> <p>În ceea ce privește sintagma „obiective strategice”, aceasta este utilizată pentru a sublinia importanța strategică a acestora, de altfel aceasta este o sintagmă utilizată pe larg în planificarea strategică.</p> <p>Totodată, menționăm că Hotărârea Guvernului nr.33/2007 este în proces de revizuire, deoarece operează cu noțiuni care nu mai sunt actuale, aceasta fiind elaborată la o etapă incipientă a implementării conceputului de planificare strategică în accepțiunea modernă.</p>
	<p>4. Cu referire la obiectivele generale stabilite în SND „Moldova 2030”, sugerăm examinarea oportunității includerii pentru fiecare obiectiv a compartimentului „Soluții posibile” pentru atingerea obiectivelor stabilite (cu titlu de exemplu relevăm Strategia Națională de Dezvoltare „Letonia 2030”, care este structurată după următorul model: Priorități - Direcții de dezvoltare și obiective - Acțiuni – Soluții).</p>	<p><u>Nu se acceptă.</u></p> <p>Ca remarcă generală, în comentariile de mai sus este menționată inoportunitatea preluării în mod mecanic a formulărilor din strategiile altor state, în special când acestea au fost elaborate în conjuncturi diferite. Or, strategia „Letonia 2030” a fost elaborată anterior adoptării Agendei 2030 de Dezvoltare Durabilă.</p> <p>Cu referință la „Soluțiile posibile”, menționăm că strategiile cu viziune pe termen lung, de obicei, indică doar direcțiile prioritare de acțiune, nu și soluțiile, opțiunile sau modalitatea de implementare. Fixarea soluțiilor nu este oportună în documentele pe termen lung, deoarece formularea acestora</p>

		trebuie să fie precedată de un amplu proces ex-ante de analiză a politicilor publice. Altfel, există riscul promovării nu celor mai potrivite soluții. Prin urmare, fiecare autoritate administrativă centrală, în virtutea mandatului său de bază, urmează să elaboreze soluțiile în conformitate cu direcțiile de acțiune (acțiuni prioritare) indicate de SND, prin respectarea întregului ciclu al politicilor publice și printr-un proces participativ. Astfel, aceste soluții urmează a fi incluse în strategiile sectoriale.
	5. În opinia noastră poate fi regândit obiectivul general „Ameliorarea condițiilor de muncă și reducerea ocupării informale”. Or, către anul 2030, Republica Moldova trebuie să își stabilească ca obiectiv crearea unei piețe a forței de muncă dinamice care să răspundă necesităților activităților economice, în timp ce „reducerea ocupării informale” constituie un indicator de monitorizare.	<u>Nu se acceptă.</u> Obiectivul a fost consultat și validat anterior. În plus, activitățile privind alinierea ofertei de forță de muncă cu cererea din partea sectorului real sunt parte a obiectivului nr. 1: Creșterea veniturilor din surse durabile și atenuarea inegalităților economice
	6. Referitor la obiectivul general „Asigurarea unui echilibru între muncă și familie”, sugerăm examinarea suplimentară a menținerii unui asemenea obiectiv, în contextul în care acesta interferează cu obiectivele generale „Garantarea educației pentru toți și promovarea oportunităților de învățare pe tot parcursul vieții” și „Ameliorarea condițiilor de muncă și reducerea ocupării informale”.	<u>Nu se acceptă.</u> Echilibrul între muncă și familie este o dimensiune importantă a calității vieții, cuprinsă în Agenda 2030 și măsurată la nivelul UE. Acest obiectiv nu este despre educație sau despre ameliorarea condițiilor de muncă, ci despre modalitatea, opțiunile și constrângerile în utilizarea timpului de către bărbați, femei, copii, tineri, persoane în etate, pentru familie, educație, dezvoltare personală și profesională, lucru, implicarea civică etc., timpul fiind un reper important în dezvoltarea umană.
Agencia de Guvernare Electronică	Considerăm oportun de extins secțiunile relevante care vizează politicile de modernizare a serviciilor guvernamentale și de e-Transformare a guvernării în cadrul administrației publice centrale de specialitate, implementarea cărora ține de competența Agenției de Guvernare Electronică, și anume:	<u>Se acceptă.</u>

La Capitolul 8. Asigurarea unei guvernări eficiente și incluzive și a supremației legii:

Pagina 87, Obiective specifice, segmentul „Reformarea administrației publice, atât la nivel național, cât și la nivel local, un accent deosebit fiind pus pe profesionalizarea și integritatea funcționarilor publici, pe elaborarea politicilor publice bazate pe evidențe și informate, și pe modernizarea și sporirea accesului la serviciile publice prestate la nivel central și local, în baza unei planificări inteligente și participative.” propunem de completat în final cu textul „ , a implementării inovațiilor digitale și sociale (centrarea pe utilizator etc.) în procesele de modernizare, prestare, evaluare a serviciilor publice administrative”.

Pagina 88, Acțiuni prioritare, segmentul „Dezvoltarea infrastructurii de guvernare electronică, astfel încât oamenii să aibă posibilitatea de a interacționa cât mai puțin posibil cu factorul uman în procesul de obținere a serviciilor din partea autorităților publice.” se limitează, în opinia AGE, doar la unul din multiplele scopuri și beneficii ale e-Transformării Guvernării - dimensiunea de digitizare a front-office-ului, pe când scopul capitolului este unul mult mai extins ca, de altfel, și beneficiile e-Guvernării. Astfel, considerăm că, în formularea existentă, acest accent unic doar pe eliminarea interacțiunii cetățean - funcționar public sau angajat al unei instituții publice prestatoare de servicii publice administrative este unul insuficient, dacă nu chiar deplasat. Or, prin politica actuală în domeniul modernizării serviciilor publice, corelat cu politica de e-Transformare a Guvernării, statul s-a angajat să ofere cetățenilor și mediului de afaceri – beneficiari ai serviciilor publice administrative o alternativă, prin posibilitatea solicitării și obținerii rezultatelor serviciilor atât în format electronic, cât și tradițional – prin accesarea serviciilor publice fizic la sediile prestatorilor de servicii publice. În acest context, sugerăm ca segmentul respectiv să fie reformulat, după cum urmează: „Dezvoltarea infrastructurii de guvernare electronică, pentru (a) sporirea accesibilității serviciilor publice administrative și datelor

	<p>guvernamentale deschise, inclusiv prin puncte alternative, social incluzive de acces la nivel local; (b) promovarea principiilor transparenței, trasabilității datelor deschise și a informațiilor oficiale, receptivității autorităților/instituțiilor publice la solicitările cetățenilor și mediului de afaceri; (c) diminuarea și/sau eliminarea riscurilor corupției, fraudării, manipulării datelor în procesele de guvernare și de interacțiune cetățean – stat; (d) eficientizarea activității autorităților/instituțiilor publice, prin debirocratizare, asigurarea schimbului de date și a interoperabilității în timp real între sistemele informaționale din sectorul public, diminuarea sarcinii administrative și a costurilor, atât pentru prestatorii de servicii publice, cât și pentru beneficiarii acestora, prin utilizarea inteligentă a tehnologiilor informaționale.”</p>	
<p>Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale</p>	<p>La capitolul 2. Viziunea de dezvoltare pe termen lung a Republicii Moldova, la subcapitolul „<i>Privind în viitor: abordarea Strategiei naționale de dezvoltare</i>”, la alineatul 5, propoziția “...În acest sens, prioritățile de politici urmează să creeze toate condițiile necesare pentru valorificarea potențialului fiecărei persoane, indiferent de mediul de reședință, sex, etnie, dizabilitate, religie sau alte diferențe.”, considerăm important să fie inclus și criteriul “vârstă”, din raționamentul îmbătrânirii demografice a Republicii Moldova.</p>	<p><u>Se acceptă.</u></p>
	<p>La obiectivul 1. Creșterea veniturilor din surse durabile și atenuarea inegalităților economice, propunem includerea următoarelor priorități:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Abilitarea economică a femeilor prin promovarea programelor de susținere a antreprenorialului feminin orientate spre consolidarea capacităților și cunoștințelor privind inițierea și dezvoltarea unei afaceri, oferirea serviciilor de mentorat, oferirea granturilor precum și sporirea accesului la servicii de creditare. • Valorificarea potențialului economic a activităților de îngrijire ca oportunitate de creștere a ratei de ocupare, în particular a femeilor, astfel ca cheltuielile publice pentru serviciile de îngrijire să creeze locuri de muncă, abordând în același timp necesitățile potențialelor grupuri vulnerabile ale populației. 	<p><u>Se acceptă.</u></p>

	<p>La obiectivul 3. <i>Ameliorarea condițiilor de muncă și reducerea ocupării informale.</i></p> <p>La <u>Obiective specifice</u>, după cuvintele ”calitatea locurilor de muncă” se propune completarea cu cuvintele ”securitatea și sănătatea în muncă”, iar între paranteze după cuvântul ”nesigure” să fie completat de cuvintele ”periculoase și nocive”.</p> <p>La <u>Acțiuni prioritare</u>, la Prioritățile de politici la nivelul <i>angajatorilor</i>, la prioritatea a doua sintagma ”protecției sănătății” se substituie cu cuvintele ”securității și sănătății în muncă”.</p>	<p><u>Se acceptă.</u></p>
	<p>La obiectivul 4. <i>Garantarea educației de calitate pentru toți și promovarea oportunităților de învățare pe tot parcursul vieții</i>, în categoria grupurilor vulnerabile au fost incluși și vârstnicii, dar în Viziunea strategică, Acțiuni prioritare și Indicatori de monitorizare și evaluare se regăsește numai categoria tinerilor și adulților (15-64 ani). Prin urmare, propunem includerea unui nou indicator de monitorizare și evaluare - <i>Rata de participare a vârstnicilor (60+) în procesul de învățare pe parcursul vieții</i>. Ca argument, menționăm că Republica Moldova prezintă o dată la 4 ani la Comisia Economică a ONU pentru Europa ”Raportul de Țară privind implementarea Planului de Acțiuni de la Madrid privind Îmbătrânirea”, care include un șir de indicatori, inclusiv la acest capitol.</p>	<p><u>Nu se acceptă.</u></p> <p>Indicatorii incluși în strategie trebuie să fie calculabili, să aibă valori de referință și ținte. Pentru indicatorul propus, însă, nu a fost identificată sursa și valoarea de referință, în baza cărora să fie stabilite ținte. Mai mult, în unul din rapoartele la care se face referință, din 8 iunie 2016, nu este un astfel de indicator, iar în Codul educație, precum și în Programul pentru integrarea problemelor îmbătrânirii în politici, este utilizată doar sintagma „<i>formarea continuă a adulților</i>”.</p>
	<p>Totodată, la <u>Factori cauzali</u>, propunem includerea unui nou punct:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>”Integrarea insuficientă a principiului egalității de gen în educație.</i> Analizele și cercetările efectuate la nivel național atestă insuficiența integrării dimensiunii de gen în domeniul educației. Totodată, se constată că includerea dimensiunii de gen în unele documente normative nu este realizată consecvent, fiind deseori redusă la abordarea tradițională a modelelor de rol, fapt ce duce la perpetuarea stereotipurilor de gen. Astfel, una din consecințele integrării sporadice a principiului egalității între femei și bărbați este segregarea ocupațională în bază de sex. În acest context, sînt necesare acțiuni de promovare și de ghidare în carieră în domenii mai puțin populare, iar influența stereotipurilor de gen în alegerea meseriei trebuie minimalizată prin explicarea avantajelor unei cariere axate pe 	<p><u>Se acceptă parțial.</u></p> <p>A fost suplimentată lista factorilor cauzali cu factorul sugerat.</p> <p>Însă nu a fost inclusă prioritatea propusă, deoarece nu se referă nemijlocit la educație, ci este mai degrabă un impact al integrării principiului egalității de gen în educație. Mai mult, în proiectul Strategiei deja au fost incluse acțiuni care se referă la includerea principiului egalității de gen în procesul didactic.</p>

	<p>competențe și potențial individual”. Prin urmare, propunem includerea următoarei priorități: ”Promovarea măsurilor de depășire a segregării ocupaționale în bază de gen în vederea reducerii fenomenului de feminizare și masculinizare a profesiilor”.</p>	
	<p>La obiectivul 5. Asigurarea dreptului fundamental la cea mai bună sănătate fizică și mintală. La Grupurile vulnerabile, punctul Femeile în vârstă reproductivă, să fie completat după cum urmează: ”Accesul la servicii de sănătate sexuală și reproductivă este influențat de statutul social și economic al beneficiarului, deoarece nu toate serviciile de sănătate sexuală și reproductivă sînt incluse în Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr. 1387 din 10 decembrie 2007. Persoanele neasigurate în Republica Moldova constituie circa 14% și beneficiază doar de pachetul de servicii de primă importanță, care nu cuprinde toate serviciile de sănătate sexuală și reproductivă”.</p> <p>La poziția Acțiuni prioritare, punctul: ”• Fortificarea asistenței medicale primare pe principiul medicinei de familie...” să fie divizat în două subpuncte cu următoarele cuprinse:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fortificarea asistenței medicale primare pe principiul medicinei de familie, inclusiv revizuirea atribuțiilor asistentelor medicale și comunitare, medicul de familie și echipa acestuia fiind personalul responsabil de supravegherea și protecția sănătății populației prin intermediul măsurilor integrate cu accent pe prevenire/profilaxie la toate etapele vieții. • Dezvoltarea durabilă a capacității echipelor multidisciplinare comunitare din cadrul centrelor de sănătate prietenoase tinerilor, centrelor comunitare de sănătate mentală etc., cu fortificarea serviciilor de asistență socială oferite la nivel de comunitate. 	<p>Se acceptă parțial. Specificarea privind neinclusiunea serviciilor de sănătate sexuală și reproductivă în Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală nu a fost inclus la grupul vulnerabil <i>Femeile de vârstă reproductivă</i>, deoarece: (1) formula propusă se referă la sănătatea sexuală și reproductivă, atât la femei, cât și la bărbați, ceea ce este corect, (2) în Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală nu sunt incluse multe servicii medicale, iar acestea nu sunt menționate expres în strategie, (3) în enunț este prezentată mai degrabă o cauză a accesului limitat la servicii de sănătate. Prin urmare, ideea expusă în enunț a fost inclusă la <i>Persoanele din mediul rural și cele cu venituri mici</i>, în propunere fiind menționat că accesul la servicii de sănătate sexuală și reproductivă este influențat anume de statutul social și economic al beneficiarului și la <i>Factorii cauzali</i> (economici), și anume că polița de asigurare obligatorie de asistență medicală nu include un șir de servicii medicale vitale. Acțiunea prioritară a fost divizată în două subpuncte.</p>
	<p>La Obiectivul 6. Un sistem de protecție socială solid și incluziv La Grupurile vulnerabile, la alineatul Persoanele cu dizabilități, ultima frază de exclus, deoarece studiul UNICEF reflectă accesul copiilor cu</p>	<p>Nu se acceptă. Această remarcă este în egală măsură relevantă și pentru obiectivul dat, deoarece se referă la</p>

dizabilități, sau probabil cu cerințe educaționale speciale (CES) la educație etc. După caz, această frază ar putea fi transferată la **Obiectivul 4. Garantarea educației pentru toți.** Totodată, recomandăm la acest grup de persoane să fie prezentate și unele datele oficiale de la BNS privind situația acestora, veniturile ș.a., deoarece se face referință numai la un punct din Observațiile finale ale Comitetului pentru drepturile persoanelor cu dizabilități.

La Obiective specifice, la aliniatul 3, sintagma „programului național de protecție socială” se va substitui cu cuvintele „sistemul de protecție socială”.

La Acțiuni prioritare

La partea privind modernizarea sistemului de *asigurări sociale*, la punctul 6, cuvintele ”sistemului” de exclus și de completat cu sintagma ”populației în sistemul asigurărilor sociale”.

Totodată, considerăm necesar ca acțiunea „*Reformarea și consolidarea implementării schemelor de ocupare a forței de muncă, concentrându-se în special pe tranziția dintre școală (educație) și angajarea în câmpul muncii, precum și oportunități egale pentru femei*” să fie prevăzută la **Obiectivul 3. „Ameliorarea condițiilor de muncă și reducerea ocupării informale”**, reieșind din domeniul vizat.

De asemenea, considerăm necesar excluderea acțiunii „*Extinderea acoperirii asigurărilor sociale de stat (inclusiv asigurarea de sănătate) pentru grupurile vulnerabile*”, din următoarele considerente:

Sistemul public de asigurări sociale se organizează și funcționează pe baza principiului egalității și principiului contributivității. Prestațiile de asigurări sociale se acordă persoanelor asigurate, corelativ obligațiilor privind plata contribuțiilor de asigurări sociale de stat. Acestea se acordă sub formă de pensii, indemnizații, și sub alte forme prevăzute de lege.

Sistemul de asistență socială este o componentă a sistemului național de protecție socială a persoanelor și familiilor socialmente vulnerabile, prin acordarea prestațiilor și/sau serviciilor sociale.

persoanele cu dizabilități, iar lipsa accesului la educație a acestor copii ține și de sistemul de protecție socială.

Se acceptă.

Se acceptă.

Se acceptă.

Se acceptă.

Se acceptă.

	<p>”Eliminarea violenței, neglijării, exploatării și traficului copiilor și femeilor, ... ” a sintagmei ”sau potențialele victime ale”.</p> <p>La obiectivul 10. <i>Asigurarea dreptului fundamental la un mediu sănătos și sigur.</i></p> <p>La <u>Situația curentă</u> propunem includerea unei componente noi: <i>”Schimbările climatice și dimensiunea de gen.</i> Comunitatea internațională evidențiază faptul că schimbările climatice, pe lângă celelalte efecte dezastruoase, accentuează discriminarea bazată pe sex. Se subliniază că schimbările climatice și efectele negative ale acestora ar trebui, de asemenea, considerate o problemă de dezvoltare cu impact de gen, care afectează toate sectoarele (social, cultural, economic și politic). În acest sens, sînt necesare eforturi conjugate ale tuturor părților implicate pentru a face astfel încît măsurile de reducere a schimbărilor climatice nefaste și a riscului de dezastru să respecte dimensiunea de gen”.</p> <p>Respectiv, propunem și includerea următoarei acțiuni prioritare:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ”Integrarea dimensiunii de gen în politicile de adaptare la schimbările climatice”. 	<p><u>Nu se acceptă.</u></p> <p>Există strategii sectoriale care abordează aceste aspecte. Mai mult, la obiectivul 8 „Asigurarea unei guvernări eficiente și incluzive și a supremației legii”, este inclusă acțiunea „<i>Integrarea dimensiunii de gen în procesul de elaborare și implementare a politicilor publice în toate sferele vieții și responsabilizarea autorităților publice pentru asigurarea veritabilă a egalității de gen</i>”.</p>																												
<p>Ministerul Afacerilor Interne</p>	<p>La indicatorii de monitorizare și evaluare ai punctului 9. „<i>Promovarea unei societăți pașnice, sigure și incluzive</i>”, se propune modificarea și completarea acestora în baza analizei efectuate privind statistica infracțiunilor în perioada 2000-2017, după cum urmează:</p> <table border="1" data-bbox="539 970 1435 1129"> <thead> <tr> <th>Nr.</th> <th>Indicatorul</th> <th>Sursa</th> <th>Valoarea de referință</th> <th>Ținta intermediară pentru 2022</th> <th>Ținta intermediară pentru 2026</th> <th>Ținta finală pentru 2030</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td colspan="7">Elementele viziunii strategice:</td> </tr> <tr> <td colspan="7">- asigurarea unui mediu de trai, de muncă și educațional sigur și fără violență</td> </tr> <tr> <td>1.</td> <td>Numărul victimelor omorului intenționat la 100 mii populație, pe sexe și</td> <td>MAI</td> <td>4,8 (2014)</td> <td>4</td> <td>3</td> <td>2,5</td> </tr> </tbody> </table>	Nr.	Indicatorul	Sursa	Valoarea de referință	Ținta intermediară pentru 2022	Ținta intermediară pentru 2026	Ținta finală pentru 2030	Elementele viziunii strategice:							- asigurarea unui mediu de trai, de muncă și educațional sigur și fără violență							1.	Numărul victimelor omorului intenționat la 100 mii populație, pe sexe și	MAI	4,8 (2014)	4	3	2,5	<p><u>Se acceptă.</u></p>
Nr.	Indicatorul	Sursa	Valoarea de referință	Ținta intermediară pentru 2022	Ținta intermediară pentru 2026	Ținta finală pentru 2030																								
Elementele viziunii strategice:																														
- asigurarea unui mediu de trai, de muncă și educațional sigur și fără violență																														
1.	Numărul victimelor omorului intenționat la 100 mii populație, pe sexe și	MAI	4,8 (2014)	4	3	2,5																								

		categoria de vârstă						
	2.	Incidența violenței fizice sau sexuale în rândul femeilor și a copiilor, în ultimele 12 luni, pe grupuri de vârstă	BNS	9,6 (2012)	7	4	2,5	
	3.	Percepția cetățenilor privind siguranța	MAI, BOP	27,2 (2011)	42	56	65	
	4.	Numărul victimelor traficului de ființe umane la 100 mii populație, pe sexe și grupe de vârstă	MAI	7,4 (2014)	6,5	6	5	
	5.	Numărul victimelor infracțiunilor de violență sexuală la 100 mii populație, pe sexe și categorii de vârstă	MAI	9,8 (2014)	7,5	6,5	5	
Ministerul Agriculturii,	La proiectul hotărârii Guvernului și la proiectul de lege, în denumire și în textul de dispoziție ghilimelele înaintea cuvântului „Moldova” se vor plasa în partea de jos.							<u>Se acceptă</u>

Dezvoltării Regionale și Mediului	<p>Punctul „1” se va substitui cu cuvântul „Art. 1” și, respectiv, punctul „2” se va substitui cu cuvântul „Art. 2”, deoarece la legi se folosește corect articole. Înainte de începerea textului se va include semnul „-”.</p> <p>Textul din art. 2 urmează a fi expus într-o redacție nouă, conform tehnicii legislative după cum urmează: „Art. 2.- Legea nr. 166/2012 pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2020” (Monitorul Oficial al Republicii Moldova 2012, nr. 245-247. art. 791), cu modificarea ulterioară, se abrogă.”.</p>	
	<p>În tot textul proiectului Strategiei Moldova 2030 sintagma „mediul ambiant” se înlocuiește cu sintagma „mediul înconjurător” în conformitate prevederile Legii privind protecția mediului înconjurător nr. 1515 din 16.06.1993;</p> <p>La pag. 6, alin. 2, după cuvântul „capitol” se va exclude virgula;</p> <p>La pag. 7, alin. 1 și pag. 24, alin. 2 sintagma „climaterici” se va modifica în „climatice”, obiecție valabilă pentru tot textul proiectului Strategiei;</p> <p>La pag. 19, alin. 3 în ultima propoziție sintagma „slăbiciunile tipice ale documentelor” se va modifica în „punctele slabe ale documentelor”;</p> <p>La pag. 21, alin. 2 în propoziția a doua cuvântul „securizarea” se va modifica în „identificarea”;</p> <p>La pag. 23, alin. 2, propoziția „Aceasta implică și asumarea unei responsabilități sporite pentru a opri și ranversa degradarea mediului ambiant și consumul resurselor naturale, având în vedere și necesitățile generațiilor viitoare, așa cum este asumat prin Agenda 2030” se va modifica după cum urmează: „Aceasta implică și asumarea unei responsabilități sporite pentru a stopa degradarea mediului înconjurător și consumul resurselor naturale, având în vedere și necesitățile generațiilor viitoare, așa cum este prevăzut în Agenda 2030”;</p> <p>La pag. 99, alin. 3 se va expune după cum urmează: ”Integrarea măsurilor și principiilor economiei verzi în procesele de producție din ramurile economiei naționale, vor contribui la îmbunătățirea calității mediului, și respectiv al nivelului de trai al populației Republicii</p>	<p><u>Se acceptă.</u></p>

Moldova. Acest mod de dezvoltare va spori procesul de decuplare a creșterii economice de degradarea mediului.”;

La pag. 101 alin.3, cuvîntul „pure” se va înlocui cu „curate”, iar cuvîntul „motor” cu „model”. La „Obiective specifice”, pct. 5 de exclus cuvîntul „globale”;

La pag. 102, în alineatul „Extinderea suprafețelor de terenuri acoperite cu păduri și a ariilor naturale protejate de stat, precum și asigurarea managementului eficient și durabil al ecosistemelor naturale; extinderea suprafețelor împădurite pe terenuri puternic erodate, care constituie peste 100.000 ha și, la moment, fac parte din fondul terenurilor cu destinație agricolă și alte categorii de terenuri; schimbarea destinației acestor categorii de terenuri în terenuri ale fondului forestier.”, considerăm că este necesar de exclus cuvîntul „puternic” sau în general de înlocuit cuvintele „puternic erodate” cu cuvîntul „degradate”. Este imperativ de împădurit terenurile degradate indiferent de gradul de erodare. În unele cazuri terenurile puternic erodate (rigole, ogașe) nici nu pot fi împădurite;

La pag. 103, Tabelul „Indicatori de monitorizare și evaluare” în colonița 3 „Sursa”, abrevierile „IES”, și „MADRM” se modifică în „AM” (Agenția de Mediu), iar „AFRC” se modifică în „Agenția „Moldsilva””;

La pag. 104, penultimul rînd, cuvîntul „monitorizare” se modifică în „monitorizate”;

La pag. 105, alin. 3, cuvîntul „naționale” se modifică în cuvîntul „națională”;

În tot textului proiectului sintagma „deșeuri menajere și de producție” se înlocuiește cu sintagma „deșeuri municipale” care, în conformitate cu prevederile Legii privind deșeurile nr. 209 din 29.07.2016, cu modificările și completările ulterioare, sunt deșeurile provenite din gospodărie și deșeuri similare care provin din activități comerciale, industriale și administrative;

La compartimentul „Substanțe chimice” se propune de reformulat textul cu următorul conținut (evidențiate cu bold): „Majoritatea substanțelor și produselor chimice utilizate în Republica Moldova sunt

Se acceptă.

acoperite de importuri. Cantități semnificative de substanțe și produse chimice sunt utilizate **în toate sectoarele economiei naționale și instituții științifice, inclusiv și de către populație, preponderent fiind utilizate** în sectorul agricol, prin aplicarea produselor de uz fitosanitar și fertilizanți. Din 2009 până în 2016, cantitatea utilizată al acestor produse în întreprinderile agricole și gospodăriile țărănești (de fermier) mari a crescut de peste 2,5 ori, de la 17,0 mii tone la 44,6 mii tone, ceea ce înseamnă 49,9 kg pe fiecare hectar de semănături. Reducerea riscurilor asociate utilizării **substanțelor chimice pe întreg ciclul de viață**, produselor de protecție a plantelor impune funcționarea eficientă și la standarde ale Uniunii Europene a procesului de autorizare, **clasificare, etichetare, restricționare, inclusiv și de gestionare a acestora.**

La compartimentul Obiective specifice „Acțiuni prioritare” se propune de reformulat acțiunea care prevede domeniul deșeurilor și substanțe chimice după cum urmează (evidențiate cu bold): „Crearea sistemelor integrate de gestionare a deșeurilor, care să contribuie la reducerea cantităților de deșeurilor depozitate și creșterea ratei de reciclare, **integrarea principiilor în domeniul managementului durabil al substanțelor chimice prin dezvoltarea sistemelor de clasificare, etichetare, autorizare și restricționarea acestora.**”

La compartimentul „Indicatori de monitorizare și evaluare”, la indicatorii nr. 3 și 4 din tabel de modificat Sursa din IES în APM, iar țintele intermediare și cea finală după cum urmează:

Nr.	Ținta intermediară pentru 2022	Ținta intermediară pentru 2026	Ținta finală pentru 2030
3.	80	77	68
4.	20	23	30

La compartimentul „Apele uzate”, se propune de indicat numărul total de apeducte (conform datelor din anul 2017);

Se acceptă.

Se acceptă.

Se acceptă.

Conform prevederilor Legii nr. 239 din 13 octombrie 2016 pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare regională pentru anii 2016–2020, domeniul Dezvoltării Regionale nu poate fi considerat o politică sectorială, aceasta fiind una intersectorială la nivel de regiuni și nu sectorială cum este menționat în capitolul 4 „Implementarea, monitorizarea și evaluarea Strategiei naționale de dezvoltare”, pag. 106 a prezentului document;

Totodată, propunem ca monitorizarea și evaluarea Strategiei naționale de dezvoltare să se realizeze semestrial, și nu trimestrial cum este propus în proiectul Strategiei la pag. 108 pct. 1. Rapoartele nu pot fi prezentate trimestrial, ținând cont de faptul că datele statistice pe indicatori de monitorizare pot fi lipsă, sau sunt prezentați în trimestrul II, al anului următor.

Se acceptă.

Nu se acceptă.

SND se va monitoriza anual, iar Planul de acțiuni pentru implementarea acesteia se va monitoriza trimestrial.

Banca Națională a Moldovei

Cu referire la indicatorii identificați pentru monitorizarea și evaluarea obiectivului nr. 1 ce vizează *Creșterea veniturilor din surse durabile și atenuarea inegalităților economice (tabelul de la pagina 43)*, vă remitem atașat valoarea de referință actualizată pentru anul 2017 a indicatorilor care țin de competența BNM.

Se acceptă.

Indicatori de monitorizare și evaluare

Nr.	Indicatorul	Sursa	Valoare a de referință	Ținta intermediară pentru 2022	Ținta intermedie ră pentru 2026	Ținta finală pentru 2030
Elementele viziunii strategice:						
<ul style="list-style-type: none"> - creșterea nivelului veniturilor și reducerea sărăciei și riscurilor acesteia; - asigurarea incluziunii economice prin intermediul echității distribuției veniturilor și diminuării inegalităților economice, în vederea dezvoltării armonioase a întregii societăți; - majorarea competitivității țării, pe plan intern și extern. 						
1	Rata medie anuală de creștere a PIB-ului (prețuri comparabile), %	BNS	4,5 (2017)	6,5	7,5	7,5

2	Indicele GINI, %	Banca Mondi ală	26,3 (2016)	25,0	23,0	21,0
3	Contul curent, pondere în PIB, %	BNM	-7,6 5,9 (2017)	-5,0	-4,0	-3,0
4	Rata anuală de creștere a PIB pe o persoană ocupată (prețuri comparabile), %	BNS	4,3 (2015)	5,5	7,0	8,0
Realizarea aspirațiilor oamenilor în calitate de angajați						
5	Rata de ocupare, %	BNS	40,5 (2017)	45,0	50,0	60,0
6	Populația ocupată de 15-34 ani, ponderea în total populație ocupată, %	BNS	31,6 (2017)	33,0	35,0	37,0
7	Persoane ocupate, ocupația cărora corespunde cu domeniul de pregătire, ponderea în total persoane ocupate, %	BNS	49,7 (2016)	55,0	60,0	70,0
8	Economisiri brute la nivel național, pondere în PIB, %	FMI	18,1 (2016)	21,0	24,0	28,0
9	Volumul remiterilor personale (în dolari americani), pondere în PIB, %	BNM	19 16,3 (2017)	17,0	15,0	13,0
Realizarea aspirațiilor oamenilor în calitate de angajatori						
10	Percepția oamenilor de afaceri privind corupția drept	Forum ul Econo	20,7 (2017)	15,0	10,0	7,5

Se acceptă.

Se acceptă.

	constrângere majoră pentru activitatea acestora, scorul calculat în cadrul Raportului Competitivității Globale	mic Global						
11	Total investiții străine directe, pondere în PIB, %	FMI	30,3 (2017) ² 2,1 (2016)	25,0	28,0	30,0	<u>Se acceptă.</u>	
12	Volumul exporturilor de bunuri și servicii, creștere medie, %	BNM	21,2 19,9 (2017)	10,0	10,0	10,0	<u>Se acceptă.</u>	
13	Indicele libertății economice, scor total, scara de la 0 (cel mai rău) la 100 (cel mai bine)	Fundația Heritage	58,4 (2018)	65,0	70,0	80,0		
14	Indicele Global al Inovațiilor (Global Innovation Index), scara de la 0 (cel mai rău) la 100 (cel mai bine)	Global Innovation Index	36,8 (2017)	40,0	42,0	45,0		
15	Înclinația companiilor de a investi în cercetare și dezvoltare, puncte conform Raportului Competitivității Globale, scara de la 0 (cel mai rău) la 7 (cel mai bine)	Forumul Economic Mondial	2,4 (2017-2018)	3,0	3,5	4,0		
16	Indicele nivelului de protecție investitorilor, scara de la 0 (cel	Banca Mondială	6,3 (2016)	7,0	8,0	9,0		

	mai rău) la 10 (cel mai bine)					
17	Calitatea concurenței interne, puncte conform Raportului Competitivității Globale, scara de la 0 (cel mai rău) la 7 (cel mai bine)	Forumul Economic Mondial	4,2 (2017-2018)	4,5	5,0	5,5
18	Venituri din vânzări, ponderea IMM în total, %	BNS	41,5 (2016)	45,0	50,0	55,0
19	Resurse financiare direcționate sectorului privat, pondere în PIB, %	Banca Mondială	30,6 (2016)	35	40	50

Totodată, în ceea ce privește indicatorul *total investiții străine directe, ponderea în PIB, %*, din tabelul menționat mai sus, BNM consideră oportună substituirea acestuia cu indicatorul *fluxul de investiții străine directe, ponderea în PIB, %*, care ar fi mai reprezentativ pentru monitorizarea și evaluarea obiectivului nr. 1 (*fluxul de investiții străine directe, ponderea în PIB, %*, pentru anul 2017 constituie 1.7%).

În aceeași ordine de idei, BNM își rezervă dreptul de a nu se expune asupra țintelor pentru indicatorii de monitorizare și evaluare utilizați în tabel pentru anii 2022, 2026 și 2030, deoarece opinia BNM la stabilirea acestora nu a fost solicitată de către experți, drept urmare nu este cunoscută metoda de calcul și argumentele autorilor, care au stat la baza identificării acestora. În context, comunicăm despre disponibilitatea și interesul BNM de a participa în regim de lucru la discuții suplimentare la acest subiect cu autorii acestor indicatori-țintă.”

Nu se acceptă.

Indicatorul *total investiții străine directe, pondere în PIB, %*, este monitorizat cu regularitate de către FMI, informația fiind accesibilă publicului larg. Totodată, nu este clar prin ce indicatorul *fluxul de investiții străine directe, ponderea în PIB, %*, ar fi mai reprezentativ față de cel propus inițial.

Camera de Comerț și Industrie

Pornind de la faptul că viziunea homocentrică - adică axată pe om și pe necesitățile lui - derivă din alinierea țării la Agenda de Dezvoltare Globală 2030 (Agenda 2030) și din Acordul de Asociere Uniunea

Se acceptă parțial.

Obiectivul specializării inteligente a fost menționat în viziunea strategică din Obiectivul 1. Aspectele ce

Europeană – Republica Moldova, este necesar de ținut cont de faptul, că prin intermediul Strategiei „Europa 2020”, UE a stabilit cinci obiective ambițioase: - cu privire la ocuparea forței de muncă, la **inovare**, la educație, la incluziunea socială și la climă/energie - care trebuie să fie îndeplinite pînă în anul 2020.

În acest sens, Strategiile integrate privind specializarea inteligentă (S3) oferă un răspuns la provocările complexe în materie de dezvoltare, prin adaptarea politicii la contextul teritorial și, respectiv, sprijină crearea locurilor noi de muncă și dezvoltarea economică bazată pe inovare și cunoaștere.

Ținînd cont de aceasta, precum și de faptul că existența unei strategii de specializare inteligentă, reprezintă o condiție obligatorie pentru ca țările membre UE să obțină acces la fondurile structurale, CCI a înaintat recomandarea privind încadrarea principiilor specializării inteligente în SND „Moldova 2030” încă la etapa elaborării acesteia. Deși pentru Republica Moldova, ca și pentru toate țările din afara UE strategiile S3 nu sunt încă un element obligatoriu pentru a beneficia de asistență financiară din fondurile structurale, în vederea urmării vectorului european al Republicii Moldova, cît și în contextul eforturilor de transformare a modelului de dezvoltare economică a Republicii Moldova în baza inovațiilor, noilor tehnologii și investițiilor (*Tabelul 2 Impactului scenariilor de politici asupra unor ținte ale ODD, și anume ODD 9. Infrastructură rezilientă, promovarea unei industrializări incluzive și durabile și promovarea inovațiilor*), considerăm binevenită orientarea Priorității ”*Creșterea veniturilor din surse durabile*” spre modelul Strategiilor integrate privind specializarea inteligentă, care în Republica Moldova va conduce la:

- revigorarea sectoarelor tradiționale prin activități cu valoare adăugată mai mare, cît și noi nișe de piață;
- modernizarea prin adoptarea și diseminarea noilor tehnologii în cadrul regiunilor;
- dezvoltarea de noi activități economice prin intermediul unei schimbări tehnologice radicale și a unor inovații majore;

țin de promovarea inovațiilor, cercetare și dezvoltare, investiții productive și altele sunt deja specificate în lista acțiunilor prioritare ale Obiectivului 1.

	<ul style="list-style-type: none"> • explorarea unor noi forme de inovare, precum cea orientată către utilizator, inovarea socială și inovarea în domeniul acordării serviciilor. 	
Agencia de Stat pentru Proprietate Intelectuală	<p>Este binevenită includerea în Capitolul 3 punctul 8 rubrica "Acțiuni prioritare", a acțiunii de dezvoltare a noilor genuri de expertiză judiciară, inclusiv în domeniul proprietății intelectuale. Totodată, menționăm că această propunere nu oferă o claritate a modalităților prin care va fi realizată. Astfel, ținând cont de prevederile Legii nr. 68/2016 cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar, rămâne a fi interpretabil dacă vor fi extinse atribuțiile instituțiilor înscrise la art. 65 al Legii date sau vor fi create alte instituții publice de expertiză judiciară, care vor avea atribuții stabilite expres de efectuare a unei astfel de expertize în domeniul proprietății intelectuale.</p>	<p><u>Nu se acceptă.</u></p> <p>SND oferă viziunea și direcțiile prioritare de acțiuni, nu și modalitatea propriu-zisă de realizare a acestora. Modalitatea de implementare urmează a fi formulată ulterior, în documente de politici sectoriale, în urma unei proces de elaborare a opțiunilor de politici publice bazate pe evidențe și informate.</p>

	<p>Totodată, specificăm că la capitolul 4 rubrica "Implementarea Strategiei naționale de dezvoltare" este prevăzut că autoritățile publice vor ajusta/elabora strategiile sectoriale urmând obiectivele specifice și <i>acțiunile prioritare</i> incluse în Strategia națională de dezvoltare și se recomandă elaborarea strategiilor sectoriale doar pentru domeniile de activitate expuse în Legea cu privire la Guvern nr. 136 din 7 iulie 2017, acestea fiind indicate expres în proiect. Totuși, cu referire la domeniul proprietății intelectuale, proiectul Strategiei naționale de dezvoltare prevede ca acțiune prioritară doar dezvoltarea noilor genuri de expertiză judiciară, inclusiv în domeniul proprietății intelectuale. Astfel, prin acest aspect s-ar restrânge domeniile de reglementare ale strategiilor sectoriale existente, deși art. 4 lit. r) din Legea cu privire la Guvern nr. 136 din 7 iulie 2017 se referă și la <i>alte domenii de activitate în care este necesară intervenția Guvernului</i>.</p> <p>Cu referire la documentele de politici din domeniul proprietății intelectuale, menționăm că în scopul dezvoltării sistemului național de protecție a obiectelor de proprietate intelectuală și al realizării obiectivelor propuse, pe parcursul anilor precedenți au fost elaborate și aprobate Strategia de dezvoltare a sistemului național de protecție și utilizare a obiectelor de proprietate intelectuală pînă în anul 2010 (Hotărârea Guvernului nr. 1143 din 18.09.2003), precum și Strategia națională în domeniul proprietății intelectuale pînă în anul 2020 (Hotărârea Guvernului nr. 880 din 22.11.2012). Pentru următoarea perioadă se preconizează a fi elaborat un nou proiect al Strategiei în domeniul proprietății intelectuale.</p>	<p><u>Nu se acceptă.</u></p> <p>În SND este menționat că se recomandă elaborarea strategiilor sectoriale doar pentru domeniile expres indicate, în scopul raționalizării numărului acestora, ceea ce nu limitează numărul domeniilor pentru care ar putea fi elaborate strategii, desigur în cazul fundamentării acestora. Totodată, în text este menționat că „dacă angajamentele internaționale prevăd expres unele documentele de politici care nu se încadrează în domeniile sus-menționate sau ținesc subiecte intersectoriale, precum combaterea corupției, poate fi analizată oportunitatea elaborării și aprobării acestora”.</p>
<p>Congresul Autorităților din Moldova</p> <p>Locale</p>	<p><u>Obiectiv de dezvoltare durabilă nr.1</u> care vizează creșterea veniturilor și atenuarea inegalităților economice aportul administrației publice locale (în continuare APL) nu este analizat. Similar, problema disparității considerabile dintre nivelul de dezvoltare economică a regiunilor țării nu este adresată. În vederea depășirii acestei situații se propune completarea listei indicatorilor de monitorizare și evaluare cu câțiva indicatori suplimentari:</p> <ul style="list-style-type: none"> • PIB pe regiunile țării: în prezent 58% mun. Chișinău, ținte: 50%, 45%, 35%; 	<p><u>Se acceptă parțial</u></p> <p>Problema nivelului veniturilor și a inegalităților economice a fost analizată în mod succint, în funcție de datele statistice disponibile, în Obiectivul 1, subcapitolele <i>Situația curentă</i> și <i>Grupurile vulnerabile</i>. Obiectivul atenuării inegalităților economice este cuprins de Indicele GINI. Totuși, pentru a lua în considerație dezideratul promovării unei creșteri economice echilibrate la nivel regional, a fost inclus</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Ponderea PIB generat de sectorul agricol, în total PIB regional: 23 - 30% în prezent, ținte: 15 - 20%; • Ponderea industriei în PIB, pe regiuni: 6 - 16% în prezent, ținte: 15 - 30% • Abilitarea legală a APL în oferire de stimulente mediului de afaceri la nivel local, în prezent – lipsa de drepturi legale, instrumente, ținte: dezvoltarea unor instrumente legale în acest sens; • PIB per capita: 88 mii lei în mun. Chișinău și de la 18,8 la 22 mii pe regiuni – în prezent; ținta: reducerea disparităților; • Salariul mediu brut: mun. Chișinău – 5,4 mii, regiuni – 3,5-3,9 mii; ținte: nivelarea disparităților. 	<p>indicatorul <i>PIB produs în afara mun. Chișinău, % din PIB total</i>, cu țintele recomandate.</p>
	<p><u>Obiectiv de dezvoltare durabilă nr.2</u> Aici se menționează direct problema lipsei descentralizării financiare, regretabil indicatorii de monitorizare și evaluare, care să caracterizeze progresul la acest capitol, lipsesc. Obiectivul urmează a fi suplinit cu următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dezvoltarea unor mecanisme, la nivel local, de inventariere, delimitare, evidență și menținere la zi a seturilor de date referitoare la infrastructura fizică. <p>În lipsa acestui mecanism asigurarea accesului oamenilor la infrastructura fizică utilități publice și locuințe durabile este foarte complicat de realizat, iar în unele cazuri chiar imposibil. La momentul actual date veridice cu privire la infrastructura fizică, regimul juridic și regimul tehnic al acestora practic nu există, cu mici excepții. Managementul eficient și dezvoltarea infrastructurii fizice este strâns legat de deținerea acestor date.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aprobarea unui program de stat cu un model de finanțare fezabil pentru elaborarea și aprobarea documentației de urbanism și amenajare a teritoriului la nivel național, regional și local; <p>La momentul actual documentația de urbanism și amenajare a teritoriului la nivel național regional și raional lipsesc în totalitate, iar pentru nivelul local există în limita de până la 15% din numărul total</p>	<p><u>Se acceptă parțial</u></p> <p>Acțiunile prioritare au fost completate cu cele propuse. Indicatorii au fost completați cu indicatorul <i>Ponderea veniturilor APL din impozite și taxe în total venituri ale bugetului public național</i>, cu valoarea de 9,5% în 2017, conform Raportului privind executarea bugetului public național în 2017, al Ministerului Finanțelor. Ceilalți indicatori sunt corelați cu cel inclus. În același timp, legătura dintre indicatori și obiective este menționată în mod clar în tabelul cu indicatorii de monitorizare și evaluare.</p>

al unităților administrativ teritoriale de nivelul I. Existența acestei documentații este un element esențial în determinarea formei și direcției de dezvoltare teritorială și socio-economică a Republicii Moldova, fiind de fapt o condiție pentru atingerea obiectivelor de dezvoltare durabilă. În calitate de indicatori pot fi exemplificați următorii:

- 2021 documentația de amenajare a teritoriului național definitivată și aprobată;
- 2022 documentația de amenajare a teritoriului regional/raional definitivată și aprobată;
- 2022 mecanismul de menținere acestei documentații la zi elaborat și aprobat;
- 2024 documentația de urbanism și amenajare a teritoriului la nivel local definitivată și aprobată.

Indicatorii de monitorizare și evaluare nu au legătura directă cu acțiunile prioritare, acestea, la rândul lor, nu au o corespondență directă cu descrierea situației curente care, de altfel, este una sumară. Per ansamblu, acțiunile propuse a fi întreprinse nu sunt insolite și de o evaluare aferentă costului implementării acestora, strategia fiind lipsită de o analiză a cadrului de resurse disponibile pe perioada abordată. Totuși, indicatorii de monitorizare și evaluare au specificate valori pentru țintele intermediare și finale (nu este clar cum acestea au fost stabilite), or, în lipsa analizei cadrului de resurse disponibile aceste valori au doar un rol pur declarativ. Totodată, se propune completarea listei indicatorilor cu următorii indicatori:

- ✓ Veniturile din impozite și taxe ale APL, în prezent 10,5% din veniturile Bugetului de stat, ținte: 15, 20, 25%;
- ✓ Venituri fiscale per locuitor, în prezent: 8,8 mii lei BS și 0,9 mii lei BL, ținte pentru BL: 1,5, 2, 2,5 mii lei;
- ✓ Cheltuieli per capita, BL, în prezent: 1,6 mii (fără sectorul educație), ținta: 2, 2,5, 3 mii lei;
- ✓ Investiții publice BL, pondere în total investiții publice: 39% în prezent, ținte: 45, 50, 60%;

	<p>✓ Investiții publice în BL, pondere în total, 17% în 2017, ținte: 20, 25, 30%.</p>	
	<p><u>Obiectiv de dezvoltare durabilă nr.4</u> La factorul cauzal „Lipsa de feedback privind calitatea educației” au fost omiși așa actori importanți ca părinții și colectivitățile locale, inclusiv APL, având în vedere că serviciul public de educație este și pentru ei. Omiterea acestui element important a dus la critici și nemulțumiri în procesul reformelor și optimizărilor din domeniu, respectiv trebuie inclus în SND.</p>	<p><u>Se acceptă.</u></p>
	<p><u>Obiectiv de dezvoltare durabilă nr.5</u> la Factorii cauzali <i>Sistemici</i> este necesar de completat în final cu sintagma: „Sistemul de sănătate nu asigură pe deplin ca serviciile să fie accesibile pentru persoane, în special în mediul rural.”.</p> <p>La Acțiuni prioritare la acțiunea care începe cu sintagma: „Fortificare asistenței medicale primare pe principiul medicinei de familie și dezvoltarea echipelor multidisciplinare cu abilități și cunoștințe adecvate, inclusiv revizuirea atribuțiilor asistentelor medicale și comunitare,....” se propune de adăugat în final sintagma „asigurarea unor servicii accesibile și calitative tuturor categoriilor de populație, inclusiv orientarea în această direcție a întregului sistem de sănătate (prin delegarea, descentralizarea gestionării unor servicii către autoritățile administrației publice locale)”. De asemenea în finalul acțiunilor prioritare se propune de mai adăugat o acțiune prioritară cu următorul conținut: „Dezvoltarea unui sistem eficient de asigurare medicală, cu elemente de asigurare individuală și criterii stimulative.” De exemplu această acțiune ar fi necesară pentru cei care duc un mod de viață sănătos și se adresează mai rar la medic (sistem stimulat).</p>	<p><u>Se acceptă parțial.</u></p> <p>Remarca privind „descentralizarea gestionării unor servicii către autoritățile administrației publice locale” nu se acceptă, deoarece opțiunile de implementare a acțiunilor prioritare (printre care poate fi și descentralizarea serviciilor medicale) vor fi formulate ulterior în baza evidențelor și în proces de consultare. Acestea, la rândul lor, trebuie să se regăsească în strategiile sectoriale. Mai mult, în SND, la obiectivul privind asigurarea unei guvernări eficiente și incluzive și a supremației legii se regăsește o acțiune privind crearea unei administrații publice locale eficiente și mai aproape de oameni prin descentralizarea administrativă, care are un caracter general și universal, valabil pentru toate domeniile, iar la capitolul privind implementarea SND este menționat că principiul descentralizării administrative va sta la baza implementării SND.</p>
	<p><u>Obiectiv de dezvoltare durabilă nr.6</u> La acțiuni prioritare este necesar este necesar de stabilit cum va fi sistemul de asigurări sociale (centralizat sau descentralizat, inclusiv care va fi locul și rolul APL în acest sistem, în special protecția socială).</p>	<p><u>Nu se acceptă.</u></p> <p>SND oferă viziunea și direcțiile prioritare de acțiuni, nu și modalitatea propriu-zisă de realizare a acestora. Opțiunile de implementare a acestei acțiuni prioritare (printre care sistem de asigurări sociale centralizat sau descentralizat), formulate în baza evidențelor și informate, urmează a fi elaborate</p>

		<p>ulterior și incluse în strategiile sectoriale. Mai mult, în SND, la obiectivul privind asigurarea unei guvernări eficiente și incluzive și a supremației legii se regăsește o acțiune privind crearea unei administrații publice locale eficiente și mai aproape de oameni prin descentralizarea administrativă, care are un caracter general și universal, valabil pentru toate domeniile, iar la capitolul privind implementarea SND este menționat că principiul descentralizării administrative va sta la baza implementării SND.</p>
	<p><u>Obiectiv de dezvoltare durabilă nr. 9 și 10</u> atât la factorii cauzali, cât și acțiunile prioritate ar trebui să fie indicată cadrul instituțional și regulator, inclusiv locul și rolul APL, aspecte totalmente omise.</p>	<p><u>Nu se acceptă.</u> Responsabilitățile APL sunt prevăzute de legea privind autoritățile publice locale, printre care aplicarea legislației naționale la nivel local. Respectiv cadrul regulatoriu care se adoptă la nivel național trebuie implementat la nivel local. SND oferă viziunea și direcțiile prioritare de acțiuni, nu și modalitatea propriu-zisă de realizare a acestora. Opțiunile de implementare a acestei acțiuni prioritare (printre care sistem de asigurări sociale centralizat sau descentralizat), formulate în baza evidențelor și informate, urmează a fi elaborate ulterior și incluse în strategiile sectoriale. Mai mult, în SND, la obiectivul privind asigurarea unei guvernări eficiente și incluzive și a supremației legii se regăsește o acțiune privind crearea unei administrații publice locale eficiente și mai aproape de oameni prin descentralizarea administrativă, care are un caracter general și universal, valabil pentru toate domeniile, iar la capitolul privind implementarea SND este menționat că principiul descentralizării administrative va sta la baza implementării SND.</p>

Obiectiv de dezvoltare durabilă nr.10 La acțiuni prioritare urmează a fi incluse următoarele:

- Dezvoltarea unui mecanism funcțional de combatere a eroziunii și degradării solurilor, în condițiile deținerii terenurilor agricole în proprietate privată.

Măsurile și programele de combatere a degradării solurilor sunt învechite și nu răspund realităților economiei de piață, majoritatea lor fiind elaborate în timpul URSS când terenul era proprietate exclusivă a Statului și aceste mecanisme funcționau altfel.

- Elaborarea și aprobarea unui Cod funciar nou;

- Inventarierea complexă a bazinelor acvatice și construcțiilor hidrotehnice, cât și aprobarea unui mecanism funcțional de asigurare a utilizării acestora conform destinației.

Majoritatea bazinelor acvatice din republică sunt artificiale și au fost construite cu o anumită destinație (piscicultură, irigare, antierozionale, contra inundațiilor, etc.), actualmente multe din ele sunt utilizate de privați contrar destinației lor în mare parte pentru creșterea peștelui, fiind exploatate la maxim fără a se ține cont de înămolire și alte procese distructive pentru acestea. Transmiterea construcțiilor hidrotehnice la cota valorică fiind o greșeală strategică, care a generat un șir de probleme în administrarea bazinelor acvatice.

Această propunere este inclusă în acțiunea prioritara: ” Extinderea suprafețelor de terenuri acoperite cu păduri și a ariilor naturale protejate de stat, precum și asigurarea managementului eficient și durabil al ecosistemelor naturale; extinderea suprafețelor împădurite pe terenuri degradate, care constituie peste 100.000 ha și, la moment, fac parte din fondul terenurilor cu destinație agricolă și alte categorii de terenuri; schimbarea destinației acestor categorii de terenuri în terenuri ale fondului forestier”, care se aplică indiferent de forma de proprietate a terenului.

Inițiatorul unui astfel de document trebuie să fie MADRM, componenta agricolă și nu cea de protecție a mediului.

Nu se acceptă. Inventarierea bazinelor acvatice a fost efectuată în anii 2015-2016. Modul de gestionare a resurselor de apă, precum și prioritățile de utilizare a resurselor de apă sunt stipulate de Legea apelor nr. 272 din 23.12.2011 și de prevederile Regulamentului de exploatare a lacurilor de acumulare/iazurilor, unde fiecare deținător de lac/iaz (proprietar sau arendaș) are obligațiunea să-l elaboreze conform HG 977 din 16.08.2016. Acel regulament trebuie să includă parametrii tehnici a lacului/iazului, modul de

	<ul style="list-style-type: none"> Abilitarea deținătorilor de drepturi pentru a cunoaște obligațiunile și responsabilitățile acestora în domeniul protecției mediului și fondului funciar. <p>Se constată un vid în cunoașterea de către deținătorii proprietăților funciare a obligațiilor și responsabilităților sale în privința protecției mediului și fondului funciar, raport cu drepturi. Acest fapt generează poluarea mediului și degradarea continuă a solurilor, în special a proceselor de eroziune a acestora.</p>	<p>exploatare, măsurile de prevenire a situațiilor excepționale, etc. Toate aceste aspecte țin strict de competența și responsabilitatea deținătorilor de lacuri/iazuri, fie proprietari, fie arendași.</p> <p>Fiecare actor din societate este obligat să-și cunoască atât drepturile, cât și obligațiunile în toate domeniile de activitate. Necunoașterea legislației, nu-l exonerează de răspundere. Respectiv, această prevedere ar putea să se regăsească în strategiile sectoriale și nu în cea națională.</p>
Agencia Medicamentului și Dispozitivelor Medicale	Comunică susținerea proiectului vizat	-
Agencia Națională pentru Siguranța Alimentelor	Comunică lipsa de obiecții și propuneri	-
Agencia de Investiții	Comunică lipsa de obiecții și propuneri	-
Casa Națională de Asigurări Sociale	<p>Casa Națională de Asigurări Sociale a examinat proiectul de Lege pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2030”, și în limitele competenței înaintează propuneri aferente obiectivului de modernizare a sistemului de asigurări sociale.</p> <p>Astfel, menționez că continuarea reformei sistemului de pensii ține inclusiv și de recalcularea pensiilor pentru limită de vârstă, cu</p>	<p><u>Nu se acceptă.</u></p> <p>SND oferă un orizont de planificare de până în 2030 – suficient de larg pentru dezvoltarea sistemului de pensii multi-pilon. În plus, conform Obiectivului nr. 6, dezvoltarea pilonilor 2 și 3 urmează să fie făcută după fortificarea pilonului 1.</p>

	<p>inclusiunea în calcul a perioadelor de activitate realizate după data stabilirii pensiei. De asemenea, considerăm prematur dezvoltarea pilonului 2 și 3 a sistemului de asigurări sociale înainte de a valorifica rezultatele fortificării pilonului 1. Totodată, de menționat că pilonul 3 deja este reglementat prin Legea nr. 329 din 25.03.1999 cu privire la fondurile nestatale de pensii, fiind nefuncțional.</p>	
<p>Compania Națională de Asigurări în Medicină</p>	<p>La capitolul 3 subcapitolul 5 "Asigurarea dreptului fundamental la cea mai bună sănătate fizică și mintală", compartimentul "Acțiuni prioritare", acțiunea 10 (pagina 71), sintagma "polița de asigurare obligatorie în medicină" necesită a fi substituită cu sintagma "asigurarea obligatorie de asistență medicală".</p>	<p><u>Se acceptă.</u></p>
<p>Confederația Națională a Sindicatelor</p>	<p>Sindicatul, fiind implicat activ în procesul de discutare a priorităților de dezvoltare pentru Republica Moldova pornind de la Agenda 2030, salută și susține proiectul prezentat pentru avizare. Totodată, constatăm că formularea măsurilor cu caracter strategic este generală și abstractă. Din acest motiv, evaluarea ulterioară a implementării acestei strategii va fi foarte dificilă. Considerăm că măsurile strategice trebuie și fie expuse foarte concret, fiind posibilă măsurarea acestora cu indicatori de evoluție și de performanță.</p>	<p><u>Nu se acceptă.</u> SND oferă viziunea și direcțiile prioritare de acțiuni, nu și modalitatea propriu-zisă de realizare a acestora. Modalitatea de implementare urmează a fi formulată ulterior, în urma unui proces de elaborare a opțiunilor de politici publice bazate pe evidențe și în proces de consultare.</p>
<p>Comisia Națională a Pieței Financiare</p>	<p>Lipsa de obiecții și propuneri</p>	<p>-</p>
<p>Serviciul Tehnologia Informației și Securitate Cibernetică</p>	<p>Lipsa de obiecții și propuneri</p>	<p>-</p>
<p>Agencia Servicii Publice</p>	<p>Lipsa de obiecții și propuneri</p>	<p>-</p>
<p>Ministerul Finanțelor</p>	<p>La obiectivul 2 "Creșterea accesului oamenilor la infrastructura fizică, utilitățile publice și condiții de locuit": 1) La compartimentul <i>Factori cauzali</i>, alin. 4 (<i>de la pag. 42</i>), urmează a fi redactat, deoarece afirmația referitor la ineficiența generală a alocării resurselor publice în baza unui singur raport al Curții de Conturi este incorectă. De asemenea, suma indicată ca erori și abateri de 20,8 miliarde lei se consideră a fi exagerată. Totodată, se consideră oportun utilizarea unor informații mai recente decât din anul 2016.</p>	<p><u>Nu se acceptă.</u> Este o constatare importantă a Curții de Conturi, care confirmă problema definită.</p>

	<p>2) La compartimentul <u>Actiuni prioritare</u> (de la pag. 43):</p> <ul style="list-style-type: none"> - la prioritatea patru „<i>Descentralizarea procesului de planificare și alocare ...</i>” sintagma „<i>și alocare</i>” de exclus; - la prioritatea opt „<i>Responsabilizarea factorilor de decizie în procesul alocărilor bugetare ...</i>”, sintagma „<i>alocărilor</i>” de substituit cu sintagma „<i>planificării și utilizării alocațiilor</i>”. <p>3) La sub-compartimentul <u>priorități de politici</u>, la prioritatea 2 (de la pag. 44), sintagma „<i>obligațiuni de stat</i>” de substituit cu sintagma „<i>obligațiuni emise de autoritățile administrației publice locale</i>” avînd în vedere că APL, conform Legii nr. 397 din 16.10.2003 privind finanțele publice locale, Legii nr. 171 din 11.07.2012 privind piața de capital și Hotărîrii CNPF nr.18/1 din 13.04.2018 „Cu privire la aprobarea Instrucțiunii privind modul de înregistrare a obligațiunilor emise de autoritățile administrației publice locale”, pot emite obligațiuni pentru investiții capitale (proiecte de infrastructură).</p>	<p><u>Se acceptă parțial.</u></p> <p>Descentralizarea alocării resurselor publice este o condiție importantă pentru sporirea eficacității acestora.</p> <p><u>Se acceptă.</u></p>
	<p>La obiectivul 3. Ameliorarea condițiilor de muncă și reducerea ocupării informale</p> <p>1) La compartimentul <u>Prioritățile de politici la nivelul angajaților</u>, prioritatea patru (de la pag. 52), „<i>Dezvoltarea serviciilor sociale la nivel local, cu accent pe grupurile vulnerabile identificate, în domeniul angajării în câmpul muncii</i>”, se recomandă, în scopul evitării unor neclarități ulterioare, argumentarea și/sau includerea unor detalii relevante realizării priorității.</p> <p>2) La compartimentul <u>Prioritățile de politici la nivelul cadrului instituțional și regulator</u>, prioritatea șapte (de la pag. 52), „<i>Introducerea în legislația muncii a reglementărilor ce țin de programul flexibil de muncă și a timpului parțial de muncă, precum și dezvoltarea mecanismelor de realizare a acestor programe</i>”, urmează a fi reformulată, astfel încît să prevadă dezvoltarea, reconceptualizarea reglementărilor actuale, etc., dar nu introducerea lor în legislație, deoarece legislația actuală în domeniul muncii conține reglementări ce țin de reducerea timpului de muncă și programul flexibil de muncă.</p>	<p><u>Se acceptă.</u></p>
	<p>La obiectivul 4. Garantarea educației de calitate pentru toți și promovarea oportunităților de învățare pe tot parcursul vieții</p>	

1) La compartimentul **Grupurile vulnerabile** (de la pag. 55), se afirmă că „*elevii în nivelul de învățământ liceal și profesional tehnic secundar din mediul rural nu beneficiază de transport gratuit către liceu sau instituția de învățământ profesional tehnic secundar*”. Totodată, conform prevederilor Hotărârii Guvernului nr. 868 din 08.10.2014 „Privind finanțarea în bază de cost standard per elev a instituțiilor de învățământ primar și secundar general din subordinea autorităților publice locale de nivelul al doilea”, autoritățile administrației publice locale asigură transportarea elevilor la și de la școală din contul componentei unității administrativ-teritoriale, care este formată din contul transferurilor de la bugetul de stat. În contextul celor expuse, fraza respectivă (a 6-a) urmează a fi exclusă din conținutul compartimentului.

2) La compartimentul **Actiuni prioritare**, la prioritatea zece „*Promovarea educației în afara instituțiilor de învățământ, inclusiv ... , promovarea educației parentale și educației comunitare, astfel încât ...*”, (de la pag. 61), nu este clar ce se are în vedere prin sintagma „*educație comunitară*”. În prezent, Codul educației, adoptat prin Legea nr. 152 din 17.07.2014, prevede noțiunea de „*educație informală*”, care reprezintă ansamblul influențelor instructive și pedagogice exercitate spontan și continuu asupra individului în familie, în localitate, în cartier, în stradă, în (micro)grupuri sociale, în mediul social (cultural, profesional, economic, religios etc.), în comunitate (națională, zonală, teritorială, locală) și prin mass-media (presa scrisă, radio, televiziune etc.). Totodată, conform prevederilor aceluiași act, „*centrele educaționale comunitare*” sînt instituții cu destinație educațională, multifuncțională în cadrul cărora se desfășoară educația timpurie. Astfel, pentru a se face o claritate, prevederile de la prioritatea respectivă urmează a fi revăzute.

Se acceptă parțial.

A fost reformulat în „*elevii de la nivelul învățământului liceal din mediul rural beneficiază de transport școlar gratuit spre școlile de circumscripție doar în cazurile în care unitățile de transport dispun de locuri libere, urmare a necompletării acestora cu elevi din învățământul obligatoriu, iar cei din de la nivelul de învățământ profesional tehnic secundar nu beneficiază de transport gratuit către instituțiile de învățământ profesional tehnic secundar, care frecvent sunt situate la distanțe geografice mai mari.*”

Nu se acceptă.

În conformitate cu materialul didactic al MECC pentru cursul opțional preuniversitar „Educație pentru dezvoltarea comunității”, *educația comunitară* este o abordare de dezvoltare a resurselor umane locale care pune accent special pe educația tuturor membrilor comunității, fiind axată pe edificarea unui proces de învățare (formal și neformal) ce va dura pe întreg parcursul vieții. Respectiva orientare este decisivă, deoarece nivelul educațional, succesul unei societăți și a indivizilor săi sunt în corelație directă. Practicarea educației pentru comunitate duce la ameliorarea calității vieții pentru fiecare persoană, în particular, și pentru localitate, în general.

În același timp, „*centrele educaționale comunitare*” sunt instituții la nivel comunitar cu destinație educațională, multifuncțională, nu neapărat pentru educația timpurie.

	<p>3) Din tabelul <i>Indicatori de monitorizare și evaluare</i> (de la pag. 63), indicatorul 13 „Salariul mediu nominal lunar în învățământ, MDL, % din salariul mediu pe economie” se va exclude reieșind din perspectiva Guvernului de a reforma sistemul actual de retribuire a muncii în sectorul bugetar, în care scop proiectul legii privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar va fi expus în scurt timp pentru consultări publice. Dat fiind că, proiectul legii vine cu viziuni de perspectivă asupra salariilor tuturor angajaților, este inoportun de a indica în document ținte ce țin de nivelul de salarizare pentru o categorie separată de angajați.</p> <p>De asemenea, pentru o comparație mai uniformă și realistă, se propune ca, la rubrica „<i>Valoarea de referință</i>”, în cazul tuturor indicatorilor să fie indicată în calitate de referință, valoarea indicatorilor pentru anul 2017.</p>	<p><u>Nu se acceptă.</u> Indicatorul respectiv este utilizat în țările OECD pentru a indica nivelul de motivare a lucrătorilor din sistemul de învățământ. Ținta finală indicată este considerat nivelul optim pentru atragerea și menținerea cadrelor didactice calificate în sistem, în special dacă se urmărește scopul de dezvoltare a sistemului educațional, care este fundamentul de dezvoltare a unei societăți. Pe termen lung, pentru a atinge această țintă trebuie dezvoltate opțiunile de politici necesare, fie chiar și modificarea Legii privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar. Remarca generală este că legile nu trebuie să fie considerate constrângeri și impedimente în dezvoltarea politicilor pe termen lung, acestea putând fi modificate la necesitate, pentru atingerea scopului final.</p> <p><u>În general, remarca se acceptă.</u> În strategie au fost utilizate ultimele date disponibile.</p>
	<p>La Obiectivul 6. Un sistem de protecție socială solid și incluziv</p> <p>1) La compartimentul <u>Actiuni prioritare, sub-compartimentul asigurări sociale</u> (de la pag. 76):</p> <ul style="list-style-type: none"> - la prioritatea patru „Fortificarea pilonului 1, drept precondiție de bază pentru ..., administrarea acestora și mecanismele de formare a pensiei”, sintagma „mecanismele de formare a pensiei”, urmează a fi expusă mai explicit. - la prioritatea opt „Extinderea acoperirii asigurărilor sociale de stat (inclusiv asigurarea de sănătate) pentru grupurile vulnerabile”, sintagma „(inclusiv asigurarea de sănătate)”, necesită a fi revăzută, dat fiind faptul că asigurarea medicală nu face parte din asigurarea socială. <p>2) În tabelul <i>Indicatori de monitorizare și evaluare</i> (de la pag. 77):</p>	<p><u>Se acceptă.</u> A fost reformulat.</p> <p><u>Se acceptă.</u></p>

		realizarea investițiilor în infrastructură în strictă conformitate cu planurile de planificare spațială, asigurând astfel o coerență, eficiență și sinergie a acestora.
Ministerul Justiției	<p><u>La proiectul legii:</u></p> <p>1. Potrivit art. 51 alin. (1) din <i>Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative</i> elementul structural de bază al legilor este articolul. Prin urmare, elementele structurale ale proiectului de lege se vor numera corespunzător.</p> <p>2. La pct. 1, întru corectitudinea redactării, cuvintele „cuprinsă în anexa care face parte integrantă din prezenta lege” se vor substitui cu textul „(se anexează)”</p> <p>3. La pct. 2 denumirea Legii ce se propune a fi abrogată se va expune ținând cont de prevederile art. 42 alin. (4) din <i>Legea nr. 100/2017</i>. Totodată, se va indica și sursa de publicare a actului normativ de referință.</p>	<u>Se acceptă</u>
	<p><u>La proiectul Strategiei:</u></p> <p>4. Se va rectifica parafa de aprobare a Strategiei, pornind de la faptul că este o anexă unică.</p> <p>5. Foaia de titlu, cuprinsul, lista abrevierilor, notele din subsol și Capitolul „Introducere” se vor exclude, deoarece nu sunt caracteristice actelor normative.</p> <p>6. La lista abrevierilor, este de menționat că, potrivit art. 54 alin. (1) lit. i) din <i>Legea nr. 100/2017</i> exprimarea prin abrevieri a unor denumiri sau termeni se poate face numai după explicarea lor în text, la prima folosire.</p>	<p><u>Se acceptă.</u></p> <p><u>Nu se acceptă.</u> Conform art.24 al Legii nr.100 cu privire la actele normative, documentele de politici nu sunt acte normative, prin urmare acestea nu urmează cu strictețe structura și conținutul prescris actelor normative. Totodată, la etapa de elaborare, coordonare și consultare, dar deopotrivă la o etapele ulterioare, aceste elemente sunt importante, deoarece facilitează lucrul cu documentul și înțelegerea acestuia.</p> <p><u>Nu se acceptă.</u> Motivul este invocat la comentariul precedent. Art. 54 din <i>Legea 100/2017</i> se referă la actele normative, iar strategia, conform art.24, nu este un act normativ.</p>

7. La expunerea obiectivelor specifice atragem atenția că, acestea trebuie să fie SMART (Specifice, Măsurabile, Accesibile, Realistice și încadrate în limite de Timp), astfel încât ulterior să poată fi evaluată eficiența implementării politicii.

8. La obiectivul de dezvoltare nr. 8 „Asigurarea unei guvernări eficiente și incluzive și a supremației legii”, comunicăm următoarele:
1) Întru corectitudinea redactării, referința la drepturile oamenilor, se va substitui cu referința la drepturile omului.

Se acceptă.

Într-adevăr, teoria planificării strategice (cadrul normativ nu reglementează noțiunea de obiective SMART și, în special, modalitate de formarea a acestora) indică asupra necesității formulării obiectivelor într-o manieră SMART. Însă practica, inclusiv internațională, arată că sunt anumite constrângeri în urmarea tuturor atributelor SMART. Or, trebuie ținut cont de nivelul obiectivelor (generale și specifice în legislația Republicii Moldova), de ierarhia documentelor de politici – naționale, intersectoriale, sectoriale, de perioada de acțiune – pe termen lung, mediu și scurt, și de tipul planificării – strategică, tactică, operațională. Este evident, cu cât documentul de politici este pentru o perioadă mai scurtă de timp și pentru un sector/domeniu mai îngust, cu atât obiectivele vor fi mai SMART. În strategiile de țară pe termen lung, obiectivele arată de obicei direcțiile de acțiune pe termen lung, impactul acestora fiind măsurat prin indicatori de monitorizare și evaluare caracteristici obiectiv respectiv, aceeași abordare fiind utilizată și în formularea SND.

Trebuie remarcat faptul că în cadrul grupurilor de lucru create pentru elaborarea SND „Moldova 2030”, unui dintre care fiind în responsabilitatea Ministerului Justiției, obiectivele specifice au fost examinate și, în limita posibilităților, formulate urmărind caracteristicile SMART.

Se acceptă.

2) cu referire la „situația curentă”:

La acest compartiment proiectul reflectă constatările anumitor sondaje și rapoarte privind percepția oamenilor asupra eficienței guvernării, a fenomenului corupției, precum și a eficienței justiției.

În partea ce ține de sectorul justiției menționăm că, în vederea edificării unui sector al justiției accesibil, eficient, independent, transparent, profesionist și responsabil față de societate, care să corespundă standardelor europene, să asigure supremația legii și respectarea drepturilor omului și să contribuie la asigurarea încrederii societății în actul de justiție, prin *Legea nr. 231/2011* a fost aprobată *Strategia de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016* care a stabilit mai multe domenii de intervenție. La expirarea perioadei de implementare a acestui document de politici, potrivit rapoartelor de monitorizare, s-a constatat că multe dintre obiectivele stabilite și-au atins rezultatul scontat. Implementarea Strategiei a contribuit la crearea unei baze normative noi pentru majoritatea instituțiilor și profesiilor din sectorul justiției. Totodată, deși în ultima perioadă au fost aduse îmbunătățiri semnificative cadrului legal, se atestă deficiențe în ceea ce privește implementarea acestuia. Din acest considerent este necesar de a continua consolidarea eforturilor în vederea asigurării unei justiții eficiente. Acest fapt a fost trasat și în recomandările făcute de către partenerii de dezvoltare.

Fără a nega existența problemei în esență, considerăm că, pe anumite aspecte, este oportun de a pune accentul pe partea pozitivă a problemei. Analizând proiectul sub aspectul datelor privind eficiența justiției, observăm că, nu se regăsește nici o mențiune privind progresele înregistrate.

Având în vedere măsurile întreprinse pînă în prezent și cele care urmează a fi realizate, la alineatul trei cuvintele „sectorul judecătoresc

Nu se acceptă.

Făcând referință la obiectivele SMART, invocate în comentariile de mai sus, se poate observa că acestea lipsesc totalmente în Strategia de reformă a sectorului justiției. Mai mult, Strategia nu conține nici indicatori ai politicii (outcomes), cu țintele corespunzătoare. Astfel, aplicând logica comentariului precedent, constatăm că este dificil de evaluat cât de eficientă a fost strategia și dacă aceasta și-a atins scopul planificat. Prin definiție, o politică publică este elaborată pentru a soluționa o anumită problemă percepută de societate sau pentru a produce o schimbare solicitată/așteptată în societate, iar actele normative sunt doar unele din instrumentele necesare pentru a realiza aceste deziderate, însă, existența acestora nu este suficientă pentru schimbările propriu-zise. Respectiv, impactul unei politici pe termen lung se măsoară inclusiv prin percepția cetățenilor. De altfel, chiar și în Strategia de reformă a sectorului justiției este menționat că „nivelul de încredere a cetățenilor în justiție este hîrtia de turnesol care reflectă starea de spirit din societate și atitudinea acesteia față de justiție”, după care sunt analizați o serie de sondaje și indicatori, ori anume aceștia arată impactul unei politici.

SND „Moldova 2030”, ținînd calitatea vieții oamenilor, analizează în primul rînd percepția acestora asupra anumitor fenomene. Iar listarea progreselor implementării strategiilor sectoriale urmează a fi efectuată în procesul de evaluare finală a strategiei respective, precedînd elaborarea unei noi strategii sectoriale.

Nu se acceptă.

rămâne slab și nu garantează întotdeauna drepturile oamenilor și cele ale investitorilor” urmează a fi substituie cu cuvintele „urmează a fi aduse îmbunătățiri sectorului justiției în vederea asigurării și garantării drepturilor tuturor persoanelor”.

Afirmația de la alineatul cinci, prima propoziție urmează a fi reformulată, nefiind specific utilizarea structurii „creșterea accesului la justiție pentru oameni într-o manieră echitabilă”. Or, accesul la justiție este un element al dreptului la un proces echitabil. Prin urmare textul „într-o manieră echitabilă” urmează a fi exclus.

În partea ce ține de ultimul alineat, atestăm că se pune accentul pe necesitatea de dezvoltare a unei justiții restaurative care reflectă doar sfera justiției penale. În același timp, rolul justiției civile în asigurarea drepturilor și libertăților fundamentale, prin prisma obiectivelor de dezvoltare durabilă, nu poate fi contestat. Prin urmare, este necesară o abordare generală privind asigurarea unei justiții eficiente.

3) cu referire la „grupurile vulnerabile”:

a) La categoria persoanelor cu dizabilități afirmația potrivit căreia accesul limitat la justiție a persoanelor cu dizabilități este cauzat de capacitățile reduse de a oferi asistență juridică calificată, nu are la bază nici un suport factologic și urmează a fi exclusă. Potrivit prevederilor legale, profesia de avocat este exercitată de persoane calificate și abilitate, conform legii, să pledeze și să acționeze în numele clienților lor, să practice dreptul, să apară în fața unei instanțe judecătorești sau să consulte și să reprezinte în materie juridică clienții lor. Prin urmare, nu poate fi invocat cu titlu de principiu că asistența juridică acordată este una necalificată.

Constatarea este preluată din Raportul Competitivității Globale pentru 2017-2018, document important de referință la nivel internațional, inclusiv și pentru Guvernul Republicii Moldova. Acest raport indică progresele înregistrate de o țară pe diferite domenii în comparație cu celelalte țări ale lumii, ceea ce reflectă, de fapt, impactul politicilor publice la nivel național.

Nu se acceptă.

După cum a fost reiterat și în cadrul grupului de lucru, accesul la justiție nu asigură în mod automat un proces echitabil.

Nu se acceptă.

Specificarea privind justiția restaurativă este făcută într-un context anume, accentul fiind pus pe faptul că justiția mai întâi trebuie să restabilească drepturile și interesele încălcate, apoi să sancționeze persoanele vinovate. O abordare generală privind asigurarea unei justiții eficiente este utilizată la secțiunea *Viziunea strategică, Obiective specifice și Acțiuni prioritare*.

Nu se acceptă.

Raportorul Special ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități a constatat în Raportul cu privire la misiunea în Republica Moldova (2016) că „persoanele cu dizabilități se confruntă cu o serie de bariere în exercitarea dreptului omului privind accesul la justiție în cazul încălcării drepturilor acestora. În primul rând, persoanelor cu dizabilități le sunt negate frecvent acomodare procedurală în instanța de judecată, în timp ce accesibilitatea instanțelor de judecată și a serviciilor aferente

La elucidarea aspectelor problematice cu care se confruntă persoanele cu dizabilități și pentru care se solicită asistență juridică este indicat și „lipsirea de capacitate juridică”. Menționăm că instituția privind declararea incapacității persoanei fizice a fost modificată prin *Legea nr. 66/2017*, în acest sens fiind instituite măsuri de ocrotire contractuale și judiciare. Art. XVII alin. (1) din legea sus-vizată stabilește că „La expirarea termenului de un an din data intrării în vigoare a prezentei legi, persoanele fizice care, la data intrării în vigoare a prezentei legi, sînt limitate în capacitate de exercițiu se consideră persoane fizice cu capacitate deplină de exercițiu, iar curatela asupra lor încetează de plin drept”, iar potrivit alin. (3) din același articol „Persoanele fizice majore care, la data intrării în vigoare a prezentei legi, sînt lipsite de capacitate de exercițiu se consideră persoane fizice în privința cărora este instituită măsura de ocrotire judiciară sub forma tutelei, care va fi guvernată de dispozițiile prezentei legi”. Reformarea instituției capacității persoanei fizice, a avut drept obiectiv racordarea legislației naționale cu prevederile art. 12 din Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități din 13 decembrie 2006. În acest sens, referința din text privind „lipsirea de capacitate juridică” urmează a fi exclusă.

Un alt aspect problematic pentru respectiva categorie de persoane este indicat a fi lipsa accesului fizic în instanțele de judecată. La acest aspect menționăm că persoanele cu dizabilități se confruntă cu lipsa unui acces adecvat nu doar în sediile instanțelor de judecată ci și în alte instituții. În același timp, în sensul în care este formulat textul se deduce ideea că problema persoanelor cu dizabilități privind accesul în clădiri este doar în raport cu instanțele de judecată. Potrivit prevederilor *Legii nr.60/2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități*, autoritățile publice centrale și locale, organizațiile nonguvernamentale, agenții economici, indiferent de forma de organizare juridică au obligația de a identifica și elimina obstacolele/barierele care împiedică accesul deplin al persoanelor cu dizabilități în clădiri. Prin urmare, textul urmează a fi reformulat în

rămâne a fi o problemă. Raportorul Special a primit informații că lucrările recente de reparație a instanțelor de judecată nu au luat în considerare cerințele de accesibilitate. În al doilea rând, instanțele de judecată nu întotdeauna au capacitatea de a recunoaște și aplica Convenția ONU privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități și cadrul largit internațional și național. În al treilea rând, deși conform legii Consiliul național pentru asistență juridică garantată de stat trebuie să ofere asistență juridică gratuită persoanelor cu dizabilități și să îi reprezinte în instanțele de judecată, Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității a constatat că avocații din cadrul sistemului de asistență juridică pro bono au convingeri discriminatorii în privința persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale și în consecință eșuează să ofere servicii de calitate, creând astfel bariere suplimentare în accesul la justiție” (Raportul este accesibil online la http://md.one.un.org/content/dam/unct/moldova/docs/pub/A%20HRC%2031%2062%20Add.2_E.pdf, pct. 53)

Comitetul pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități a statuat în comentariul General nr. 1 (2014) că sistemul de tutelă contravine prevederilor Art. 12 din Convenția ONU cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități. În Observațiile finale asupra Raportului inițial prezentat de Republica Moldova (2017) Comitetul și-a manifestat îngrijorarea față de faptul că „amendamentele ar putea să nu fie conforme Convenției și că nu există mecanisme pentru a schimba sistemul substitutiv de luare a deciziilor cu sistemul de sprijin în luarea

sensul în care va viza sediul tuturor autorităților și altor instituții de menire socială și nu doar a instanțelor de judecată.

b) La categoria persoanelor cu venituri mici, în etate și femeile victime ale infracțiunilor în partea ce ține de „victimele infracțiunii” urmează a fi asigurat un tratament adecvat nu doar la interacțiunea cu instanțele de judecată dar și la interacțiunea cu organele de urmărire penală și cele ale procuraturii. De asemenea, se consideră oportun de a exclude cuvintele „administrației publice locale”. Or, necesitatea de a beneficia de un tratament adecvat din partea autorităților vizează nu doar autoritățile locale dar și cele centrale.

c) În partea ce ține de grupurile minoritare, inclusiv romii, persoanele LGBT musulmanii, evreii, persoanele cu dizabilități mintale, este de subliniat că la categoria grupurilor minoritare sunt enumerate atât minorități naționale care se deosebesc prin particularități etnice, culturale, lingvistice și religioase în sensul *Legii nr. 382/2001*, cât și minorități pe criteriu de orientare sexuală și dizabilități mintale. Ținem să menționăm că, nici legislația națională și nici studiile/cercetările sociologice nu oferă o listă exhaustivă a grupurilor minoritare din Republica Moldova. Prin urmare, enumerarea doar a unor grupuri, fără

deciziilor”.

(https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRPD%2fC%2fMDA%2fCO%2f1&Lang=en, pct. 24-25)

Accesul la justiție este un drept fundamental, asigurarea autentică a acestui drept fiind o condiție esențială pentru realizarea celorlalte drepturi. Cu alte cuvinte, atunci când persoanei i se încalcă un drept, aceasta se adresează anume în instanța de judecată. În condițiile în care doar o singură instanță de judecată (Curtea de Apel Chișinău) este accesibilă pe deplin pentru persoanele cu dizabilități, acestor persoane le este negat atât accesul la justiție, cât și celelalte drepturi fundamentale.

Se acceptă.

a indica criterii clare și argumentate care califică aceste grupuri drept vulnerabile, deviază de la prioritățile și viziunea (declarată) a Strategiei, care constau în crearea condițiilor necesare pentru valorificarea potențialului fiecărei persoane, indiferent de mediul de reședință, sex, etnie, dizabilitate, religie sau alte diferențe, creînd, totodată, premise de discriminare a altor grupuri minoritare.

Totodată, Planul Național de Acțiuni în Domeniul Drepturilor Omului pentru anii 2018-2022 (PNADO), document de politici de nivel național al cărui scop este de a asigura implementarea unor măsuri care să permită dezvoltarea și prosperarea, în condiții egale, a tuturor persoanelor, include un domeniu de intervenție distinct „Drepturile persoanelor aparținînd minorităților naționale”, în care sunt abordate în complexitate aspectele problematice cu care se confruntă minoritățile naționale.

Astfel, în PNADO sunt prevăzute soluții pentru prevenirea și combaterea discriminării grupurilor minoritare, pentru reducerea distanței sociale față de persoanele aparținînd grupurilor minoritare prin eficientizarea procesului de investigare a infracțiunilor și incidentelor motivate de prejudecăți, dispreț sau ură, prin revizuirea legislației penale și a celei contravenționale, prin consolidarea capacităților actorilor relevanți din domeniul justiției și prin oferirea suportului necesar victimelor acestei categorii de infracțiuni. Avînd în vedere cele enunțate, considerăm necesar excluderea acestui punct.

Adițional, în timp ce persoanele cu dizabilități sunt incluse ca o categorie vulnerabilă distinctă, observăm că, la acest punct se regăsesc persoanele cu dizabilități mintale, creîndu-se o dublare în acest sens. Or, potrivit art. 1 din Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, în categoria persoanelor cu dizabilități se includ persoanele cu deficiențe fizice, *mentale*, intelectuale sau senzoriale de durată, deficiențe care, în interacțiune cu diverse bariere, pot îngreuna participarea lor deplină și efectivă în societate, în condiții de egalitate cu ceilalți.

d) În partea ce ține de vulnerabilitatea instituțiilor statului, se face o constatare, precum că „În 2017, sarcina medie a dosarelor rămâne a fi

Se acceptă.

	<p>la nivel de circa 70 dosare per judecător, asistența judecătorilor în gestionarea corespunzătoare a acestora fiind limitată.”</p> <p>În acest context, menționăm că, potrivit informației statistice generalizate pentru anul 2017, accesibilă publicului larg pe paginile web oficiale ale Ministerului Justiției, Consiliului Superior al Magistraturii, Agenției de Administrare a Instanțelor Judecătorești, sarcina lunară efectiv lucrată per judecător în anul 2017 reprezintă 62,7 dosare, iar volumul de activitate lunar per judecător în anul 2017 constituie în medie 78,3 dosare. Sarcina medie lunară se calculează pornind de la numărul dosarelor încheiate în perioada de referință, iar volumul de activitate se calculează din numărul dosarelor aflate în proces de examinare. Pentru a afla numărul dosarelor aflate în examinare și a celor încheiate per judecător pe parcursul anului 2017, cifrele prezentate supra se vor înmulți cu 10 (10 luni).</p> <p>Astfel, pentru a exclude confuzia că un judecător din instanțele judecătorești ale Republicii Moldova a examinat în medie 70 de dosare pe tot parcursul anului 2017, propunem substituirea textului „sarcina medie a dosarelor rămâne a fi la nivel de circa 70 dosare” cu textul „sarcina medie lunară a dosarelor rămâne a fi la nivel de circa 63 dosare”.</p>	
	<p>4) cu referire la „factorii cauzali”:</p> <p>La acest compartiment se afirmă că, procesul decizional este non-participativ și non-reprezentativ. Menționăm că, nu poate fi acceptată o astfel de constatare, deoarece, potrivit <i>Legii nr. 239/2008 privind transparența în procesul decizional</i>, autoritățile publice au obligația de a asigura informarea, în modul stabilit, a cetățenilor, a asociațiilor constituite în corespundere cu legea, a altor părți interesate despre inițierea elaborării deciziilor și despre consultarea publică pe marginea proiectelor de decizii respective. Deși urmează a fi aduse îmbunătățiri acestui segment, nu poate fi susținut faptul că, în prezent procesul decizional este lipsit în totalitate de transparență.</p>	<p><u>Se acceptă parțial</u></p> <p>Nu trebuie confundată transparența procesului decizional cu participarea la procesul decizional și în special cu reprezentativitatea participării. Într-adevăr, autoritățile publice proiectele de acte normative, dar nu la toate etapele. În același timp, există carența în transparența autorităților, în special ce ține de activitatea și performanța acestora, cheltuielile publice, activitatea instituțiilor subordonate etc.</p> <p>Pe de altă parte, participarea semnifică dialog și implicarea reală a părților interesate în co-crearea politicilor publice, identificarea problemelor,</p>

	<p>La alineatul trei care statuează gradul de încredere a oamenilor în instanțele judecătorești se propune substituirea cuvintelor „la un nivel jos” cu cuvintele „la un nivel scăzut”.</p>	<p>identificarea soluțiilor etc. Mai mult, acest tip de participare trebuie să fie reprezentativ, adică să includă toate categoriile de cetățeni, în special cele mai vulnerabile și mai afectate de politica publică. <u>Se acceptă.</u></p>
	<p>5) cu referire la „viziunea strategică”: La acest segment sunt indicate patru ținte strategice care urmează a fi atinse pînă în anul 2030. În partea ce ține de prima țintă strategică, și anume privind promovarea supremației legii și asigurarea accesului egal la justiție, se propune excluderea enumerării exhaustive a tuturor categoriilor de persoane cu indicarea „pentru toate categoriile de persoane”. De asemenea, la cea de a doua țintă strategică, cuvîntul „mituirii” urmează a fi substituit cu cuvintele „a actelor conexe corupției”, potrivit terminologiei legale.</p>	<p><u>Nu se acceptă.</u> Enumerarea exhaustivă este în concordanță cu formularea Obiectivelor de Dezvoltarea Durabilă, accentul fiind pus pe necesitatea considerării opțiunilor de politici pentru fiecare dintre aceste categorii în scopul evitării excluderii acestora în cazul formulării unor opțiuni de politici generale, fără a ține cont de particularitățile fiecărei categorii. Substituirea cuvîntului „mituire” a fost discutată și în cadrul grupului de lucru, Ministerul Justiției acceptând această formulare ca una care este clară pentru public general. Mai mult, această formulare este în corespundere cu formularea Obiectivului de Dezvoltare Durabilă, acceptă la nivel global.</p>
	<p>6) cu referire la „obiective specifice”: În urma acțiunilor întreprinse în vederea implementării <i>Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016</i>, în prezent eforturile urmează a fi îndreptate spre consolidarea acestui segment. Prin urmare, la primul obiectiv, cuvintele „reformare a sectorului justiției” urmează a fi substituit cu cuvintele „consolidare a sectorului justiției”. La obiectivul al doilea cuvîntul „național” se va substitui cu cuvîntul „central”.</p>	<p><u>Se acceptă.</u></p>
	<p>7) cu referire la „acțiuni prioritare”: a) Prima acțiune referitoare la „funcționarea întregului sistem de administrare” urmează a fi reformulată, și anume „îmbunătățirea funcționării întregului sistem de administrare publică”. Or, în sensul</p>	<p><u>Se acceptă.</u></p>

	<p>în care este formulat se desprinde concluzia că, sistemul de administrare publică central și local este nefuncțional.</p> <p>b) Acțiunea privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități urmează a fi reformulată în sensul în care ar viza protecția tuturor persoanelor cu dizabilități, potrivit cerințelor convenționale și legale, și nu doar a celor cu dizabilități mintale. La fel, cu referire la capacitatea juridică, urmează a se reține observațiile enunțate mai sus. În acest sens, se propune următoarea redacție a acestei acțiuni: „Incluziunea persoanelor cu dizabilități în vederea garantării posibilității participării în toate domeniile vieții fără discriminare”.</p> <p>c) Se propune excluderea acțiunii privind „asigurarea nivelului cel mai înalt al calității asistenței juridice”, având în vedere faptul că, nu este clar ce urmează a se înțelege prin afirmația „cel mai înalt” și cum poate fi evaluat acest fapt. Mai mult, această acțiune nici nu este reflectată la indicatorii de monitorizare și evaluare.</p> <p>d) La acțiunea numărul șaisprezece, privind dezvoltarea noilor genuri de expertiză judiciară, urmează a se exclude textul prin care se exemplifică genurile de expertiză, și anume textul „în domeniul proprietății intelectuale, culturii și artei, ecologie, lingvisticii etc.”.</p> <p>e) La acțiunea numărul optsprezece propunem să se facă referință și la sistemul penitenciar. Astfel, acțiunea prioritară propunem a fi expusă după cum urmează: „Asigurarea calității de executare a hotărârilor judecătorești cu caracter penal și sporirea serviciilor de corecție și reintegrare socială cu persoanele aflate în sistemul de probațiune și sistemul penitenciar”</p>	<p><u>Se acceptă parțial.</u> Au fost indicate toate persoanele cu dizabilități, dar totodată au fost menționate expres persoanele cu dizabilități mintale deoarece vulnerabilitatea și discriminarea acestora în societate este mai sporită, conform cazuisticii Consiliului pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și Asigurarea Egalității, dar și conform sondajelor de opinie.</p> <p><u>Se acceptă parțial.</u> Acțiunea a fost reformulată, calitatea asistenței juridice urmând a fi dezvoltată.</p> <p><u>Nu se acceptă.</u></p> <p><u>Nu se acceptă.</u></p> <p><u>Se acceptă.</u></p>
	<p>8) cu referire la indicatorii de monitorizare și evaluare: Analizând indicatorii de monitorizare se atestă că, aceștia nu reflectă impactul de rezultat al acțiunilor prioritare stabilite. Astfel, deși printre acțiunile care urmează a fi întreprinse se enumeră, promovarea practicilor de soluționare alternativă a litigiilor, dezvoltarea noilor genuri de expertiză sau asigurarea calității executării hotărârilor judecătorești cu caracter penal, impactul acestor acțiuni va fi dificil de estimat în lipsa unor indicatori de progres. Prin urmare, se propune completarea tabelului cu următorii indicatori de monitorizare:</p>	<p><u>Se acceptă.</u></p>

Promovarea practicii de soluționare extrajudicială a litigiilor (nr.)	MJ Consiliul de Mediere	adresări - 277 soluționate - 164 (2017)	adresări -677 soluționate- 364	adresări - 877 soluționate- 487	adresări - 1077 soluționate- 687
Dezvoltarea noilor genuri de expertiză judiciară (nr.)	MJ Centrul Național de Expertize Judiciare	conform nomenclatorului expertizelor judiciare 30 expertize	34 expertize	38 expertize	42 expertize
Ponderea spațiilor de detenție din instituțiile penitenciare care corespund standardelor internaționale%	MJ Administrația Națională a Penitenciarelor	25%	33%	41%	49%
Sporirea serviciilor de corecție și reintegrare socială pentru persoanele aflate în sistemul de probațiune, %	MJ Inspectoratul Național de Probațiune	60%	70%	80%	90%

	Proiectul necesită a fi revizuit din punct de vedere redacțional în vederea eliminării greșelilor gramaticale comise.	
--	---	--

<p>Ministerul Economiei și Infrastructurii</p>	<p><u>Obiectii de ordin tehnic:</u></p> <p>Observăm că, în textul proiectului, la partea introductivă, autorii expun succint conținutul Strategiei, făcând referință la primul, al doilea, al treilea și al patrulea capitol. În același timp, remarcăm că ”Cuprinsul” documentului nu este structurat conform celor relatate. Astfel, considerăm oportun, expunerea elementelor structurale ale documentului conform normelor de tehnică legislativă, capitolele fiind însemnate succesiv cu numere ordinare exprimate prin cifre romane, urmate de denumirea acestora.</p> <p>La compartimentul „Economia”:</p> <p>La pagina 12, în propoziția a treia sintagma „<i>PIB/capita a crescut de la 1798 dolari SUA în anul 1995</i>” de substituit cu sintagma „<i>PIB/capita a crescut de la 400 dolari SUA în anul 1995</i>” și în continuare după text.</p> <p>Fraza a șaptea de la pagina 12, propunem să fie reconsiderată după cum urmează „<i>În perioada 2010-2017, PIB-ul a crescut anual în mediu cu 4,5%, depășind nivelul anului 2008 (anul de pînă la criza din 2019) cu 33,1%, iar PIB per capita a rămas la cel mai scăzut nivel comparativ cu alte țări din ECE</i>”.</p> <p>La figura nr.7 de la pagina 13, considerăm oportun actualizarea datelor pentru anul 2017.</p> <p>La figura nr.9 de la pagina 13, considerăm necesar de prezentat anii pentru datele incluse în figura respectivă.</p> <p>La compartimentul „Tehnologiile informației și comunicațiilor”:</p> <p>Fraza a doua de la pagina 14, sintagma „<i>gradul de utilizare al telefoanelor mobile pentru apeluri voce a atins 124,8%</i>” urmează a fi substituită cu sintagma „<i>gradul de utilizare al telefoanelor mobile pentru apeluri voce a atins 124,2%</i>”. În continuare, sintagma „<i>rata de penetrare a serviciilor de acces la Internet la punctele mobile în bandă largă – 70,34%</i>” urmează de substituit cu sintagma „<i>rata de penetrare a serviciilor de acces la Internet la punctele mobile în bandă largă – 72,79%</i>”.</p>	<p><u>Se acceptă.</u></p> <p><u>Se acceptă.</u></p> <p><u>Se acceptă.</u></p> <p><u>Se acceptă</u></p> <p><u>Nu se acceptă</u> Anii sunt prezentați în figura respectivă.</p> <p><u>Se acceptă</u></p> <p><u>Se acceptă</u></p>
---	---	---

În fraza a treia „Nivelul de penetrare a serviciilor de acces la Internet fix în bandă largă este de 16,6%” cifra „16,6%” urmează să fie substituită cu cifra „16,84%”.

În Nota de subsol, de la pagina 14, propunem de substituit „trimestrul I, 2018” cu „trimestrul II, 2018”
<http://www.anrceti.md/files/filefield/Raport%20ev.%20piete%20CE%20II%202018.pdf>.

La Obiectivul de dezvoltare durabilă nr.2 „Creșterea accesului oamenilor la infrastructura fizică, utilitățile publice și condițiile de locuit”

La pagina 40, enunțăm că acțiunile prioritare menționate în proiectul Strategiei corespund în totalitate cu viziunea Ministerului Economiei și Infrastructurii cu privire la dezvoltarea sectorului energetic a țării. Totodată, ținem să menționăm că având în vedere specificul procedurii de monitorizare a indicatorilor de progres ai sectorului energetic (conform datelor statistice oficiale publicate în Balanța Energetică a Republicii Moldova) Ministerul Economiei și Infrastructurii nu a inițiat procedura de elaborare/promovare a documentelor de politici cu privire la dezvoltarea sectorului eficienței energetice și surselor de energie regenerabilă către orizontul de timp 2030.

Astfel, având în vedere lipsa unui studiu oficial/ document de politici care să demonstreze capacitatea de atingere a țințelor stabilite, indicatorii de monitorizare și evaluare nr. 3 și nr. 9 nu pot fi incluși în tabelul de la Capitolul 2 (pagina 46).

Prin urmare, propunem înlocuirea acestora cu obiectivele politicii de stat în domeniul energiei din surse regenerabile către anul 2020, cu mențiunea că, acestea urmează a fi ajustate după promovarea documentelor de politici ce vizează dezvoltarea sectorului energetic către anul 2030.

Nr.	Indicatorul	Sursa	Valoare a de	Ținta intermedia	Ținta intermediară	Ținta finală
-----	-------------	-------	--------------	------------------	--------------------	--------------

Se acceptă

Se acceptă

			referință	ră pentru 2022	pentru 2026	pentru 2030
3	Ponderea resurselor regenerabile în consumul final de energie în transport, %	Agenția de Eficiență Energetică	0,02 (2016)	10,0	10,0	10,0
9	Ponderea resurselor regenerabile în consumul final de energie electrică, %	Agenția de Eficiență Energetică	0,23 (2016)	10,0	10,0	10,0

La pagina 43 sintagma „Avînd în vedere situația precară a infrastructurii de transport” urmează a fi exclusă, or una din prioritățile de bază a Guvernului este asigurarea cetățenilor cu o infrastructură dezvoltată în cadrul Programului „Drumuri bune pentru Moldova”.

Astfel, anul curent, în cadrul Programului „Drumuri bune pentru Moldova” au fost reabilitate un număr semnificativ de drumuri locale și naționale.

Se acceptă parțial.

În pofida programului menționat, situația privind infrastructura rutieră continuă să fie o constrângere majoră pentru dezvoltarea țării. Totuși, a fost înlocuită sintagma *situația precară* cu *situația dificilă*.

Ministerul Educației, Culturii și Cercetării	<p>1) În <i>Introducere</i> să se includă textul „<i>Rolul științei, cercetării și inovării pentru implementarea Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă este unul de importanță majoră, accent punându-se atât pe resursele umane, sistemul educațional, internaționalizarea colaborărilor, colaborarea dintre mediul academic, guverne și mediului privat, dar și securizarea datelor, dezvoltarea socio-economică și a infrastructurii</i>”, dat fiind faptul că și pe parcursul proiectului Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova 2030”, la unele obiective (ex.: ODD 4. <i>Garantarea educației de calitate pentru toți și promovarea oportunităților de învățare pe tot parcursul vieții</i>; ODD 1, indicatorul <i>Înclinația companiilor de a investi în cercetare și dezvoltare</i>), capacitatea de inovație și calitatea cercetărilor științifice sunt considerate motorul principal al dezvoltării economice, prin urmare, domeniului cercetării și inovării atribuindu-i-se un rol deosebit în dezvoltarea economică a țării; includerea expresă a componentei cercetare este importantă și pentru reflectarea necesităților de finanțare în viitoarele strategii sectoriale de cheltuieli;</p>	<p><u>Nu se acceptă.</u> În <i>Introducere</i> este prezentat rolul și locul SND în sistemul național de planificare strategică, precum și o descriere succintă a structurii documentului, fără a menționa anumite domenii și sectoare. Mai mult, enunțul se referă la particularități inerente dezvoltării capacităților în domeniul științei, cercetării și inovării, ceea ce trebuie mai degrabă reflectat și abordat în strategiile sectoriale, decât în SND. În același timp, în SND este inclus un principiu care va sta la baza implementării SND – „<i>Dirjecționarea și aplicarea pe larg a cercetărilor științifice și a abordărilor inovaționale pentru formularea opțiunilor de politici bazate pe evidențe</i>”, ceea ce reflectă rolul și importanța științei, inovării și cercetării.</p>
	<p>2) în capitolul 1. <i>Tendențe majore în dezvoltarea Republicii Moldova</i>, secțiunea „<i>Educația</i>” (pag. 11-12):</p> <p>a) sintagma „<i>trepte educaționale</i>” să se substituie cu sintagma „<i>niveluri de învățământ</i>”, conform Codului educației, articolul 12;</p> <p>b) calificarea educației drept „<i>un sistem inert</i>” (pag. 11) nu este adecvată, deoarece, chiar dacă rezultatele nu sunt imediate, sectorul se află în continuă dezvoltare, bazată pe abordări strategice;</p>	<p><u>Se acceptă.</u></p>
	<p>3) în capitolul 2. <i>Viziunea de dezvoltare pe termen lung a Republicii Moldova</i>, <i>Scenariul 2: Buna guvernare</i>, Tabelul 2, ODD 4, sintagma „<i>învățământul secundar profesional</i>” din indicatorul <i>Pondereea studenților în învățământul secundar profesional în total învățământ secundar</i> să se substituie cu sintagma „<i>învățământul profesional tehnic secundar</i>”, conform Codului educației, articolul 12;</p> <p>4) în capitolul 3. <i>Obiectivele de dezvoltare durabilă ale Republicii Moldova</i>, la obiectivul 4. <i>Garantarea educației de calitate pentru toți și promovarea oportunităților de învățare pe tot parcursul vieții</i>:</p>	<p><u>Se acceptă.</u></p>

a) în compartimentul *Situația curentă*, după alineatul „Pe parcursul a cinci ani...”, să se introducă textul: „Acest fapt se datorează continuității reformei curriculare și implementării curricula modernizate la disciplinele școlare, în contextul dezvoltării pedagogiei axate pe competențe.”

b) în compartimentul *Grupurile vulnerabile*:

- în secțiunea *Copii de etnie romă*, sintagma „treapta secundar profesională de învățământ” să se substituie cu sintagma „nivelul învățământului profesional tehnic secundar”, conform Codului educației, articolul 12;

- în secțiunea *Copii din zonele rurale, în special din familiile social defavorizate*, enunțul „În același timp, elevii în nivelul de învățământ liceal și profesional tehnic secundar din mediul rural nu beneficiază de transport gratuit către liceu sau instituția de învățământ profesional tehnică secundar, care frecvent sunt situate la distanțe geografice mai mare.” să se expună în următoarea redacție: „În același timp, elevii de la nivelul învățământului liceal din mediul rural beneficiază de transport școlar gratuit spre școlile de circumscripție doar în cazurile în care unitățile de transport dispun de locuri libere, urmare a necompletării acestora cu elevi din învățământul obligatoriu.”;

c) în compartimentul „Factorii cauzali”:

- factorul cauzal „Birocratizarea excesivă a sistemului și formalismul în încercarea de a controla calitatea” să se redacteze, după cum urmează: „Birocratizarea sistemului și gestionarea defectuoasă a timpului cadrului didactic.”;

- factorul cauzal „Lipsa de feedback privind calitatea educației” să se completeze cu textul: „Valorificarea experienței privind participarea și consultarea tinerilor aplicată de către consiliile locale (comunitare) ale tinerilor, care sunt structuri reprezentative și de împuternicire ale tinerilor la nivel comunitar, ar reprezenta un instrument complementar utilizat în procesul de evaluare și funcționare a sistemului educațional formal.”;

Se acceptă.

Se acceptă parțial.

Totuși, elevii din instituțiile de învățământ profesional tehnic secundar din mediul rural nu beneficiază de transport gratuit, ceea ce trebuie menționat.

Se acceptă.

Se acceptă.

Se acceptă.

Se acceptă.

- factorul cauzal „Accesul limitat la serviciile pentru tineri la nivel local” să se completeze cu textul: „Totodată, susținerea și crearea centrelor de tineret la nivel local va contribui la dezvoltarea și extinderea teritorială a serviciilor de tineret. În acest context, va spori nivelul de activism civic al tinerilor, inclusiv în rândul tinerilor cu oportunități reduse, vor fi dezvoltate serviciile de educație nonformală, se vor diversifica metodele de acces la informație pentru tineri și vor fi promovate serviciile de outreach.”;

Se acceptă.

d) în compartimentul *Viziunea strategică*, ținta „Toți elevii/studentii vor obține cunoștințe și competențe necesare pentru promovarea dezvoltării durabile și a stilurilor de viață durabile, protecției mediului, drepturilor omului, egalității de gen, culturii păcii și non-violenței, cetățeniei globale și aprecierii diversității culturale, precum și a contribuției culturii la dezvoltarea durabilă (ODD 4.7)”, după cuvântul „mediului”, să se completeze cu sintagma „modului sănătos de viață”;

Se acceptă.

e) în obiectivul specific 2, cuvântul „instruire” să se substituie cu sintagma „formare continuă”, pentru a se aduce în concordanță cu prevederile Codului educației, art. 126;

Se acceptă.

f) în compartimentul *Acțiuni prioritare*, acțiunea prioritară „Dezvoltarea competențelor cadrelor didactice și celor manageriale în domeniul dezvoltării durabile, în particular abordarea bazată pe drepturile omului și egalității de gen, protecția mediului, predarea cu suportul tehnologiilor digitale în scop informativ, aplicativ și creativ, pentru a ghida elevii și studenții să obțină abilități necesare în viitor.”, după cuvântul „mediului”, să se completeze cu sintagma „promovării modului sănătos de viață”;

g) în tabelul *Indicatori de monitorizare și evaluare*:

- unii indicatori necesită a fi actualizați:

indicatorul 4 *Rata de cuprindere în educația preșcolară (3-6 ani)*, % - **88,6** (2017), conform Publicației statistice *Educația în Republica Moldova, 2017-2018*, pag. 15;

	<p>indicatorul 5 <i>Rata brută de înrolare în învățământul primar, % - 90,6</i> (2017), conform Publicației statistice <i>Educația în Republica Moldova, 2017-2018</i>, pag. 27;</p> <p>indicatorul 7 <i>Discrepanța între rata de cuprindere în învățământul primar din urban și rural, % - 42,2%</i>, conform Publicației statistice <i>Educația în Republica Moldova, 2017-2018</i>, pag. 27;</p> <p>- indicatorul 9 să se redacteze, după cum urmează: <i>Rata brută de absolvire a învățământului gimnazial, %</i>;</p>	
	<p>5) la capitolul 4. <i>Implementarea, monitorizarea și evaluarea Strategiei naționale de dezvoltare, secțiunea Implementarea Strategiei naționale de dezvoltare</i>, în lista domeniilor de activitate, domeniile <i>Tineret și Sport</i> să se abordeze separat, deoarece domeniul <i>Tineret</i> este un sector (domeniu) distinct de cel al sportului și, din punctul de vedere al planificării strategice, precum și al viziunii de dezvoltare atât la nivel național, cât și internațional, a avut strategii separate de dezvoltare, indiferent de formula guvernamentală la care a fost atribuit domeniul: <i>Strategia pentru tineret</i> (Hotărârea de Guvern nr. 1541 din 22.12.2003), <i>Legea Nr. 25 din 03.02.2009 privind aprobarea Strategiei naționale pentru tineret pe anii 2009–2013, Strategia Națională de Dezvoltare a Sectorului de Tineret 2020 și Planul de acțiuni privind implementarea acesteia</i> (Hotărârea de Guvern nr. 1006 din 10.12.2014). Viziunea strategică prevede că sectorul de tineret urmează a fi unul consolidat și recunoscut, reprezentând un domeniu important în dezvoltarea și prosperarea Republicii Moldova, prin intermediul căruia se va asigura valorificarea potențialului maxim al tuturor tinerilor și îmbunătățirea calității vieții lor. În conformitate cu prevederile Strategiei, în anul 2018, a demarat procesul de evaluare intermediară a Planului de acțiuni al Strategiei, după care se va revizui întregul document în baza recomandărilor evaluării, precum și a indicatorilor care necesită a fi atinși conform ODD-urilor;</p>	<p><u>Se acceptă.</u></p>
	<p>6) datorită faptului că cercetarea și inovarea, prin abordare transversală, trebuie să aibă un rol-cheie în atingerea ODD-lor, în lista</p>	<p><u>Nu se acceptă.</u></p>

	<p>acțiunilor prioritare, la fiecare ODD, să se includă câte cel puțin o acțiune cu referire la cercetare și inovare, asigurându-se astfel faptul că în viitoarele strategii sectoriale componenta cercetare și inovare se va regăsi.</p>	<p>Ca o remarcă generală, este fundamental greșită percepția conform căreia în SND trebuie inclus orice aspecte tehnice ale domeniilor social-economice. SND este mai degrabă un document care prezintă viziunea de dezvoltare și abordarea sistemică necesară pentru a produce teoria genera schimbările necesare pe termen lung. În procesul de elaborare a SND, grupurile de lucru, precum și autoritatea publică responsabilă de știință, cercetare și inovare, a fost încurajată să formuleze acțiuni care ar prezenta contribuția rezultatelor științei, cercetării și inovării nemijlocit la implementarea scopului și obiectivelor generale ale SND – îmbunătățirea calității vieții, respectând astfel abordarea generală sistemică a SND. În mare măsură, au fost prezentate propuneri mai tehnice de dezvoltare a capacităților instituționale în domeniul științei, cercetării și inovării. Or, acest tip de acțiuni sunt mai potrivite pentru strategiile sectoriale, care abordează dezvoltarea sectorului.</p> <p>În același timp, trebuie menționat că în SND este inclus un principiu care va sta la baza implementării SND – „Direcționarea și aplicarea pe larg a cercetărilor științifice și a abordărilor inovaționale pentru formularea opțiunilor de politici bazate pe evidențe”, ceea ce impune imperativul de dezvoltare a științei, cercetării și inovării pentru a răspunde mai bine necesităților diverselor domenii.</p>
<p>Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene</p>	<p>În conformitate cu proiectul Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2030” (în continuare „SND „Moldova 2030””), documentul operațional de implementare a SND „Moldova 2030” va fi Planul Național de Dezvoltare (PND) care va include acțiunile și sursele financiare corespunzătoare necesare pentru implementarea obiectivelor SND „Moldova 2030”, în conformitate cu strategiile</p>	<p><u>Se acceptă parțial.</u></p> <p>În prezent, Planul de acțiuni al Guvernului se elaborează în baza Programului de activitate a Guvernului, fiind un instrument operațional de implementare a acestuia. Programul de activitate al Guvernului pentru anii 2016-2018, de altfel ca și</p>

sectoriale. Respectiv, MAEIE înțelege că PND va reflecta structura SND „Moldova 2030” și va substitui Planul de acțiuni al Guvernului, care se elaborează în prezent. Urmând obiectivul de raționalizare și armonizare a procesului de planificare strategică la nivel național, PND va include prioritățile și acțiunile de integrare europeană, care în prezent sunt incluse în Planul Național de Acțiuni pentru Implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană. PND care va fi elaborat pentru o perioadă de trei ani în baza priorităților incluse în strategiile sectoriale elaborate pentru implementarea SND „Moldova 2030”, va fi documentul de referință în procesul de elaborare a Cadrului Bugetar pe Termen Mediu (CBTM) și, respectiv va fi extins anual până la elaborarea CBTM. Cancelaria de Stat va fi responsabilă de coordonarea procesului de elaborare a Planului național de dezvoltare în conformitate cu prevederile SND sincronizat cu procesul de elaborare a CBTM și de monitorizare și evaluare a acestuia, implicit a SND. Ministerul Finanțelor va asigura adaptarea/elaborarea Cadrului Bugetar pe Termen Mediu urmând prioritățile stabilite în SND.

În opinia MAEIE, prevederile respective anulează atât Planul Național de Acțiuni pentru Implementarea Acordului de Asociere RM-UE (PNAAA), cât și rolul MAEIE de instituție care coordonează și monitorizează implementarea Acordului de Asociere RM-UE.

MAEIE reiterează inoportunitatea acestor schimbări din următoarele considerente:

- Ținând cont de faptul că integrarea europeană reprezintă obiectivul strategic al țării, renunțarea la PNAAA nu va transmite un mesaj politic corect atât pe dimensiunea externă, cât și internă.
- Documentele similare PNAAA reprezintă o practică standard a țărilor care au trecut prin sau parcurs în prezent procesul de pregătire pentru aderarea la UE. Cu titlu de exemplu, Serbia implementează asemenea planuri de acțiuni (Programul

cele precedente, își propune ca obiectiv principal creșterea bunăstării, siguranței și calității vieții cetățenilor, menționând că cea mai sigură cale pentru atingerea acestuia este integrarea europeană. În acest scop, Guvernul își propune să creeze toate premisele necesare care, odată valorificate, vor asigura eligibilitatea Republicii Moldova privind obținerea statutului de țară-candidat pentru aderarea la Uniunea Europeană. Pentru îndeplinirea obiectivului în cauză, la baza Programului de activitate al Guvernului a fost pusă implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană. Urmând raționamentul descris mai sus, se poate deduce că Planul de acțiuni al Guvernului, la fel ca și Planul național de acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere, conține acțiuni care duc la implementarea Acordului de Asociere RM-UE.

Ambele planuri includ peste o mie de acțiuni, care în mare parte sunt similare. Or, autoritățile nu pot propune pentru PNAAA alte acțiuni sau acțiuni incompatibile cu cele incluse în Planul de acțiuni al Guvernului. De altfel, Planul de acțiuni al Guvernului conține peste o sută de referințe directe la ”transpunere”, ”alinieră”, ”aquis”, ”comunitar”, ”integrare europeană”. Astfel, implementarea eficientă a ambelor planuri, în mare parte similare, este îngreunată de dispersarea eforturilor de implementare „pe intern” și „pe extern” și de planificarea și raportarea dublă (gestionată de către două instituții diferite), ceea ce se reflectă și în nivelul scăzut de realizare a acestor planuri.

național pentru adoptarea acquis-ului, care include atât acțiuni legislative, cât și executive și care este distinct de alte programe ale guvernului). Autoritățile din Muntenegru lucrează în prezent la actualizarea Programului de aderare la UE pentru anii 2018-2020, adoptarea acestui document fiind planificată să aibă loc în paralel cu adoptarea Planului de lucru al Guvernului pe termen mediu și Programului de reforme economice.

- PNAAA este un document dinamic care reflectă caracterul dinamic al Acordului de Asociere și a relației RM cu UE. MAEIE reamintește faptul că perioadele de implementare a agendelor de asociere nu vor putea fi corelate cu PND întrucât acestea se ajustează la calendarul UE, fără a fi afectate de agenda internă a RM.
- Ambele documente PNAA și Programul de Activitate al Guvernului sunt deja suficient de complexe și voluminoase pentru a fi combinate într-un singur document și monitorizate fără dificultăți atât de către autoritățile naționale, cât și de către partenerii externi.
- PNAAA reflectă structura Acordului de Asociere și facilitează procesul de monitorizare și actualizare a informației privind implementarea Acordului, fapt care va deveni dificil în cazul includerii acțiunilor de implementare a Acordului de Asociere în PND, care are o structură proprie.
- În opinia MAEIE, Cancelaria de Stat va avea dificultăți în realizarea procesului de elaborare a PND care va îngloba acțiunile derivate din Acordul de Asociere și, respectiv, în monitorizarea realizării acestora, în mod particular în situația în care, începând cu anul 2017, acțiunile din cadrul Parteneriatului Estic, inclusiv cele 20 de obiective pentru anul 2020, se pliază tot mai mult pe prioritățile Acordului de Asociere. MAEIE subliniază faptul că monitorizarea implementării Acordului de Asociere presupune mai mult decât un exercițiu tehnic de contabilizare realizat sau

În ceea ce privește argumentele invocate de MAEIE:

- Prin integrarea dimensiunii de integrare europeană, a priorităților SND și a angajamentelor asumate de Guvern prin programul său de activitate (ultimele două la fel considerând prioritatea de integrare europeană) într-un singur document de planificare operațională la nivel național nicidecum nu poate fi considerat un mesaj politic. Este doar o raționalizare a procesului de planificare și raportare în favoarea activităților de implementare propriu-zisă a acțiunilor planificate. Raționalizarea acestor procese este cu atât mai importantă în urma reformei Guvernului. Mai mult, însăși Comisia Europeană menționează în „Setul de instrumente pentru practicienii privind calitatea administrației publice” („Quality of Public Administration - A Toolbox for Practitioners”) că raționalizarea resurselor este subminată atunci când o țară are o multitudine de documente de planificare strategică care se suprapun în ceea ce privește domeniile de acoperire și termene de realizare.

- Practica de planificare la nivel național, inclusiv a activităților de integrare europeană, dar și în general, practica de coordonare a procesului de integrare europeană este destul de diversă, în funcție de cadrul de planificare și cadrul instituțional existent. Prin urmare, este inoportun exemplul doar a câtorva țări. De exemplu, în urma analizei experiențelor țărilor care au aderat la Uniunea Europeană, în ceea ce privește cadrul instituțional de coordonare a procesului de integrare europeană, care influențează și sistemul de planificare strategică, poate fi constatat că în trecut, un rol important în coordonarea procesului de integrare

nerealizat, ci o cunoaștere a informației actualizate despre îngrijorările UE, prioritățile noi și dinamica dialogului RM-UE. Decuplarea acestui proces de instituția care asigură interfața dialogului cu UE va face mai dificil procesul de circulație și analiză a informației și respectiv interacțiune cu UE.

Ținând cont de argumentele expuse mai sus, MAEIE pledează pentru menținerea PNAAA și a actualei structuri instituționale de gestionare a procesului de implementare a Acordului de Asociere.

europăna îl aveau ministerele afacerilor externe, deoarece se considera că acestea au o poziție neutră din punct de vedere sectorial și, prin urmare, nu au loc conflicte interministeriale. Totuși, întrucât ministerele au mandat în gestionarea relațiilor externe, acestea sunt mai puțin dispuse să susțină punctul de vedere sectorial sau să se axeze pe agenda națională. Totodată, în majoritatea țărilor în proces de aderare lipsește cultura de atingere a consensului între ministere, ceea ce face "coordonarea între egali" mai dificilă decât "coordonarea de sus în jos". În perioada de aderare, această problemă este soluționată prin crearea structurilor centralizate la nivelul "Centrului Guvernului" cu suficientă autoritate să intervină atunci când nu există un numitor comun între ministere.

- Cu siguranță, pentru partenerii europeni este mai important nivelul și calitatea implementării Acordului de Asociere și mai puțin forma și denumirea instrumentului operațional prin care acesta se implementează.
- Într-adevăr, PNAAA și Planul de acțiuni al Guvernului sunt documente voluminoase și complexe, care conțin în mare parte prevederi similare, ceea ce consumă irațional efortul autorităților pentru planificare, dar în special pentru raportarea implementării acestora.
- PND, chiar dacă va urma structura SND, care este documentul strategic pe termen lung al țării, poate prezenta expres acțiunile care duc la realizarea Acordului de Asociere, Programului de Guvernare și altor angajamente. Astfel, cu ajutorul platformei monitorizare.gov.md ar putea fi generate în mod

		<p>automat și la necesitate rapoarte de monitorizare urmând structura documentelor din care reiese anumite angajamente.</p> <ul style="list-style-type: none">• Pentru anumite angajamente care reies din platforma Parteneriatului Estic, cum ar fi cele 20 de obiective menționate sau pentru anumite priorități/îngrijorări/ condiționalități, poate fi elaborat un plan succint, care într-adevăr să fie monitorizat de MAEIE, după modelul Serbiei. PNAAA, în forma actuală nu este doar un instrument de dialog RM-UE care abordează subiectele politice, critice, majore în procesul de integrare europeană, ci este un document de planificare pe orizontală al activității întregului Guvern, care include tot spectrul de politici la nivel național. Or, monitorizarea implementării politicilor, în special a calității acestora, de către MAEIE, ținând cont de mandatul ministerului, rămâne la nivel de exercițiu tehnic de contabilizare. Din contra, Cancelaria de Stat este responsabilă de coordonarea, analiza, elaborarea, monitorizarea și evaluarea politicilor naționale. <p>În urma celor menționate, se consideră rațională comasarea Planului de acțiuni al Guvernului și Planului de Implementare a Acordului de Asociere într-un singur document - PND, ceea ce va asigura următoarele avantaje:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Elaborarea unui singur plan care să conțină atât angajamentele Guvernului în raport cu Uniunea Europeană, cât și prioritățile pe plan intern, va constitui un semnal clar că Guvernul nu are două agende de activitate separate, ci dimpotrivă, consideră angajamentele pe plan extern ca fiind priorități indispensabile ale agendei interne.
--	--	---

		<p>2. Comasarea activităților respective va contribui la focusarea atenției tuturor autorităților publice pe un set unic de priorități eficientizând astfel procesul de planificare și coordonare a activității Guvernului.</p> <p>3. Un singur plan de acțiuni va înlesni considerabil efortul și resursele necesare pentru realizarea activităților de monitorizare a implementării acțiunilor prioritare. În cazul păstrării situației actuale, monitorizarea celor două planuri de acțiuni se va realiza în paralel de către Cancelaria de Stat și Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, fapt ce va crea o dublare a activităților de monitorizare și va solicita un efort dublu din partea autorităților publice în procesul de raportare.</p> <p>4. Setul unic de activități prioritare va îmbunătăți și corelarea acestora cu bugetul, asigurând astfel resursele financiare necesare pentru realizarea activităților planificate.</p>
<p>Centrul Național Anticorupție</p>	<p>La Prioritatea 8. <i>“Asigurarea unei Guvernări eficiente și incluzive și a supremației legii”</i>, Capitolul <i>„Indicatori de monitorizare și evaluare”</i>, considerăm oportun revizuirea compartimentului „Sursa” la indicatorii 3 <i>“Ponderea persoanelor care au efectuat plăți neoficiale (mită) în ultimele 12 luni”</i> și 4 <i>„Ponderea antreprenorilor care au efectuat plăți neoficiale (mită) în ultimele 12 luni”</i>.</p> <p>Prin urmare, valorile de referință stabilite pentru acești indicatori au fost asigurate de sondajul de urmărire a impactului Strategiei Naționale de Integritate și Anticorupție (SNIA) pentru anii 2017-2020, pentru anul 2017. În conformitate cu capitolul V al SNIA, sondajul a fost efectuat la începutul implementării Strategiei pentru a fixa valorile inițiale ale indicatorilor de impact ai pilonilor Strategiei, indicatorilor obiectivelor generale și scopului Strategiei. Subsecvent, sondajul a fost efectuat de către Centrul de Analiză și Investigații Sociologice CIVIS, cu suportul PNUD Moldova în cadrul Proiectului <i>„Consolidarea capacităților CNA de exercitare a funcțiilor de</i></p>	<p><u>Nu se acceptă.</u></p> <p>Acești indicatori au fost incluși la sugestia CNA și sunt importanți pentru a măsura efectul politicilor de integritate și anticorupție. După cum este menționat, acești indicatori au fost generați în cadrul proiectului de consolidare a capacităților CNA de exercitare a funcțiilor de prevenire și analiză a corupției. Este firesc ca unii indicatori să fie inițial generați cu suportul asistenței tehnice, însă, după încheierea acesteia, indicatorii respectivi trebuie să fie produși de către autoritate sau de către terți, dar la inițiativa autorității (în cazul sondajelor). Aceasta și este logica proiectelor de asistență tehnică destinate consolidării capacităților instituționale, rezultatele cărora trebuie să aibă durabilitate în timp. Mai mult, indicatorii de impact a politicilor publice sunt utili și</p>

	<p>prevenire și analiză a corupției", finanțat de Ministerul Afacerilor Externe al Norvegiei.</p> <p>Drept urmare, Centrul Național Anticorupție este antrenat în acest exercițiu până la finalul implementării SNIA, adică anul 2020, când va fi realizat sondajul final de implementare a SNIA.</p> <p>În această ordine de idei, pentru țintele intermediare pentru anii 2022, 2026 și respectiv anul 2030, stabilite la indicatorii 3 și 4, este incertă posibilitatea de oferire a datelor sus-menționate de către Centrul Național Anticorupție.</p>	<p>relevanți doar dacă sunt urmăriți pentru perioadă cât mai lungă de timp, ținând cont că obiectivele CNA de asigurare integrității și de combatere a corupției nu se încheie odată cu finalizarea SNIA în 2020.</p>
	<p>Totodată, în ceea ce privește efectuarea expertizei anticorupție asupra proiectului hotărârii menționat supra, acesta este un proiect de act normativ exceptat de la expertiza anticorupție, în sensul art.28 alin.(2) lit.a) din Legea integrității nr.82/25.05.2017, conform căruia „<i>Agenții publici și entitățile publice cu drept de inițiativă legislativă, alte entități publice care elaborează și promovează proiecte de acte legislative și normative, precum și Secretariatul Parlamentului, în cazul inițiativelor legislative ale deputaților, au obligația de a supune expertizei anticorupție proiectele de acte, cu excepția documentelor de politici.</i>”.</p> <p>Prin urmare, reieșind din faptul că proiectul de lege pentru aprobarea Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova 2023” este un document de politici în sensul Hotărârii Guvernului nr.33/11.01.2007 „Cu privire la regulile de elaborare și cerințele unificate față de documentele de politici”, acesta nu se supune expertizei anticorupție.</p>	<p><u>Se acceptă.</u></p>
<p>Biroul Național de Statistică</p>	<p>1. Capitolul I ”1. Tendințele majore în dezvoltarea Republicii Moldova”, compartimentul Depopularea și îmbătrânirea: anii din denumirea figurii 2 nu corespund cu anii din piramide.</p>	<p><u>Se acceptă.</u></p>
	<p>2. Capitolul II 2. Viziunea de dezvoltare pe termen lung a Republicii Moldova, compartimentul ”Spre Obiectivele de Dezvoltare Durabilă: Rezultatele scenariilor de politici până în anul 2030”: cifrele privind rata mortalității infantile din alineatul ”Scenariul Rezilienței produce cele mai mari îmbunătățiri în starea de sănătate și educație. Către 2030 rata mortalității se va reduce pînă la 10,5 promile....” nu corespund cu datele privind rata mortalității infantile din Tabelul 2</p>	<p><u>Se acceptă.</u></p>

	<p>3. Propunem excluderea sau transferarea Figurii 14 și 15 în anexă, dat fiind că nu este suficient de clară schema prezentată pentru a fi inclusă într-un document strategic național.</p>	<p><u>Nu se acceptă.</u> Ambele figuri au stat la baza definirii priorităților de intervenție și merită să fie observate și analizate de către publicul relevant. Acestea contribuie și la familiarizarea publicului cu Agenda 2030. Includerea în anexă va duce la ignorarea figurilor respective.</p>
	<p>4. Obiectivului general 2 "Creșterea accesului oamenilor la infrastructura fizică, utilitățile publice și condiții de locuit", Indicatori de monitorizare și evaluare: de exclus indicatorul 15 „Ponderea biocombustibililor și deșeurilor în consumul final de energie, conform balanței energetice exprimate în Terajoule, %”, dat fiind că acesta se regăsește în indicatorul 3 "Ponderea resurselor regenerabile în consumul final de energie, %"</p>	<p><u>Se acceptă.</u></p>
	<p>5. Obiectivul general 3 "Ameliorarea condițiilor de muncă și reducerea ocupării informale": indicatorul 7 și 8 reflectă același fenomen, respectiv propunem înlocuirea acestor indicatori cu un singur indicator "Disparitatea salarială de gen". La moment BNS nu dispune de date primare pentru calcularea acestuia conform dezagregărilor menționate anterior.</p>	<p><u>Nu se acceptă.</u> Indicatorul 7 se referă la disparități salariale de gen, iar indicatorul 8 ține de aceleași disparități doar că pentru persoanele cu dizabilități. Indicatorii sunt complementari și relevanți priorităților de politici setate.</p>
	<p>6. Obiectivul general 5 "Asigurarea dreptului fundamental la cea mai bună sănătate fizică și mintală", modificarea conținutului după cum urmează: "Bolile netransmisibile constituie principala cauză a deceselor în rândul populației în vârstă aptă de muncă. Conform datelor din 2017, ponderea cea mai mare în structura mortalității generale, o au bolile aparatului circulator (58,4%), tumorile (16,7%), bolile aparatului digestiv (8,4%), traumele și otrăvirile (6,2%), bolile aparatului respirator (4,4%)."</p>	<p><u>Se acceptă.</u></p>
	<p>7. Capitolul 4 "Implementarea, monitorizarea și evaluarea Strategiei naționale de dezvoltare", compartimentul "Monitorizarea și evaluarea Strategiei naționale de dezvoltare" – - Propoziția" Pentru asigurarea unei monitorizări corespunzătoare, sistemul statistic național, va asigura colectarea datelor dezagregate conform criteriilor menționate" va fi complementată și prezentată</p>	<p><u>Se acceptă parțial.</u> În ceea ce privește procedurile de evaluare și monitorizare: 1) În text este indicat expres că analiza dinamicii indicatorilor incluși în SND „Moldova 2030” va fi efectuată la monitorizarea anuală a Strategiei, anume</p>

după cum urmează”. Pentru asigurarea unei monitorizări corespunzătoare, sistemul statistic național, care include Biroul Național de Statistică, precum și alți producători de statistici oficiale și deținători de date administrative, va asigura colectarea datelor dezagregate conform criteriilor menționate”. - Propoziția ”Ținând cont că Biroul Național de Statistică este în proces de revizuire a numărului oficial al populației.....” va fi modificată după cum urmează: ”Ținând cont că Biroul Național de Statistică este în proces de revizuire a numărului populației conform noțiunii de reședință obișnuită, iar aceasta va avea implicații pentru majoritatea indicatorilor statistici din domeniile sănătate, populație, economie, se recomandă revizuirea valorilor indicatorilor folosiți ca puncte de referințe și ținte, în anul 2019” în cazul când se vor revizui valorile indicatorilor care depind de numărul populației. - Propoziția ”Ținând cont de orizontul pe termen lung al Strategiei, valorile de referință se vor modifica pe întreaga perioadă de implementare a Strategiei”, urmează să fie expusă în felul următor: ”Ținând cont de orizontul pe termen lung al Strategiei, valorile de referință se vor actualiza pe întreaga perioadă de implementare a Strategiei.”

- Informația privind procedurile de monitorizare și evaluare trebuie ajustată fiind considerate următoarele: i) dat fiind ca majoritatea indicatorilor statistici sunt produși anual nu este relevantă efectuarea monitorizării trimestriale cu raportarea de indicatori de impact și rezultat, ii) nu este clar dacă monitorizarea anuală va fi la fel în baza platformei monitorizare.gov.md.

reieșind din considerentul că pentru majoritatea indicatorilor statistici datele sunt produse anual. De altfel, monitorizarea SND va avea loc doar anual. Trimestrial, însă, va fi monitorizat Planul Național de Dezvoltare, care se propune a fi instrumentul operațional de implementare a SND, care va substitui Planul de acțiuni al Guvernului și Planului Național de Acțiuni pentru Implementarea Acordului de Asociere, care în prezent se monitorizează trimestrial. Monitorizarea trimestrială va prezenta gradul de implementare a acțiunilor (outputs), în timp ce monitorizarea anuală va analiza nivelul de implementare a indicatorilor incluși în SND (outcomes), pentru care sunt necesare date statistice.

2) Platforma monitorizare.gov.md va fi utilizată doar pentru monitorizarea trimestrială, ceea ce este indicat expres în text. Spre deosebire de monitorizarea trimestrială, când se raportează telegrafic nivelul de realizare a fiecărei acțiuni inclusă planul de acțiuni, monitorizarea anuală se va efectua în baza unui exercițiu analitic, însoțită de o descriere narativă a rezultatelor politicilor publice (outcomes), realizată la nivelul obiectivelor generale. Platforma monitorizare.gov.md este mai puțin relevantă în acest scop din punct de vedere tehnic.

Secretar general al Guvernului

Lilia PALII